

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Sonda do každodennosti partnerství: sociální vztahy
v heterosexuálních párech tvořených studentem a pracujícím

Bc. Anna Voralová

Diplomová práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Anna Voralová**
Osobní číslo: **H16335**
Studijní program: **N6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Sonda do každodennosti partnerství: sociální vztahy
v heterosexuálních párech tvořených studentem a pracujícím**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Ve své diplomové práci chce studentka pomocí kvalitativních metod, zejména pomocí zú-
častněného pozorování a polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů, zjistit, jak se
utváří sociální vztahy v párech tvořených studentem a pracujícím. Jejím hlavním tématem
bude zmapovat, jak se ve vztahu promítá gender a s tím související i téma moci. Je důležité se
také zaměřit na ekonomické vazby, které takto smíšené páry zásadně ovlivňují. K diplomové
práci studentka přiloží i krátkou audiovizuální přílohu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Bourdieu, P. 2000. Nadvláda mužů. Praha: Karolinum.**
Goffman, E. 1999. Všichni hrajeme divadlo. Praha. Nakladatelství Studia Ypsilon.
Hann, Ch., K. Hart 2011. Economic Anthropology. History, Ethnography, Critique. Cambridge: Polity Press.
Holý, L. 1974. Neighbours and Kinsmen: Study of the Berty People of Darfur. London: C Hurst & Co Publishers Ltd.
Mauss, M. 1999. Esej o daru. Praha: Slon.
Schneider, D. 1984. A Critique of the Study of Kinship. The University of Michigan Press.
Skupnik, J. 2010. Antropologie příbuzenství. Praha: Slon.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Lívia Šavelková, Ph.D.

Katedra sociálních věd

Datum zadání diplomové práce:

30. března 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

30. března 2018

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Nesouhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. 3. 2018

Bc. Anna Voralová

Název: Sonda do každodennosti partnerství: sociální vztahy v heterosexuálních párech tvořených studentem a pracujícím

Anotace: Cílem této práce je zmapovat každodennost partnerství v heterosexuálních párech tvořených studentem a pracujícím. Práce je zaměřena především na ekonomickou vazbu, která takto smíšené páry zásadně ovlivňuje a ke které se vztahuje téma reciprocitu a moci. Výzkum byl veden pomocí zúčastněného pozorování a polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů a dále také pomocí dotazníkového šetření. K diplomové práci je přiložena i krátká audiovizuální příloha. Práce odpovídá především na tyto výzkumné otázky: Jakým způsobem se promítají finance do heterosexuálního partnerského vztahu student/pracující? Jakou roli hraje v heterosexuálním vztahu mezi studentem a pracujícím čas?

Klíčová slova: Ekonomika, vztah, gender, moc, reciprocita, čas, život.

Title: A probe into the everydayness of a relationship: social relations inside the heterosexual pairs consisting of a student and a working person

Annotation:

The aim of this thesis is to map the everydayness of a partnership in heterosexual pairs consisting of a student and an employed person. The thesis focuses especially on the economic linkage which significantly influences such pairs and which is also linked to the topic of reciprocity and power. The research was conducted by involved observation, semi-structured and unstructured interviews and further by a questionnaire campaign. Attached to this diploma thesis is a short audiovisual annex. The thesis, first and foremost, answers the following research questions: How are finances reflected into a heterosexual relationship between a student and an employed person? What role does the time play in a heterosexual relationship between a student and an employed person?

Key words: Economics, relationship, gender, power, reciprocity, time, life.

Poděkování:

Upřímně děkuji paní PhDr. Lívii Šavelkové, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení a také Mgr. Milanu Durňakovi za odborné konzultace během tvorby přiloženého audiovizuálního díla. Dále bych ráda poděkovala všem informantům, kteří mi o sobě poskytli informace při rozhovorech a rovněž v dotazníkovém šetření a dovolili mi o takto soukromé věci celou diplomovou práci napsat. Velké díky patří také mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali během celého mého studia, a také mému příteli, který mi byl, v takto důležité fázi mého života, tou největší oporou.

Moc vám všem děkuji.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl práce.....	11
2 Představení informantů.....	12
3 Zasazení tématu do teoretického rámce.....	14
3.1 Dar.....	14
3.2 Závazek	16
3.3 Moc.....	28
3.4 Přetvářka.....	41
3.5 Rituály	48
3.6 Symbolický kapitál.....	51
4 Metodologie.....	55
4.1 Kvalitativní výzkum.....	55
4.2 Zúčastněné pozorování.....	55
4.3 Dotazníkové šetření.....	56
4.4 Analýza dotazníků.....	64
4.5 Terén a vlastní výzkum	65
4.5.1 Klára a František.....	65
4.5.2 Dorota a Bohumil.....	68
4.5.3 Simona a Pavel.....	69
4.5.4 Adéla a Zdeněk	71
4.5.5 Karla a Luděk.....	73

4.5.6	Můj vztah	74
4.6	Vizuální část.....	76
4.7	Etika výzkumu.....	77
4.8	Samotná tvorba mého audiovizuálního díla	78
4.9	Výsledný film.....	79
5	Shrnutí výzkumu a závěr	82
	Bibliografie	88
	Seznam grafů	90
	Seznam příloh	91

Úvod

Partnerské vztahy, to je to, okolo čeho se točí celý náš svět. Téma, které se řeší již od doby, co lidstvo vzniklo a řešit se bude i v budoucnosti. Téma, které řeším neustále i já sama. Když jsem přemýšlela o tom, čemu se bude věnovat moje diplomová práce, kterou bych chtěla zakončit mé pětileté působení na pardubické univerzitě, nejdříve jsem si vybrala téma jiné, zcela vzdálené partnerským vztahům. Když jsem na něm však měla začít pracovat, zjistila jsem, že mě vůbec necharakterizuje a je mi na míle vzdálené. Přemýšlela jsem tedy, čemu bych se ráda věnovala, a zjistila jsem, že partnerské vztahy mě charakterizují, myslím, ze všeho nejvíce. Sama neustále řeším své partnerské vztahy, a tak vím, že celá tato věc je velice citlivá a důležitá i pro ostatní. Je to téma, které je sice již mnohokrát zpracovávané a v antropologii se objevuje velice hojně (např. Pierre Bourdieu, 2000, Judith Butler, 1990, 1993, ...), avšak já si vybrala zaměření na heterosexuální vztahy, kde je dvojice charakteristická tím, že jeden je již pracující, ale druhý stále student. Vybrala jsem si to proto, že např. nevyrovnaná ekonomická situace v těchto párech hraje velkou roli v jejich dalším vývoji. Může se stát, že se např. partneři mohou cítit, kvůli svému ekonomickému postavení ve vztahu, nevyrovnaně. Nelze také opomenout jistou reciprocitu v takovém vztahu. Není však náhoda, že se moje diplomová práce jmenuje Sonda do každodennosti partnerství, ráda bych tedy vzala partnerství vztahu student/pracující také současně jako celek. Nebudu řešit tedy pouze ekonomickou stránku, ale budu se zabývat komplexně popisem chování celého, takto utvořeného, vztahu. Ráda bych tímto svým výzkumem přispěla mezi ostatní výzkumy, které již na téma partnerství proběhly a rozšířila tak povědomí o takto utvořených párech.

Finance hrají roli ve všech vztazích a nejen v těch smíšených pracující/student, ale je jistě pravda, že v takovém vztahu hrají výjimečně velkou roli. Ve své diplomové práci budu pracovat nejen s informanty, ale také i se svým vlastním vztahem, kdy já jsem v pozici

studentky a můj partner v pozici pracujícího. Myslím, že jistá sebereflexe by v takovém výzkumu neměla chybět, a proto, i když jsem o tom velmi dlouho přemýšlela, rozhodla jsem se, že otevřu i svoji třináctou komnatu.

Páry, které se mi podařilo kontaktovat, jsou zpravidla smíšené tak, že student je žena a pracující muž, což mě nutí se zamyslet nad otázkou genderu. Jsou muži stále bráni, i v dnešním 21. století v České republice, jako ti, od kterých se očekává, že zajistí po finanční stránce rodinu? Nebo si tím, že se snaží dříve vydělávat, být dříve finančně nezávislí na rodičích, muži udržují jistou dominantnost ve vztahu? Nebo jde čistě o nepsanou dohodu mezi partnery? Nejvíce mě však trápí otázka, jakým způsobem se projeví finanční nezávislost jednoho nad finanční závislostí druhého? Co jsou lidé pro peníze ochotni obětovat?

Diplomová práce bude utvořena nejen z rozhovorů pěti párů, ale pro větší náhled na danou problematiku jsem se rozhodla pracovat také s kvantitativní metodou, kterou je dotazník.

Dalajláma, tibetský duchovní vůdce, odpověděl na otázku, co ho na lidech a lidskosti nejvíce překvapuje, následující:

„Lidé. Protože obětují zdraví, aby vydělali peníze, potom obětují peníze, aby znovu získali zdraví, potom se tak znepokojují minulostí a budoucností, že si neužívají přítomnosti, a tak nežijí ani v přítomnosti ani v budoucnosti. A žijí tak, jakoby neměli nikdy zemřít, a potom zemřou bez toho, aby předtím žili.“¹

Dalajláma

---

¹ www.citaty.net. *Citaty.net* [online]. 2007. [cit. 2017-11.17]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-penezich/>.

1 Cíl práce

Cílem práce je zaznamenat, jak se ve smíšeném partnerském vztahu, kdy je jeden ještě studující a druhý již pracující, promítají nevyrovnané finanční příjmy obou jedinců. Hlavním tématem, které bych ráda umístila do popředí své diplomové práce, je reciprocita, o které píše především Marcel Mauss ve své knize Esej o daru (1999).

Ve své práci si pokládám tyto dvě výzkumné otázky: **Jakým způsobem se promítají finance do heterosexuálního partnerského vztahu student/pracující?**

Jakou roli hraje v heterosexuálním vztahu mezi studentem a pracujícím čas?

Celé téma je současně zpracováno pomocí krátkého audiovizuálního díla, které diplomovou práci doplňuje. Film má za cíl ukázat divákům, jaké jedinečnosti se ve vztahu objevují a jak takový heterosexuální vztah, kdy je jeden studující a jeden pracující, může fungovat. Ve filmu je zobrazen pár, který si nechal do jejich každodennosti pomocí mé malé kamery nahlédnout. Pro jistou sebereflexi jsem se rozhodla do filmu přispět také útržky z mého vlastního partnerského vztahu.

Myslím, že je velmi přínosné k psané verzi přidat i tu audiovizuální. Mně samotné dá text pouze popis jisté situace. Abych si ji však mohla představit a abych se do ní mohla nějakým způsobem položit a nechat se unášet proudem daného příběhu, tak je vizuální forma neodmyslitelnou částí jednoho velkého celku, který by jeden bez druhého nedával žádný smysl.

Je důležité točit filmy, protože...

„Antropolog, který netočí filmy, není žádný antropolog.“

Jean Rouch

2 Představení informantů

Vzhledem k tomu, že v dalších kapitolách již budu mluvit konkrétněji o párech, které mi poskytly rozhovory, tak je v následujících odstavcích v krátkosti představím. Ráda bych také zmínila, že iniciály jsou změněny, protože jsem informantům slíbila, že jejich výpovědi jsou anonymní. Výjimkou je pár, který mi dovolil proniknout do jejich soukromí i pomocí malé videokamery.

Pár č. 1: Karla L. a Luděk R.

Karla L.: 25 let, studentka, dvě brigády, Bc., pochází z města a současně v něm také žije.

Luděk R.: 28 let, pracující v oblasti IT technologií, Ing., pochází z města a současně v něm také žije.

- tvoří spolu pár 2,5 roku, přes rok spolu žijí ve společné domácnosti

Pár č. 2: Simona I. a Pavel J.

Simona I.: 23 let, studentka, brigáda, Bc., pochází z vesnice, nyní žije ve městě.

Pavel J.: 31 let, pracující ve státní sféře, pochází z vesnice, ve které žije i v současnosti.

- tvoří spolu pár od roku 2014, nežijí spolu

Pár č. 3: Adéla I. a Zdeněk M.

Adéla I.: 23 let, studentka, brigáda, pochází z vesnice, nyní na vesnici také žije.

Zdeněk M.: 29 let, soukromník, pochází z vesnice, ve které žije i nyní.

- tvoří spolu pár od roku 2013, žijí spolu přes tři roky ve společné domácnosti

Pár č. 4: Klára A. a František J.

Klára A.: 19 let, studentka, bez brigády, pochází z vesnice, nyní žije v menším městě.

František J.: 25 let, pracující ve státní sféře, pochází z menšího města, ve kterém v současnosti také žije.

- tvoří spolu pár od roku 2016, přes rok spolu žijí ve společné domácnosti

Pár č. 5: Dorota T. a Bohumil V.

Dorota T.: 25 let, studentka, brigáda, Bc., pochází z města a nyní ve městě také žije.

Bohumil V.: 30 let, pracující ve státní sféře, PhDr., pochází z vesnice, nyní žije ve městě.

- tvoří spolu pár od roku 2011, přes 5 let spolu žijí ve společné domácnosti

3 Zasazení tématu do teoretického rámce

Co to vlastně ekonomická antropologie je? Ekonomická antropologie zkoumá fungování ekonomických systémů od jejich vzniku přes jejich vývoj až do současnosti. Ekonomie, jako vědní disciplína, vznikla ve druhé polovině 18. století a je spojována s anglickým ekonomem Adamem Smithem. (Kozler, Matějka 1998:5) Antropologové, kteří se zabývají touto subdisciplínou, se snaží na ekonomické systémy nahlížet ze všech stran. Snaží se, jak Garrier tvrdí, vidět životy lidí komplexně. (Garrier 2005: 2) U ekonomické antropologie je důležitá produkce, distribuce a redistribuce ekonomických statků a služeb, které uspokojují materiální potřeby člověka.

Vzhledem k tomu, že se má práce zabývat především reciprocitou ve vztahu, zvolila jsem si jako hlavního antropologa, ze kterého bych ráda čerpala, Marcela Mause (1999). Ten jako první přišel s definicemi základních pojmů, které se v práci hojně objevují, a jsou to dar a závazek.

3.1 Dar

Jak vlastně člověk chápe dar? Pokládám si první zásadní otázku. Když člověk dostane takovou otázku, odpoví vám zcela jednoduše, že dar je něco, co dostane. Většinou si každý pod slovem dar představí věc hmotné podstaty, kterou držíme v ruce a můžeme s ní různě manipulovat. Můžeme ji hodit na zem, můžeme si ji dát do skříňky, nebo dar můžeme sníst či cokoli, co člověka napadne. Můžeme s ním udělat všechno, co chceme a co uznáme za vhodné.

„Dar je od slova darovat, že jo, takže bych řekl, že je to něco, co dostanu.“ odpovídá informant Luděk a jeho přítelkyně Karla se k němu přidává: *„No, já si představím prostě věc hmotné podstaty, ale určitě jako ne nic jiného.“*

„*Co si představím pod pojmem dar? Něco zamašličkovaného,*“ odpovídá Pavel a jeho přítelkyně Simona se k němu přidává: „*Dar je něco, co udělá radost.*“

V dotazníku jsem se na tuto otázku také ptala a dostala jsem odpovědi typu: něco, co mi je dáno, menší pozornost, něco, co dostanu, předmět, který je darován pro radost, věc, která mě potěší i má praktické využití, cokoliv, co se neplatí, věc, která je darovaná bez nároku na oplácení. Hojně se objevovala odpověď „*něco zadarmo*“.

Dar však nemusí být pouze hmotné podstaty. Druhá věc, jak dar může vypadat, je zcela jednoduchá. Dar může mít nehmotnou podstatu. Může to být například čin, kterého se kvůli nám dopustí někdo jiný, aby se nám snažil třeba pomoci.

I takové odpovědi se v dotazníku objevovaly, bylo jich ovšem jenom pár. Např. to byla odpověď typu: výpomoc v domácnosti, cokoliv, co pro mne můj partner udělá, věc nebo služba, kterou mi někdo daruje. Když jsem se v další otázce dotázala konkrétně, zda berou informanti jako dar i určitou pomoc, tak 76 % informantů odpovědělo, že ano a 24 %, že ne. Dle předchozích odpovědí ovšem soudím, že kdybych jim tuto konkrétní otázku nepoložila, tak by je tato odpověď nenapadla.

Podle Marcela Mausse mají dary jako takové jeden společný rys. Dary jsou dobrovolné. Jejich podstata je, „*dá-li se to tak říci*“, zdánlivě nenucená a nezištná. (Mauss 1999: 9)

Ptám se sama sebe, zda jsou dary však opravdu tak dobrovolnou a nenucenou záležitostí a nejsem jediná, kdo se na takovou věc dotazuje. I přes to, že Mauss se zabývá „*primitivními společnostmi*“, téma darů se řeší ve všech společnostech, a tak mohu odpovědět i dnes, téměř přibližně sto let po jeho výzkumu, že nejsou.

Jak mi při mém rozhovoru odpověděl informant Pavel: „*Pro mě je to vyloženě otravná činnost kupovat někomu dárky. Je to jen proto, že vím, že se to musí, že je to slušnost.*“

Vzhledem k tomu, že se v diplomové práci držím především ekonomické stránky partnerství, zvolím si u svého příkladu dar o hmotné podstatě, abych mohla vysvětlit, proč není dar vnímán jako nenucený a nezištný.

Sama na sobě a mém partnerovi mohu jednu takovou formu daru popsat. K Vánocům jsem od partnera dostala šicí stroj. Partner, již pracující, si mohl takto drahý dar pro mě dovolit. Já však vím, že takto drahý dar bych pro něj zatím koupit nemohla, a tak jsem mu koupila dar o řekněme čtvrtinové hodnotě šicího stroje. Samozřejmě vím, že mi šicí stroj koupil hlavně za účelem, aby mi udělal radost. Na druhou stranu, když se nad tím zamyslím, tak vím, že kdybychom spolu nebyli ve vztahu, pravděpodobně by ho nenapadlo mi jen tak kupovat šicí stroj. Pokud by ho napadlo koupit ho slečně, se kterou by nechodil, tak by to byl dar nezištný. Vzhledem k tomu, že ho přítel koupil mně, své přítelkyni, dá se předpokládat, že ode mě něco očekává. Očekává, že ho budu mít i nadále ráda. Očekává, že za ten dar dostane určitou protihodnotu. Proto dar nikdy nemůže být nezištný.

Mauss tento jev popisuje velmi pěkně a já to stručně parafrázuji. Říká, že vlastně tyto dary, které člověk dostává, jsou pouhým gestem, smyšlenkou, formalitou či společenskou lží, za kterými vždy stojí závazek a ekonomický zájem. (Mauss 1999: 9)

Tímto krátkým příkladem se přesouváme k druhému symbolu, který se staví do protikladu k daru, a to je závazek, který jsem zmínila v parafrázi výše.

3.2 Závazek

Závazek stojí přímo proti daru a jde s ním ruku v ruce. Popisovala jsem sebe a svého přítele a dar, kterým byl šicí stroj. Já jsem ta, která pociťuje jistý závazek vůči svému příteli. Co to tedy závazek vlastně je? Je to určitý pocit, určitá protislužba, kterou cítíme, že musíme tomu druhému „splatit“ za dar, který jsme od něj dostali. Mauss (1999) toto nazývá jako

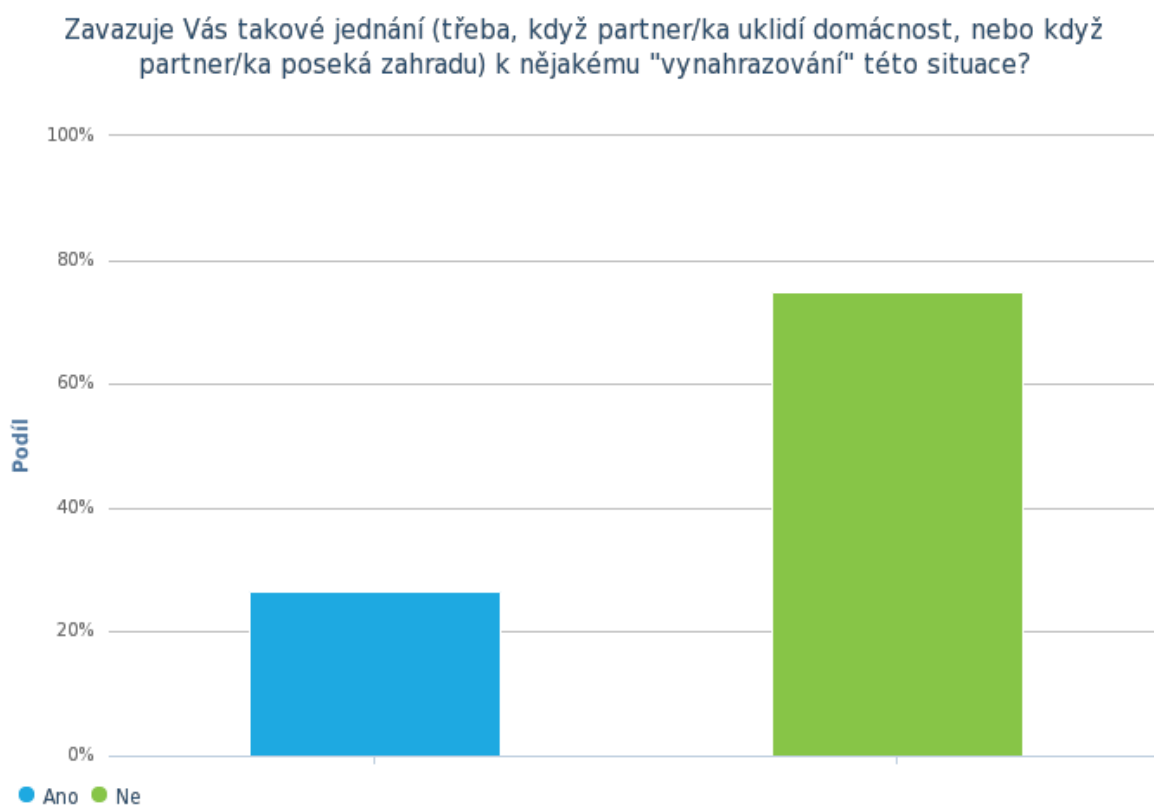

system totálních závazků. Tyto závazky jsou samozřejmě přece jen vlastně dobrovolné, nikdo člověka nenutí, aby dar oplácel, avšak je to něco jako udržování cti. Pokud bychom dar neoplatili, měli bychom pocit třeba určité nedostatečnosti, méněcennosti. To samé cítím já sama. Sice vím, že přítel mi koupil šicí stroj proto, že mě má rád a chce mi udělat radost, ale já v sobě cítím určité takříkajíc zahanbení, že mu nemohu dopřát dar také v takové finanční výši. Nutí mě to vymýšlet mnoho jiných aktivit, abych se cítila lépe a ne tak, jako že přítele takříkajíc využívám.

Kdy je vhodné začít něco tzv. „oplácet“? Vždyť když bych změnila své chování okamžitě, tak by přítel viděl, že se něco děje, že je něco jinak. Já mu chci přece udělat radost a nechci ho přivádět do rozpaků, že bych například nebyla s darem spokojená, nebo bych byla nervózní, že mu ho nemohu oplatit ve stejné výši. Pierre Bourdieu tvrdí, že dary by se neměly oplácet hned. Mezi dary by měl být určitý interval, který v člověku navozuje jisté napětí, nejistotu. Podle něj se tak zajistí pocit, že první dar je dáván jako ten, který je „nenávratný“, výjimečný a ten druhý tedy není hned jako na oplátku, ale je to dar, který není určen darem předchozím. (Bourdieu 1998: 123)

Informantů jsem se doptávala, zda berou tedy určitou pomoc, nebo dar hmotné podstaty, jako jistý závazek ke svému partnerovi. Zda to mění nějak jejich vztah, danou chvíli, či to ovlivňuje jejich chování, a čtyři z pěti mých párů odpovědělo na moji otázku kladně. Přesněji, odpověděli, že je to samozřejmost, že když od partnera něco dostanou, nebo když jim s něčím pomůže, tak že se automaticky snaží být zase nápomocni oni jemu. Popřípadě, když dostanou nějaký dárek v určité hodnotě, snaží se „oplácet“ darem v podobné finanční výši. Než se budu věnovat konkrétně výpovědím informantů, uvedu příklad také z dotazníkového šetření, které jsem provedla. Překvapilo mě, že více bylo odpovědí ne, tedy že dotazovaným nepřipadá, že je takové jednání zavazuje k vynahrazování partnerovi. Překvapilo mě to i z toho důvodu, že

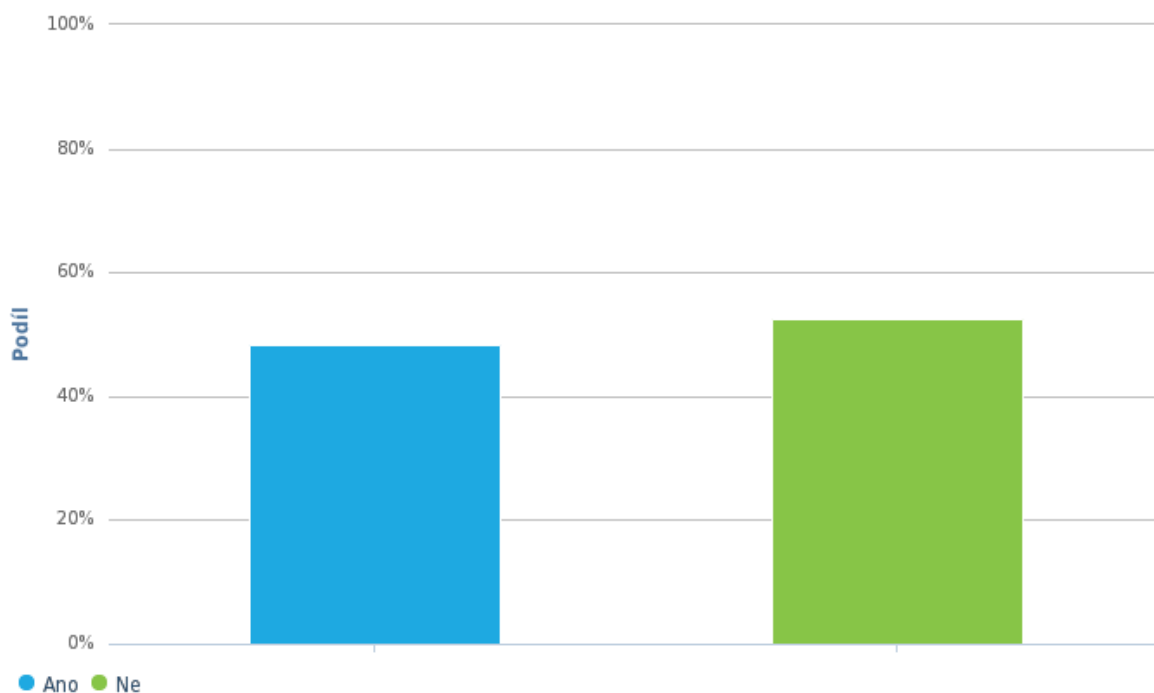
informanti, se kterými jsem dělala rozhovor, odpovídali zcela opačně. Když jsem však informantům položila otázku, jestli někdy dostali dar, u kterého se cítili tak, že ho musí nějak oplatit, skoro polovina dotazovaných mi odpověděla, že ano. Což mi přijde zarážející vzhledem k situaci, že na předchozí otázku odpověděli, že ne. Protože jestliže si nemyslí, že dar je pro ně závazkem, jak je tedy možné, že se více jak polovina dotazovaných již ocitla v situaci, kdy měli pocit, že by dar měli dárci oplatit? Pravděpodobně si tuto možnost vyložení si daru jako závazku tolik neuvědomovali.

Graf 1: Zavazuje vás takové jednání (pomoc od partnera, dar ve vyšší finanční výši) k „oplácení“ situace?

Zdroj: vlastní zpracování

Dostal/a jste již dar, při kterém jste měl/a pocit, že musíte takový dar partnerovi/ce nějak oplatit? (př. dar byl moc cenný a vy se cítíte hloupě, že jste partnerovi/ce nic nedal/a, nebo třeba dal/a dar v jiné peněžní hodnotě)?

Graf 2: Dostal/a jste již dar, při kterém jste měl/a pocit, že takový dar musíte partnerovi/ce nějak oplatit?

Zdroj: vlastní zpracování

Zde jsem se snažila navázat na již výše zmiňovaný fakt, že jeden z partnerů je student a jeden pracující. Velmi často se mi v dotazníku dostalo odpovědí, že se snaží dávat dary ve stejné finanční hodnotě i přes to, že je jeden student a jeden pracující. Většinou se v odpovědích opakovalo, že se tak s partnerem domluvili, protože se nechce ani jeden z nich cítit „trapně“, kdyby jeden z partnerů dal více darů a za vyšší částku. Našlo se i pár výjimek, které potvrzovaly, že pracující partner dává dary ve vyšší finanční hodnotě. Odpovídaly tak ovšem pouze ženy. I to vypovídá o tom, že ve vztahu je více pracujících mužů a studujících žen. Uvedu příklady jejich výpovědí: „*Jelikož já jsem ještě ten studující, partner dává dražší dárky. Není to ale o tom, že by malý dárek nestačil. Přesto se snažím, abych mu já mohla dát věc s podobnou hodnotou, jako on mně.*“, „*Funguje to tak proto, že mezi sebou*

komunikujeme. Přítel platí vše, ale to jen z toho důvodu, že jsem student a těhotná. Až mi skončí mateřská, budu se snažit mu to vše vynahradit, jak se o mě a o naše budoucí dítě krásně stará.“, „Muž pracuje a má větší finanční možnosti.“, „Jsem studentka a nemohu si dovolit kupovat drahé dárky, partner to ví a akceptuje, ale i tak mi drahé dárky dává, ode mě žádné nechce.“, „Partner vydělává, zatímco já ne. V příštím semestru se budu snažit najít si opět brigádu, ale v zimním to bylo dost obtížné, takže jsem na tom s penězi byla bídně. Partnerovi se snažím domluvit, aby mi dával dárky v takové hodnotě, v jaké jsem schopná dávat já jemu, ale nedodržíje to, přestože cena dárku pro mě nemá citový význam.“

Položila jsem svým informantům, se kterými jsem dělala rozhovor, otázku, zda nějak finančně i psychicky pociťují rozdíl, že žijí v takto utvořeném vztahu. Má domněnka byla, že student musí mít méně peněz než pracující a že se to ve vztahu musí jistě nějak projevit. Částečně mi byla tato domněnka vyvrácena, ale částečně také zachována.

První otázka tedy zněla, zda pociťují rozdíl mezi tím, že je jeden student a druhý pracující. Simona a Pavel mi oba shodně odpověděli, že nepociťují. *„My si snažíme dávat dary ve stejné finanční výši, většinou se na tom oba domlouváme. A i když jdeme třeba do restaurace, nebo když si něco kupujeme, tak se snažíme to oba platit půl na půl.“* Moje domněnka byla v tuto chvíli vyvrácena a říkala jsem si, že zřejmě tedy vztah student a pracující opravdu není tak rozdílný od vztahu, kde už oba pracují. Pak se ovšem mezi sebou informanti začali bavit a začali probírat dary, na které jsem se jich ptala před tím. Mezi jejich rozhovorem, kdy řešili, co je pro ně dar a co není dar, padla jedna věta, kterou si řekli. *„No, pro mě bude třeba dar, když budu psát diplomku a ty mi budeš nosit čajíčky a vařit mi, abych nemusela nic dělat, abych se na tu diplomku mohla soustředit,“* povídala Simona a na to jí její přítel odpověděl: *„No výborně, tak já ti budu nosit čajíčky, až ty se budeš věnovat své diplomové práci a jelikož teď budou Vánoce, tak budu mít u tebe vánoční svátky na několik let dopředu zajištěný, za tu*

moji péči.“ Takže když se nad tím zamyslím, vidím, že se sice oba snaží finančně vyrovnat, ale po psychické stránce je v jejich vztahu cítit, že to, že studentka potřebuje více klidu a více času na zvládnutí studií, jejich vztah ovlivňuje hodně a jistá reciprocita se na této úrovni objevuje. Studentka totiž proti tomu, co řekl její partner, nic nenamítala. Vycítila jsem, že nějak obdobně to v jejich vztahu chodí často.

U informantů Kláry a Františka jsem zase zpozorovala následující věc. Když jsem se jich ptala na to, zda po finanční stránce pozorují, že je jeden student a jeden pracující, odpověděli totožně, že to nepozorují, že se snaží si platit všechno napůl a že to jejich vztah nijak neovlivňuje. Když mi však o jejich vztahu vyprávěli dále, tak František povídá: *„No, my s Klárou jezdíme často na výlety, já mám auto, tak platím normálně benzín, to bych po Kláře nemohl chtít, aby ho platila se mnou na půl.“* Ptala jsem se, proč by to po ní nemohl chtít, protože spolu již žijí, a říkali mi, že platí vše půl na půl, a dostalo se mi odpovědi. *„No, je to přece moje auto a Klára nemá tolik peněz jako já, takže bych po ní fakt nechtěl, aby mi platila ještě benzín.“* Přišlo mi zajímavé, že se nejdříve informanti přikláněli k variantě toho, že vše platí půl na půl, ale benzín je najednou oddělený. Snažila jsem se na to doptat a bylo mi odpovězeno, že ale auto je přeci pouze Františka, a tak musí benzín platit on.

Informanti sice ve většině případů shodně tvrdili, že se v jejich vztahu to, že je jeden student a jeden pracující nijak neprojevuje, ale když jsem se jich začala vyptávat na detailní věci, začalo se ukazovat, že tomu tak úplně není. Kromě toho jsem ve vztahu Františka a Kláry zpozorovala, že informantka Klára více přikyvuje, než aby se snažila odpovídat sama. Tudíž jsem pak zvolila taktiku ptát se každého zvlášť, protože jakmile jsem se ptala na společné věci, odpovídal velmi často spíše František a Klára přikyvovala. Co jsem ještě na vztahu těchto partnerů zpozorovala, bylo to, že mi tvrdili, že se snaží dělat i věci v domácnosti na půl a že si pomáhají navzájem. Pak mě ale zarazila myšlenka Františka, který

mi řekl: „*No, ono Klára jak chodí do školy, tak já vždycky přijedu domů z práce a je navařeno a to je prima v tom, že je Klára studentka, protože má pak doma více času, když nemusí chodit třeba na odpolední a tak.*“ A mně napadla myšlenka, zda pak společně třeba uklidí po jídle, umyjí nádobí apod. Na to mi bylo odpovězeno, že umýt nádobí partnerce pomůže, ale jinak že úklid je na ženě, že on jako chlap tohle dělat nebude, že on pracuje spíš na zahradě.

Musím podotknout, že toto jsme slyšela jen v jednom vztahu a tím byl tento, protože ostatní muži odpovídali shodně, že doma pomáhají ženě s úklidem a že to vůbec neřeší.

Toto chování by mohlo vypovídat o určitém zafixování si nějakého stereotypního názoru, zřejmě pocházejícího z rodiny, kde František vyrůstal. Z výpovědí Františka vyplývá, že by se mohlo jednat o určitý habitus, který je v této rodině daný a předává se z generace na generaci. Kromě toho, i to, že více mluvil František a ne Klára vypovídá o tom, že hlavní slovo má v tomto páru muž. I to, jak František hovoří, napovídá o tom, že je zde vidět také jazykový habitus, který rozebírá i Pierre Bourdieu. Mj. hovoří o tom, že když se člověk učí mluvit, tak se neučí mluvit pouze tím, že poslouchá a opakuje po rodičích, ale učí se mluvit také tím, že se snaží vlastně vyjednávat mezi ostatními a prosazovat vlastní názory a jiné názory přebírat. To, jak se člověk chová a mluví, souvisí s tím, co doma vidí. Mluvení je spjata s určitými charakteristickými gesty, které o člověku hodně prozradí. (Bourdieu 2014: 55)

Pokládala jsem si po této zkušenosti otázku, zda jsem nějaké určité charakteristické rysy v chování a v mluvení zpozorovala i u ostatních párů. U páru Doroty a Bohumila jsem viděla naprosto stejné rysy v chování jako v páru předchozím. Bohumil hovořil více jak Dorota. Ta spíše příkyvovala a musela jsem zvolit stejnou metodu jako u Kláry, že jsem se vždy ptala: „Proč si myslíš, Doroto, že tomu tak je?“ Snažila jsem se informantky více rozmluvit, abych zjistila i jejich názory. Bylo tomu tak i přes to, že bych mohla usuzovat, že, když příkyvují

partnerovi, tak s ním zřejmě souhlasí. Někdy se mi ale stalo, že když jsem se pak informantek začala ptát podrobněji, najednou zjistily, že v určitých specifických věcech se názor na danou problematiku od partnera lehce odlišoval.

Párů jsem se začala doptávat, zda na sobě pozorují, že se chováním podobají svým rodičům, nebo jestli si myslí, že jsou od svých rodičů odlišní. Chtěla jsem po nich, aby mi uvedli nějaký příklad, proč takový názor mají.

Informanti Adéla a Zdeněk mi shodně odpověděli, že ano, že na sobě rozhodně začínají pociťovat, že i přes to, že se chtěli od svých rodičů odlišovat, začínají pociťovat, že jejich chování začali ve spoustě věcí přejímat. *„Já jsem hodně po mamce, pozoruju, že jsem po ní hodně urejpaná a vyčítavá, s čím se sice snažím něco dělat, ale uvědomuju si, že někdy něco řeknu prostě najednou a pak toho hned lituju, protože vím, že to je špatně a že bych měla dát Zdeňkovi více prostoru.“* Její partner příkyvoval a dodává: *„Já jsem tak půl na půl. Půl mamka a půl táta. Po mámě jsem takovej pečlivej, že prostě musím všechno dělat pořádně a neodbývat to. A táta, ten je workoholik a je takovej podnikavej, nezastaví se a to začínám být celej já. Mám v sobě zafixovanej takovej ten pocit, že musím uživit rodinu, prostě že to musí dělat chlap. Adéla, jak studuje, tak má peněz míň, takže já prostě vím, že ta zodpovědnost stojí hodně hlavně na mně a i jsem tak prostě v rodině vychovávanej. Moje máma otěhotněla se ségrou vlastně, ještě když studovala vysokou školu, takže se táta musel hned začít starat, a já si říkám, že kdyby se nám náhodou s Adélou stalo něco podobného, tak že musím mít našetřený peníze, abychom to pak prostě zvládli, takže jsem v práci od nevidim do nevidim.“*

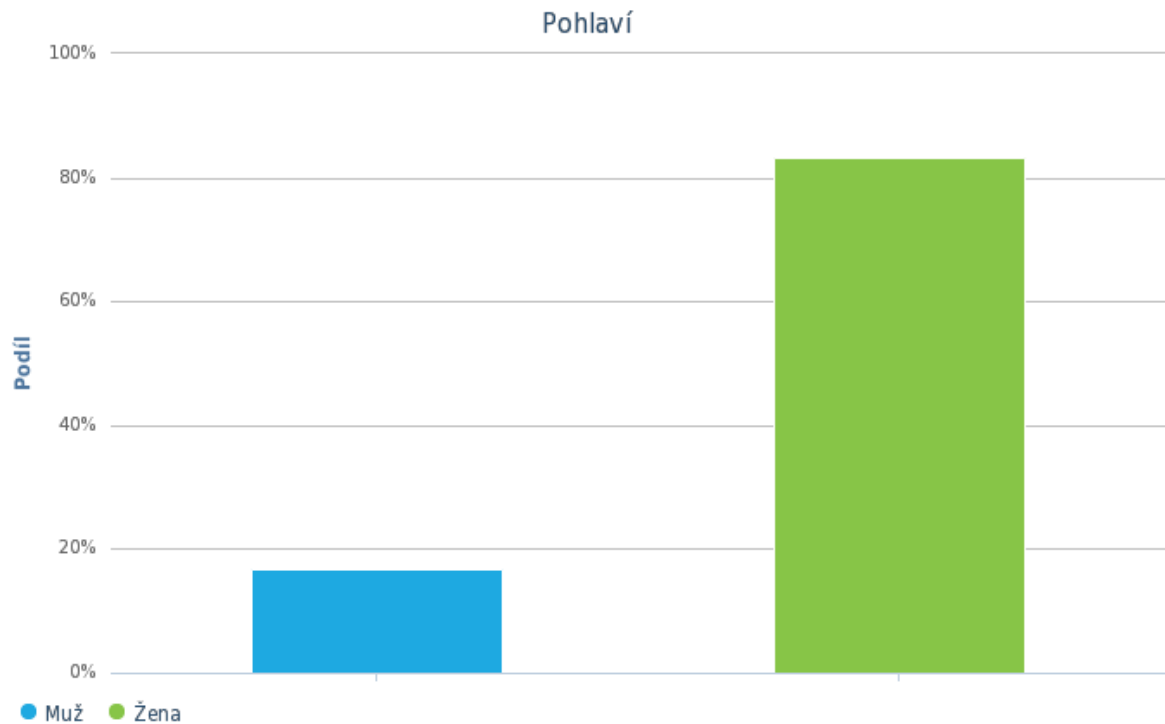
„To jo, já teda pociťuju určitě, že mám podobné chování, jako naši. My jsme hodně zvyklí, že když je doma nějaký problém, tak že se to prostě vyřeší a pak už se o tom nemluví, prostě se to přejde, ale to u Pavla neplatí a to mě hrozně rozčiluje. Oni furt všechno řeší a jsou

naštvaní ještě za týden,“ povídá informantka Simona. *“No to je pravda, u nich v rodině jsou hrozně splachovací, to my nejsme, my prostě jsme takoví, že jen tak nepřecházíme nějaký problémy, prostě ten problém mě naštvě a já se neumím hned jako hodit zase do té linie, jako že se nic nestalo a tak. To mě zase štve na Simoně, že oni takoví jsou. Mně to pak přijde hrozně povrchní,*“ dodává její partner Pavel. Oba se shodují na tom, že v jejich chování je mnoho rysů stejných, jako u jejich rodičů. Například co se týká vztahů, že se k sobě snaží chovat hezky, jako se k sobě chovají jejich rodiče, pomáhají si, snaží se být zodpovědní.

„No to určitě. Já jsem celej táta. Jsem hrozně vznětlivej, hrozně rychle se rozčilim, když mi třeba něco nejde, což je trochu problém. A taky mám v sobě zakódovaný prostě to, že jsou věci, co má dělat chlap a co má dělat žena, tak to prostě je a tak to cítím,“ přikyvuje na moji odpověď František a Klára pokračuje: *„No, já asi nejsem jako mamka a taťka, spíš si myslím, že se hodně podobám chování ségry. Ale tak je jasný, že asi něco po mamce a taťkovi mám, ale teď si to nějak neuvědomuju.“*

Abych se podívala na problematiku ovlivnění výchovou ze širšího hlediska, rozhodla jsem se, že využiji opět dotazníkového šetření. Na dotazník mi odpovědělo celkem 145 osob. Na otázku, která se týká ovlivnění výchovou, mi odpovědělo 77 osob kladně. Pociťují podobnost v jejich chování s chováním jejich rodičů. Z těchto 77 osob odpovědělo 13 mužů a 64 žen, což je lépe vidět na grafu.

Graf 3: Procento kladných odpovědí mužů i žen na otázku, zda pocítují podobnost mezi svým chováním a přemýšlením a chováním a přemýšlením jejich rodičů.

Zdroj: vlastní zpracování

V následující otázce jsem se ptala, v čem se tato podobnost u informantů projevuje. Byly zde uvedeny projevy jako např. podobné rozhodovací procesy a nápady, slovní fráze, přejímání názorů rodičů ve finanční stránce, starání se o domácnost, finance (nákup, slevy, zásoby), střídání se v placení nákupů či v restauraci, zvyklost na určitou životní úroveň, šetření peněz, podobné reakce na stres, snaživost v harmonii vztahu, agresivnější reakce po otci, aj. Osmnáct informantů neodpovědělo na tuto otázku vůbec. Jak je však vidět v příkladech, které jsem uvedla, tak to, jak rodiče vychovávají své děti, se na nich určitým způsobem, v dospělosti, projeví.

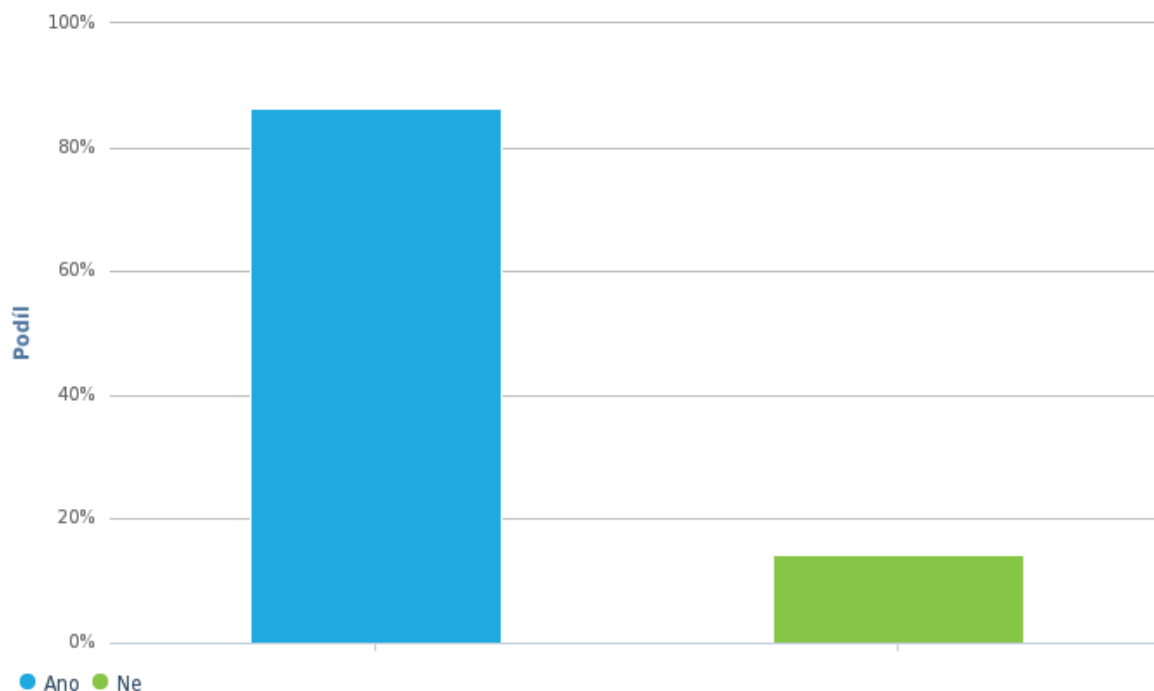
Zaměřila jsem se také na záporné odpovědi a zajímal mě důvod, proč si dotázaní nemyslí, že by byli svým rodičům v něčem podobní. Dostalo se mi, i přes to, že odpovědělo 70 informantů, pouze dvou odpovědí a ty byly, cituji: „*Jednání náhodné, nehledě na situaci.*“

a „*Chování v určitých situacích. Rodiče mají svůj názor a já to vidím obráceně.*“ Je zajímavé pozorovat, že na to, proč si myslí, že si nejsou podobní se svými rodiči, informanti ve většině případů odmítli odpovědět. Je možné, že si svojí pozicí nejsou tak jisti a neumí si ji obhájit.

Ptala jsem se informantů také na to, zda je rodiče učili finanční gramotnosti. V příkladu jsem uvedla, že jim rodiče dali peníze a oni s nimi museli vyjít na celý měsíc. „*Ano, určitě. To mi naši dělali běžně, protože jsem dostávala kapesný a s tím jsem musela prostě vyjít a když jsem s ním nevycházela, tak jsem si chodila přivydělávat úklidem do jedné restaurace.*“ (zdroj Simona I.) I ostatní informanti se shodli na tom, že jim rodiče dávali kapesné, takže to byl způsob učení, jak mají s penězi zacházet. Museli si rovněž šetřit, když si chtěli něco koupit, apod. Stejnou otázku jsem položila také v dotazníku, ve kterém převažovala také odpověď ano, tedy, že dotazované rodiče učili finanční gramotnosti.

Já sice finanční gramotnost specifikovala pro svůj výzkum hlavně hmotnou podstatou, a to je vše, co se týká peněz, ovšem nejsou to pouze peníze, ale jsou to hlavně lidé. Součástí rozhodování o tom, co se s penězi ve vztahu udělá, je rozhodování hlavně podle pravidel etických. Měly by se respektovat osobní potřeby a také zájmy jednotlivých členů domácnosti a měl by být kladen důraz také na zvažování dopadu řešení na osobní zájmy a potřeby. (Ciprová, Mertin, Berný: 2011: 7)

Učili Vás rodiče finanční gramotnosti? (Třeba, že Vám dali peníze a řekli, že s nimi musíte vyjít na měsíc nebo, že Vás učili šetřit, apod.)

Graf 4: Učili Vás rodiče finanční gramotnosti?

Zdroj: vlastní zpracování

Dá se tedy předpokládat, že to, jak funguje jejich partnerství, je pravděpodobně ovlivněno modulem, který vidí partneři doma, mezi svými rodiči. To mohu potvrdit i sama z vlastní zkušenosti. Sama na sobě nejenže pozoruji shodné rysy v chování s mými rodiči, ale kromě jiného také vidím, že se snažím si svůj vlastní vztah utvářet stejně, jako ho mají moji rodiče. Moji rodiče se k sobě vždy chovali pěkně, nepamatuji si mezi nimi snad jedinou hádku, což mě vždy přivádělo k myšlence, jak je možné, že se nehádají. Tato myšlenka mě napadá i proto, že sama si sice s partnerem rozumím, ale samozřejmě občas jsou věci, na které máme každý jiný názor a následně si tento názor musíme ujasňovat a vyřikávat. Já jsem vychovávána k tomu, aby se hodně šetřilo a nenakupovaly se zbytečnosti. Můj partner také hodně šetří, ale více zastává názor, že život se má užít a že peníze byly, jsou a budou, ale my už nebudeme a peníze na účtu nám po smrti budou k ničemu. K čemuž se až na pár myšlenek

také přikláním. Těch pár myšlenek, se kterými bych nesouhlasila, jsou ty, že po naší smrti (nejen po ní, ale i když budeme během života spořit) budou peníze sloužit zase pro naše děti, aby byly zajištěny i do budoucna. Jsem také vychovávána v tom, že muž prostě musí zabezpečit rodinu finančně a sama se s tím zřejmě i ztotožňuji. Zde se nabízí otázka, proč si myslím, že i v dnešní době, v 21. století na území České republiky, by to měl být právě muž, který by měl zajistit rodinu po finanční stránce. Sama jsem v tomto zřejmě dost stereotypní a myslím si, že když se ženě narodí dítě, je v prvních měsících závislé především na matce. Ona je ta, která ho musí kojit. Nedovedu si představit, že matky jsou schopny se postarat minimálně v těchto prvních měsících jak o dítě, tak o finance. Pravděpodobné je to, že pokud je žena bez partnera, snaží se vypomoci rodiče. Pokud nejsou rodiče, samozřejmě že žena musí být nakonec ta, která se o vše musí postarat. Nabízí se však další otázka, jak by se v práci starala o dítě? Tak či tak, není to ideální ani pro ženu, ani pro dítě. Nejen kvůli tomu, ale i z výpovědí mých informantů vyplývá, že muži se i dnes přiklání k názoru, že „chlap má finančně zabezpečit rodinu“.

Když se podíváme na páry student/pracující, velmi často mi v rozhovorech připadalo, že někteří muži z mých párů berou své studující ženy, jako kdyby vlastně byly na mateřské dovolené, a oni za ně berou i finanční zodpovědnost. A to i přes to, že mnoho z mých informantek chodí na brigády, takže aspoň malou částkou do vztahu přispívají.

Tento poznatek mě přivedl k tomu, že je velmi dobré se zamyslet nad otázkou moci a genderu. Ten hraje v diplomové práci dost značnou roli.

3.3 Moc

Daniel Kroupa ve své knize *Současné teorie moci* cituje myšlenku o moci podle Thomase Hobbesa následovně: „*Moc člověka v nejširším významu slova je souhrn všech pomůcek,*

kterých může užívat, aby se domohl nějakého zdánlivého budoucího dobra.“
(Kroupa 2010:16)

Proč se však jedni přizpůsobují těm druhým? Jak se moc může vlastně projevovat? Bezpochyby se zde jedná hlavně o osobnost člověka, který se snaží nad druhým jedincem uplatnit především své vlastní přání. Je všeobecně známé, že základní vlastnosti člověka, který má větší autoritu, se pojí k fyzické postavě dané osoby, jeho duševní kvalitě, morální jistotě a osobnostním vlastnostem. (Bedrnová, Nový 2001: 11)

Moc se dá v krátkosti dělit na tři, kterými jsou moc trestající (ta kalkuluje s trestem za určité provinění), kompenzační (nabízí odměny) a podmíněná (ta stojí na určité změně, např. víry, chování, postojů, apod.). (Bedrnová, Nový 2001: 10)

Všichni jsme si rovni, ale je tu jeden nevyvratitelný fakt a to je ten, že muži jsou ve většině případů (existují výjimky) fyzicky silnější než ženy. Moc, jak jsem popsala výše, se samozřejmě nestaví jen na fyzických rysech člověka. Proto se velmi často setkáváme s tím, že žena má třeba vyšší autoritu než muž, nebo že si udržuje své postavení ve společnosti díky tzv. kompenzační moci, tedy, že si své postavení udržuje tím, že ho vymění za věc jinou. Když to uvedu v příkladu na svých informantech, tak i přes to, že muži jsou samozřejmě fyzicky silnější než ženy, tak ženy velmi dobře ví, jak se svými muži jednat, aby si své postavení ve vztahu stále udržely. Zde se nám opět nabízí určitá vztahová reciprocita. *„Já vím moc dobře, že Zdeněk vydělává peníze v práci proto, abychom se měli dobře, protože já sama moc peněz nemám, a to i přes to, že chodím na brigádu. Tak prostě, abych se necejtila tak hloupě, že nemám peníze, snažím se to kompenzovat Zdeňkovi tím, že když přijde domů z práce, tak má připravenou teplou večeři. Vzhledem k tomu, že Zdeněk moc vařit neumí, maximálně si tak osmahne vajíčka a to je všechno, tak si myslím, že je za to rád, když má*

doma navaříno, a tak mu ani nevadí, že zatím nepracuju. Myslím si, že mu to tak docela vyhovuje,“ vypráví Adéla.

„To, že je Dorota studentka, má výhodu v tom, že má víc času na to uvařit, nebo poklidit, za což jsem docela rád.“ konstatuje Bohumil a jeho přítelkyně Dorota k tomu dodává: *„No, to si myslím, že mu docela vyhovuje, že mám na všechno víc času i přes to teda, že chodím občas na brigádu, ale vím, že když uvařím, tak tím mu vždycky udělám radost.“*

Pierre Bourdieu rozebírá vztahy mezi muži a ženami ve své knize *Nadvláda mužů*. Já bych s ní ráda pracovala i ve své diplomové práci, protože některé věci, které v knize zmiňuje, mi připomínají i naši kulturu v České republice v 21. století.

Například když mi informant František řekl, že on spíše pracuje na zahradě, ale Klára, jako žena, spíše doma, protože se věnuje úklidu a vaření, vytanul mi na mysli Pierre Bourdieu a jeho srovnání žena/příroda, muž/kultura. Položila jsem si otázku, zda se takto utvořené genderové rozlišení stále prolíná i do dnešní doby? Pierre Bourdieu ve své knize *Nadvláda mužů* píše, že být mužem se jeví vlastně jako něco samozřejmého, něco, o čem se nediskutuje, a že to souvisí s určitým chováním, jednáním, které muž musí dodržovat. Bourdieu řeší hlavně čest. (Bourdieu 2000: 47)

Dalo by se tedy brát v úvahu, že František bere to, že by musel doma uklidit, jako něco, co by bylo pod jeho úroveň, tudíž by ho to mohlo před svojí partnerkou, či před jeho okolím ponížit. Ale dá se to tak v dnešní době ještě brát? Vždyť je emancipace. To, co dříve dělaly jen ženy, dnes normálně dělají muži a to, co dříve dělali jen muži, dnes dělají také ženy. Dále se také domnívám, že to, že jeho partnerka Klára dělá v domácnosti více, než on, souvisí s tím, že on, jako pracující, přichází z práce unavený, ale neuvědomuje si, že partnerka, jako studentka přece ze školy nepřichází odpočatá, ale také unavená. Kromě toho ve vztahu přeci

nezáleží na tom, co si o nich myslí jejich okolí. Nebo snad ano? Podívejme se tedy na tuto problematiku z pohledu více párů.

Abych zjistila více podrobností od dalších párů, doptávala jsem se na domácí práce i jich. Ptala jsem se, jak funguje jejich domácnost, co se týká domácích prací, a proč si to tak zařídili. Ptala jsem se jich také na to, co si myslí o stereotypních představách o fungování domácnosti a o fungování partnerského vztahu. A v neposlední řadě také padla otázka ohledně vyššího pracovního postavení. Níže budu citovat jejich výpovědi a postupně je rozebírat.

„U nás teda vařím spíš já většinou. Ale zase mě třeba nebaví umývat a utírat nádobí, do čehož jsem teda od Simony nucený. Jako udělám to, ale hrozně mě to nebaví. Takže se jako stereotypů, myslím si, zase až tak nedržíme. Jako já i vytřu a takovýhle blbiny, to jako jo, já jsem vcelku všestranný, ale jako jinak chlapský práce dělám teda já, to je zase teda fakt. To jako na Simonu netlačím, aby šla dělat prostě nějaký chlapský práce, jako kdyby měla jít opravovat auto. To je jasný, že to nejde. Ale zase jako na druhou stranu asi máme stereotypní to, že je jasný, že se budu muset postarat o rodinu, až bude Simona na mateřský,“ vypráví Pavel a pokračuje: *„Mně by vůbec nevadilo, kdyby měla Simona vyšší postavení než já, hlavně abychom se měli oba dobře.“* Simona k tomu dodává: *„Mě by nebavilo být jen žena v domácnosti, já potřebuju pořád nějakou akci a doufám, že i pracovně budu mít nějakou dobrou práci a i za dobrý peníze. Takže by mně jako asi vadilo, kdyby mě Pavel nutil hodně vyvařovat a sedět doma. A prostě to bych nechtěla. I když vím, že jednou asi budu muset, až budou děti a tak, ale teď prostě to máme postavený tak, že naopak Pavel spíš vaří a já se teda spíš učím a pak teda třeba uklidím.“*

„No já si myslím, že u nás to funguje tak, že já spíš jako vařím a Zdeněk umývá nádobí a uklízíme společně. Nebo spíš, když se uklízí, jednou za čas, protože moc času na to nemáme, tak se snažíme do toho zapojit oba dva,“ vypráví Adéla a její partner Zdeněk přikyvuje.

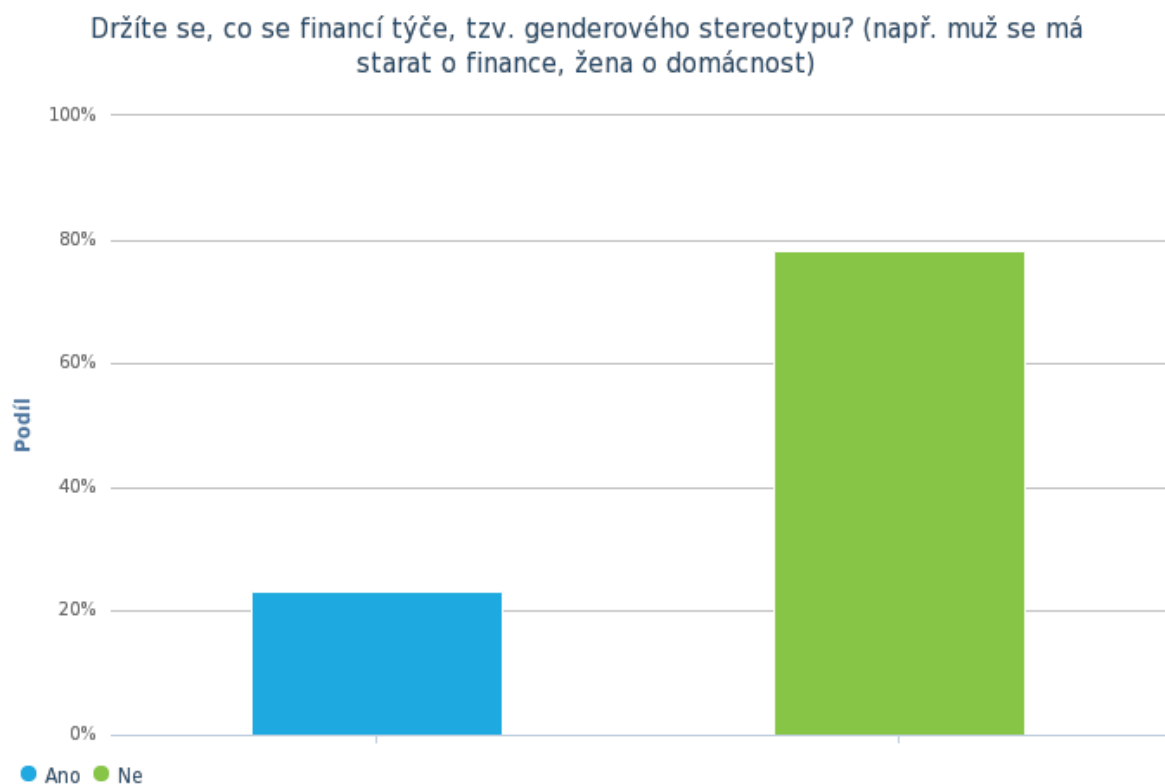
„No, já teda protože jsem neustále v práci, od rána do večera, tak je pravda, že doma spíše vaří a uklízí a chystá Dorota, ale je to prostě tím, že na to nemám čas. Jinak bych jí samozřejmě pomohl. O to mi jako nejde, ale ten čas je v tomhle hodně znatelný a bude hůř, až Dorota začne chodit taky do práce. To jsem pak zvědavěj, jak budeme všechno dělat. Jako pravda je, že já moc nežehlím, protože mi to nejde, takže to nechávám teda taky na Dorotě. Ale jinak jako nepociťujeme na našem vztahu, že bychom si to vyloženě nějak rozdělovali, jako že ty děláš to a já dělám to,“ odpovídá na její otázku Bohumil a pokračuje: *„Jako podle mě vztah není o tom, kdo co dělá a takový a není to ani o tom, kdo má vyšší vzdělání, ale je to o tom, jak se dva mezi sebou shodnou a dohodnou a jak jim to spolu vyhovuje.“*

„U nás je to tak půl na půl. Já meju nádobí a Luděk taky myje nádobí, nebo já řídím auto a Luděk taky řídí auto. Uklízíme společně, ale je fakt, že já třeba víc peru a žehlím, že to přeci jen Luděk moc nedělá. Ale faktem je, že Luděk drží kasu, to já teda ne, to si říkám, že by jako měl dělat spíš chlap,“ odpovídá Karla a její partner dodává: *„Ale Karla teda řídí auto míň, protože ona se dost bojí. Ale zase dokonce umí i zatlouct hřebíky do skříní,“* dodává s lehkou nadsázkou. Když jsme se pak bavili o postavení ve vztahu, přiznal, že kdyby měla Karla vyšší vzdělání než on, tak že by se snažil si ho dodělat taky. Takže kdyby Karla šla ještě na doktorát, tak že on, jako Ing. by si ho začal dodělávat taky, protože si myslí, že vyšší vzdělání zajistí i více financí a on jako muž pocítuje, že se musí postarat o partnerku v případě, že by otěhotněla a pak byla s dítětem na mateřské. Na to mi odpověděla i Karla: *„Já si myslím, že nikdy nebudu mít vyšší peníze, než má Luděk, protože prostě tak to chodí, ženská má vždycky míň peněz, i kdyby se mohla přetrhout, jak chce. Nevím proč, ale v tomhle cejtím, že to tak*

prostě pořád v naší společnosti je. Né možná vždycky, ale ve většině případech ano. A já, jelikož se chystám pracovat s dětmi v nějakém volnočasovém kroužku, tak je mi jasné, že nikdy nemůže můj plat přesáhnout plat Lud'ka, protože on pracuje v informačních technologiích. Na druhou stranu je pravda, že prostě on pak bude ten, kterej nás bude muset s dětmi zajistit, když já nebudu pracovat vůbec, takže je dobře, když má prostě víc peněz.“

Na genderové stereotypy jsem se zaměřila i v dotazníku. Ptala jsem se konkrétně na genderový stereotyp typu „muž se má starat o finance a žena o domácnost“. 34 informantů odpovědělo, že tyto genderové stereotypy dodržují.

Graf 5: Držíte se genderových stereotypů?

Zdroj: vlastní zpracování

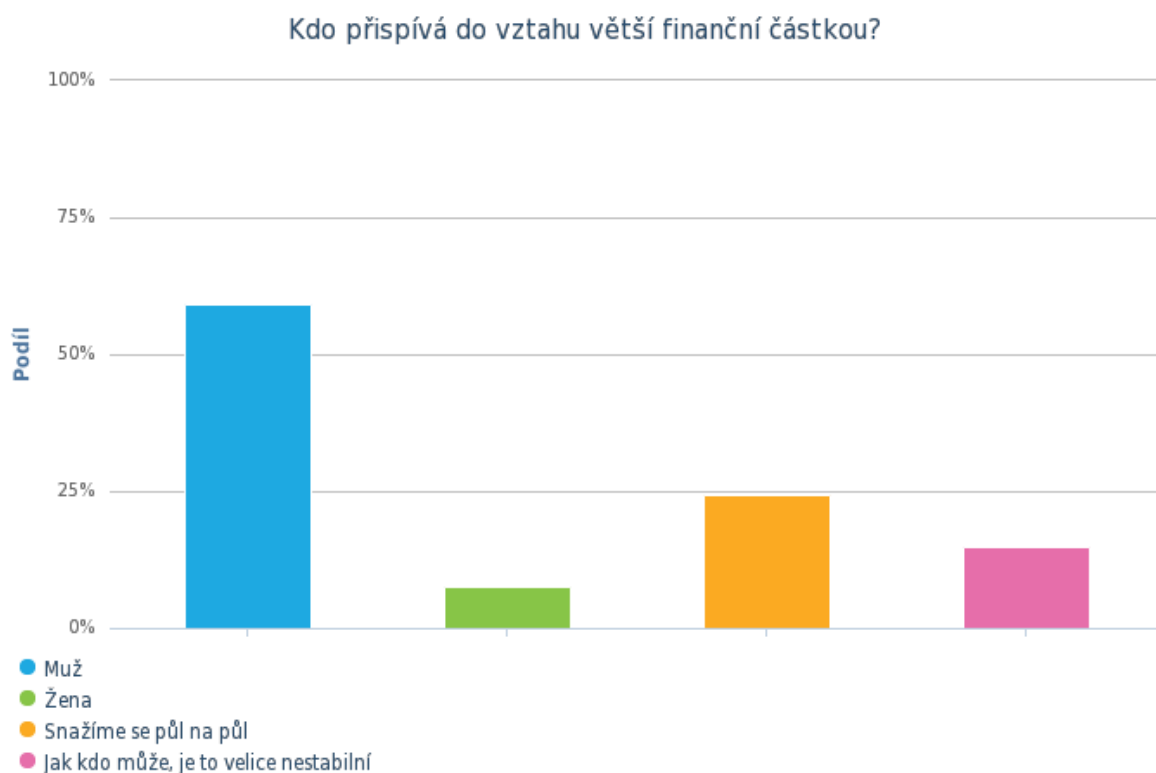
Z dotazníku vyplývá, že se muži a ženy genderových stereotypů již nedrží tolik, jako dříve.

Když bych měla s páry porovnat svůj vlastní vztah, tak u nás pocítuji, že se stereotypní chování v našem vztahu občas projevuje. Je sice pravda, že Kryštof umývá nádobí nebo mi nádobí utírá a i mi pomůže setřít prach apod. Ale když vezmu v úvahu to, že já neumím opravit auto, tak to už podle mě trochu stereotypní je. Myslím si, že i kdybych se sebevíc snažila si nastudovat, jak vyměnit kolo, tak bych prostě kolo u auta bez přítele sama nevyměnila. To samé vidím na partnerovi, že sice ví, že pračka je stroj k tomu, aby vypral, ale i když si přečte návod k obsluze, tak mě u toho stejně potřebuje, abych mu se zapnutím pračky pomohla, protože jak on říká „nerozumí těm stupňům a neví, co se na jaký stupeň pere“. Sama mohu z vlastní zkušenosti říct, že i když mě partner utvrzuje v tom, že mu nezáleží na vzdělání, kdo co má, tak pocítuji občas v našem vztahu to, že já budu mít vyšší vzdělání, než má on. Myslím si, že také nebyla úplná náhoda, že partner po našem seznámení změnil zaměstnání. Dříve dělal v zemědělství, a když jsme se seznámili, udělal si kurz na strojevedoucího. Myslím si, že to našemu vztahu prospělo. I když já to neberu vůbec jako podstatnou věc, kdo má jaké vzdělání, pozoruji, že partner je na sebe více pyšný a že je se sebou spokojenější. Kromě toho, jelikož bychom rádi do budoucna založili rodinu, zastává i on názor, že musí vydělávat hodně peněz, abychom se měli dobře a aby nás, jako chlap, zajistil. S čímž souhlasím i já, protože vím, že až budu jednou na mateřské, budou finance pro rodinu velmi podstatné.

Jak je vidět z rozhovorů, které jsem uvedla, tak čest jako taková v těchto mých pěti párech není o tom, kdo uklidí, nebo kdo umyje nádobí, ale cítím, že je to více o finanční jistotě. Všichni muži, se kterými jsem dělala rozhovor, mi vypověděli, že cítí, že to jsou oni, kteří musí zajistit chod rodiny. Potvrzuje se tedy moje domněnka, že v tomto případě to, že již vydělávají peníze a jsou tedy finančně nezávislí, je pro ně velmi důležité, ne-li podstatné a že to hraje ve vztahu velkou roli. Jsem si vědoma toho, že nemohu zevšeobecňovat. Sama jsem „měla štěstí“ při rozhovorech pouze konkrétně na páry, kdy byla studentka žena a pracující

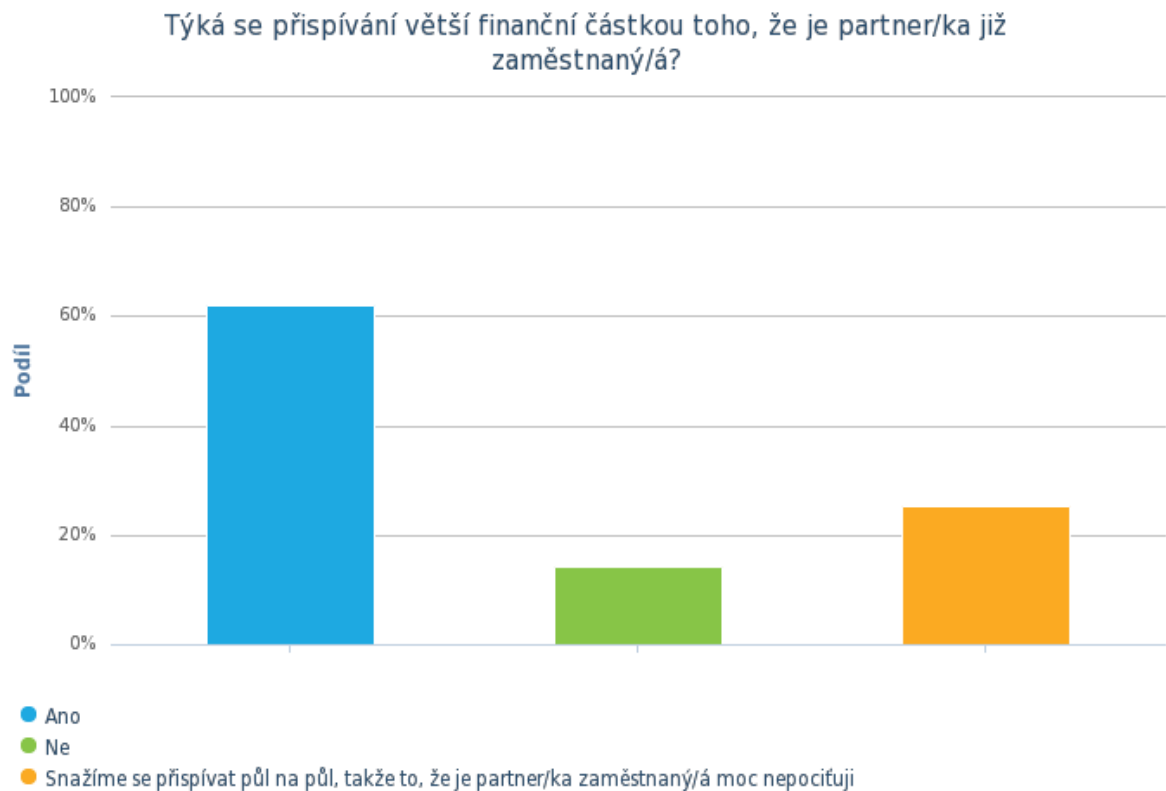
muž. Je tedy samozřejmé, že zevšeobecnění by bylo velmi unáhlené. Pro konkrétnější zjištění dané problematiky uvedu opět výsledky z dotazníku.

Ptala jsem se, kdo přispívá do vztahu větší finanční částkou. Nejčastěji odpovídali, že muž. Bylo to celkem 87 responzí. Nejméně pak odpovídali, že žena. Velmi často se objevuje odpověď, že přispívají půl na půl. Což je odpověď i u informantů, se kterými jsem dělala rozhovory.

Graf 6: Kdo přispívá do vztahu větší finanční částkou?

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 7: Týká se přispívání větší finanční částkou toho, že je partner/ka již zaměstnaný/á?

Zdroj: vlastní zpracování

Vyšší procento informantů přiznává, že to, že je partner či partnerka již zaměstnaná, ovlivňuje to, jak se pak dále chová jejich vztah. Kdo více finančně přispívá.

Jan Poněšický, ve své knize Fenomén ženství a mužství cituje Simone de Beauvoir a zmiňuje její názor, že člověk se nerodí jako žena nebo muž, ale že je do svého pohlaví zformován společností. Hovoří však dále o tom, že tyto myšlenky byly v dalších následujících letech opět vyvráceny, protože někteří sexuologové jsou toho názoru, že „člověk je vlastně obětí svého biologického osudu“. (Poněšický 2003: 16)

Ann Oakley ve své knize Pohlaví, gender a společnost cituje George Murdocka², který dělal výzkumy 224 kultur a zjistil, že jsou tendence dělit hospodářské činnosti dle pohlaví. Murdock tedy říká, že každá společnost má určité principy, podle nichž dělí činnosti na ryze ženské a na ryze mužské. (Oakley 2000: 99)

Člověk jako takový má určité fyzické rysy, které jsou dané a které se nedají jen tak změnit a nedají se zakrýt. A jisté je také to, že společnost, ve které žijeme, nás velmi ovlivňuje. Je velmi těžké se nedržet jistých stereotypů, do kterých jsou jak muži, tak ženy ve společnosti, ve které žijí, tlačeni. Jak jsem se snažila ukázat na předchozích stranách, některá stereotypní chování jsou již dnes, v roce 2017, u mých informantů nepřijatelná a páry se jimi tolik nezabývají. Ale jsou také jisté stereotypy, které přetrvávají již řadu let. Např. to, že muž by měl být spíše ten, který by měl po finanční straně zajistit rodinu, je stereotyp, se kterým se i dnes, v 21. století v České republice, stále setkáváme. Naopak to, kdo se stará o finance, je pak již různé. Někde je to žena, někde je to muž, není to genderově přesně rozděleno. To samé vyplývá také u domácích prací. Sice stále převažuje to, že se o domácnost stará žena. Ale je to dáno spíše tím, že se tak „nepsaně“ dohodli s partnerem, než že by to určovala nějaká kulturní tradice v České republice.

Co to je vlastně rovnost? *„Rovnost tak, jak je chápána v současné době, je výsledkem zrání společnosti, která po velmi dlouhé době dospívá k závěru (především pod vlivem přirozených teorií), že lidé jsou rozdílné bytosti, jež si nicméně jsou mezi sebou rovny v právech, kterými jsou ze své podstaty nadány. Respektování rovnosti nepopírá přirozenou rozdílnost lidských individuí. Každá lidská bytost je jedinečná a neopakovatelná. Nelze tedy rozhodně tvrdit, že vzhledem k tomu, že jsou si lidé rovni, jsou také stejní. Každý člověk má jinou genetickou,*

---

² *Human Relations Area Files* [online]. Connecticut, c2018 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://hraf.yale.edu/>

fyzickou a psychosociální výbavu, která tvoří jeho neopakovatelnou přirozenost a jedinečnost.“ (Koldinská 2010: 5)

Jan Keller vysvětluje, že každá společnost musí řešit problém sociální nerovnosti a jejího odůvodnění. Dle něho se společnosti neocitají v krizi, pokud jsou nerovně uspořádány, ale ocitají se v ní až poté, když ztratí existující nerovnosti věrohodné a přijatelné vysvětlení. (Keller 2004: 27)

Velmi podobné je to mezi muži a ženami v mém příkladu. Oni sami se mezi sebou necítí výrazně znevýhodnění, nebo tak, že by si nepřipadali rovni. V České republice v 21. století stále přetrvávají jisté stereotypy (např. že spíše je žena ta, která je doma s dítětem po narození, nebo muž ten, který spíše platí v restauraci, nebo vydělává více peněz). Jelikož jsou tyto stereotypy kulturně dány a jsou všeobecně uznávány, společnost s nimi nemá větší problém. Problém však začíná postupně vznikat tím, že začínají lidé více bojovat za svá práva a najednou si právě i ženy z mého výzkumu začínají uvědomovat, že vydělávat méně než muž je sice stále v „normě“ a je to společensky přijatelné, ale už na sobě začínají pociťovat, že by tuto „službu“ měly muži nějak oplatit. To vypovídá o tom, že se společnost začíná postupně měnit a společenské nerovnosti již nemají zcela přijatelné vysvětlení.

Zatímco dříve se snažil člověk uspokojit pouze své biologické potřeby a byl spokojený, dnes je to už jinak. Člověk se snaží uspokojit nejen své biologické potřeby, ale také potřeby související s chodem kultury. (Keller 2004: 28) A k tomu se váže nejen určitá čest muže, kterou jsem již řešila, ale začíná se řešit také, dříve opomíjená, čest ženy.

Doposud jsem se věnovala cti, která souvisela především se ctí muže. Jak však svoji čest bere žena? V předchozích kapitolách jsem popsala, že z pohledu financí se žena studentka vnímá jako ten „slabší“ článek ve vztahu. Je jisté, že student může pociťovat, že svoji čest v tomto ohledu ztrácí. Jak jsem však popsala v kapitolách 3.2 a 3.3, aby se studentka ve

vztahu vyrovnala, snaží se zabezpečit více rodinný krb. Za to je obdivována a tak svoji čest opět nabývá. Jak je to však se ctí ženy dál? Jak to je, když není žena studentka, ale již pracuje a role ve vztahu se otočí? V dotazníku se několik pracujících žen také našlo. Bylo jich ze 145 dotázaných celkem 24. Zaměřila jsem se např. na otázku, zda jim záleží, co si o nich okolí myslí a proč? Z dotazníku vyplývá, že většině žen nezáleží na tom, co si o nich kdo myslí. Když odpověděly, že ano, týkalo se to především toho, že chtějí udělat dobrý dojem. Cituji: „*Ano, záleží, protože přece jen, pokud chcete v okolí zapadnout, musíte si s lidmi rozumět, proto je důležité dělat dobrý dojem.*“, „*Ano, záleží mi na tom, co si o nás lidi myslí, kvůli sociálnímu statusu.*“. Když jsem se podívala na odpovědi ne, které v dotazníku převažují, dohledávala jsem si následovně také odpověď proč. Ve většině případů byla tato odpověď buď proškrtnuta, nebo se dotazované shodly na odpovědích typu, že nikomu nic není do jejich vztahu, nebo že nežijí pro ostatní, ale pro sebe a že by si měl život každý zařídit sám. Dotazníkové šetření hodnotím s lehkým odstupem, neboť je mi jasné, že odpověďmi ano a ne a otevřenou otázkou proč, se zjistí jen okrajové informace. Považuji ho však za důležitý, protože rozšiřuje povědomí o vztazích studenta a pracujících.

„V pozadí sociální strukturace stojí dva procesy: sociální diferenciacce a symbolické hodnocení. Sociální diferenciacce úzce souvisí s tím, že lidé, jako druh mohou přežít, pouze pokud spolupracují, pokud si činnosti nutné k obživě mezi sebou rozdělí, specializují se. Vyplývá to jednak z toho, že někteří lidé mají k určitým činnostem lepší předpoklady než jiní, ale především z toho, že specializace vede ke zvyšování určitých dovedností a lepšímu využití energie, tudíž k vyšší efektivitě. Sociální diferenciacce však neznamená pouze dělbu práce v užším slova smyslu, ale i dalších činností.“ (Šanderová 2004: 20)

Jak jsem vypověděla, je velmi pravděpodobné, že čest ženy ve zkoumaném typu partnerského vztahu se zakládá spíše na dobrém dojmu a rodinné pohodě. Žena si zakládá

sama na sobě a na svých dovednostech, povaze, zatímco muž je spíše ten soupeřivější, který se zajímá více o hmotné věci, které jsou vidět na první pohled. Žena se i v dnešní době, podle mého názoru, snáze dovede smířit s představou, že nebude vydělávat tolik jako muž. To je dáno spíše kulturně, protože takto jsou nastaveny sociální normy v České republice. Z výpovědí informantek jasně vyplynulo, že si uvědomují, že i přesto, že je již 21. století a ženy se snaží o rovnoprávnost s muži i co se týká financí, stále se tak ještě plně nestalo.

Proč se vlastně tak často řeší materiální rovnost i mezi partnery ve vztahu? Toto téma jsem si vybrala proto, že vím, že materiální rovnost je v současné době postavena do popředí. Lidé se mezi sebou předhánějí, kdo z nich má víc a kdo je ten, který má míň, a staví si mezi sebou žebříčky hodnot. Ideální by bylo, kdyby si všichni na světě byli rovni i v materiální rovině, což se ale samozřejmě nikdy nestane. Ideální by to bylo samozřejmě proto, že by pak již nikdy nevznikaly spory kvůli penězům a lidé by byli zřejmě spokojenější. Ale to se nikdy nestane, vždy se najde někdo, kdo bude mít víc anebo kdo bude mít míň. *„Nástroje směřující k materiální rovnosti přitom zohledňují současnou společenskou situaci, především společenské problémy způsobené nerovnostmi či stereotypy a kombinací právních i sociálněpolitických nástrojů usilují o nastolení materiální rovnosti, včetně odstranění jejích překážek.“* (Koldinská 2010: 5)

Podle výpovědí informantů, které v diplomové práci uvádím, však vyplývá, že některé (ne všechny) ženy si stále připadají jako ty, které „nebudou nikdy vydělávat stejně jako muž“, nebo jako ty, které si myslí, že jsou ve vztahu ty „slabší“. Ty, které mají méně peněz. Nejsem si tedy zatím jistá, zda se aspoň trochu podařilo materiální nerovnost mezi muži a ženami, vyvážit.

V dotazníkovém šetření jsem se setkala samozřejmě také s ženami, které jsou ve vztahu ty, které vydělávají, zatímco jejich partneři ještě studují. Podívala jsem se na tuto problematiku

tedy také z tohoto úhlu pohledu a zjistila jsem, že pracující ženy také velmi často přebírají zodpovědnost za finance ve vztahu. Abych to upřesnila, tak ženy odpovídaly, že to, že přispívají do vztahu větší finanční částkou, je spojeno s tím, že jsou již pracující. Na druhou stranu se stále objevovaly odpovědi, že v restauraci by měl spíše platit muž, nebo že dary si snaží dávat ve stejné finanční výši, ale že častěji s dary chodí muž. Pracující ženy ve většině případů odpovídaly, že vůdčí osobnost ve vztahu je také muž. Je možné, že to, že ve většině vztahů je vůdčí osobností muž, je také utvářeno podle nějaké společenské normy? Podle něčeho, co je prostě automatické a nikdo o tom již nepřemýšlí?

Když o tom uvažuji, já sama si myslím, že jsme s partnerem vůdčí osobnosti oba. Oba si stojíme za svým a oba jsme taková tahouni v našem vztahu. Je ale pravda, že třeba poslední slovo mám ve vztahu častěji já, jako žena. Pokud se ale rozhodujeme o důležitých věcech, např. o bydlení, dávám spíše na názor partnera, a kdyby se mě někdo zeptal, kdo je vůdčí osobností ve vztahu, automaticky odpovím, že muž.

3.4 Přetvářka

Abych se více přiblížila k mým informantům a podrobněji zjistila, jaký k sobě mají vztah, položila jsem na začátku našich rozhovorů každému jednu stejnou otázku. Byla to otázka: Co jste si myslel/a o partnerovi, když jste ho viděl/a zcela poprvé? Informanti byli zaskočení, protože si jednoduše nemysleli, že se jich budu na takovou otázku ptát a jednoduše si nepamatovali, že vlastně uvědomění si na začátku jejich seznámení bylo. Člověk se snaží mezi lidmi, které nezná, prezentovat co nejlépe.

Erving Goffman zmiňuje, že je více úhlů pohledu, proč se člověk chová v dané situaci, jak se chová. Může být jeho záměrem to, že chce, aby o něm ostatní měli vysoké mínění, nebo naopak chce zmást a nechce, aby o něm měli ostatní povědomí žádné, nebo naopak nechce vyčnívat z davu a snaží se přitakávat na názory, které ostatní šíří mezi sebou. Může je chtít

zmást, zbavit se jich, urazit je, oklamat je. (Goffman 1999: 12) To, jak se člověk chová v dané situaci, je různé. Někdy může jeho přehnané chování způsobit, že na sebe nechtěně může upoutat více pozornosti, než by si zřejmě přál. Jak na sebe působili moji informanti? Snažili se o to, aby na ně osoba, která je zaujala, měla hned lepší názor? Přetvařují se ve vztahu i dnes? A podle čeho si vůbec člověk vybírá partnera?

Do vztahu či manželství člověk vstupuje tehdy, když se mu jeví výhodnější, než kdyby zůstal sám. Hodnocení užitečnosti manželství je ovlivněno tím, co protějšek nabízí a co daná kultura jako „užitečné“ schvaluje. I přes to, že peníze mají vyčíslitelnou hodnotu, jsou věci, které vyčíslitelnou hodnotu nemají, což může být třeba životní úroveň, osobní prestiž, sexuální uspokojení, či emoční naplnění rodičovstvím. Preference, které nezadaní mají, jsou určité požadavky na partnera a zdroje jsou pak možnosti, které nezadaní nabízí. Typickým zdrojem je třeba krása, dobrá povaha a zdraví. (Novák, Pokorná 2007: 24)

„Já nevím, já si o ní myslel, že to je ségra kamarádky. Já jsem o tom takhle zase asi nepřemýšlel. Já si o tobě myslel, že jsi slušná holka, malá sestřička Janičky, ale ze začátku jsi mi byla úplně jedno. Nějak jsem o tebe nejevil zájem. Bylo mi to volný,“ povídá Pavel a jeho přítelkyně pokračuje: *„A já jsem si o tobě myslela, že seš uličník vůči holkám. Tak já jsem o tobě slyšela už od ségry před tím, než jsme se viděli poprvé, takže ta mi o tobě říkala, že seš uličník prostě. Ale já si tě stejně i přes to sama vybrala a sbalila jsem tě. Prostě ses mi líbil a říkala jsem si, že si s tebou chci povídat.“* Oba se tomu velmi smáli, když to najednou říkali nahlas a ještě k tomu přede mnou. Pociťovala jsem na nich i lehký ostych z toho, co řeknou.

„Já jsem si říkala, ježiš marja, kdo to je? Na mě působil Zdeněk hrozně zvláštně. Nejdřív mě vůbec nenapadlo, že my dva spolu někdy budeme chodit,“ vypráví Adéla a její partner pokračuje: *„No, já jsem byl hrozně opilej, to si pamatuju, ale vím, že se mi ze začátku Adéla vůbec nelíbila. Vždycky jsem byl na holky úplně odlišný, než je ona, ale pak postupem času*

sem si říkal, že vlastně není špatná.“ V obou případech je vidět, že při prvním seznámení většinou nehrálo tolik roli chování, jako spíše vzhled. Tady jsem cítila, že se, stejně jako v páru předchozím mezi sebou partneři nesnažili nic skrývat a nesnažili se dělat jejich první seznámení jen tím „hezkým“. Přišlo mi, že se mnou jednali nejvíce na rovinu a že i mezi sebou jednají nejvíce na rovinu. Ukázalo se mi to i po tom, co jsem se jich zeptala, zda se ve vztahu přetvařují. Nejdříve sice oba dva páry odpověděly shodně, že ne. Když se nad tím pak každý z jednotlivců více zamyslel, dostalo se mi odpovědí, že je pravda, že třeba v případech, když ví, že by z toho mohla být hádka, snaží se tomu vyhnout tím, že to tomu druhému nepřiznají. Třeba když se jim něco nelíbí. Snaží se si mezi sebou zachovat co nejdéle dobrou atmosféru a řeší situace spíše, až když jsou více vyhrocené a když už ví, že nemohou z dané problematiky utéci. Podíváme se, jak to bylo i u dalších párů.

„Tak já nevím, asi v pohodě, jako že to asi bude to pravý. Nevím, co jsem si úplně myslel, ale Klára mě prostě hned zaujala a věděl jsem, že tu holku chci. Šli jsme na kafe a v pohodě, asi tak jak to má být, tak normálka. My se totiž seznámili přes internet, takže už jsme viděli fotku jako na internetu a tak,“ hovoří František a jeho přítelkyně dodává: *„Mně připadal František v pohodě, nebyl to žádný šampon a tak.“* Když Klára hovořila, František jí velmi skákal do řeči. Opět mi to připadalo, že se snaží Kláru korigovat v tom, co říká, aby neřekla něco, s čím on nesouhlasí. Snažil se mezi její řečí dodávat neustále, že to bylo tak, jak to má být a že je všechno v pohodě a je to dobré. Klára sice přitakávala, ale z ostatních rozhovorů, když jsme byly s Klárou samy, vím, že některá její přitakávání jsou jen pouhé strategie, aby Františka dostala tam, kam potřebuje. V tomto vztahu mi nejvíce připadalo, že se oba mezi sebou přetvářejí. Když jsem se na to zeptala konkrétně, oba mi shodně tvrdili, že se nepřetvařují vůbec, že to by v tom vztahu být nemělo.

„Já jako se snažím o veškeré problematice s Ludškem mluvit. Sice někdy jsem taková našťvaná, ale pak to ze mě stejně za chvíli Luděk dostane, i když si říkám, že mu nikdy říkat nic nebudu,“ odpovídá mi na otázku, která se týkala přetvářky, informantka Karla. Její partner Luděk dodává, že to je vlastně pravda, a že jako se sice snaží mezi sebou nepřetvařovat, ale zároveň, že někdy je třeba lepší taková milosrdná lež. Když jsem se jich ptala, co si o sobě mysleli, když se viděli poprvé, Karla mi odpověděla, že jí Luděk hrozně zarazil tím, že jí na první schůzce dal pusku na tvář. Hrozně chtěla v tu chvíli utéct, ale pak si říkala, že by neměla být zbabělá a že by ho měla zkusit potkat ještě jednou. Teprve pak ji Luděk zaujal. Znali se před první schůzkou již z internetu, protože se seznámili na internetové seznamce, stejně, jako pár předchozí.

„No, poprvé nic moc. Moc jsem jí nevěnoval pozornost, protože jsme zrovna někam jeli s kámošema a nebyl moc čas sledovat, kdo jako sedí v autě. Poznali jsme se teprve v průběhu dalších dnů a to už si moc nepamatuju, co jsem si přesně myslel. Asi mě byla Dorota sympatická a chtěl jsem se s ní sejít někdy znovu,“ vypovídá Bohumil a jeho přítelkyně dodává: *„Já si to hlavně moc nepamatuju, ale taky mi byl Bohumil sympatický. Ale už opravdu nevím, ale asi na mě působil prostě dobře, když tu spolu teď sedíme.“* Z rozhovorů s tímto párem jsem cítila, že jsou sladění a že mezi sebou nemají nějaké viditelné problémy, které by se přede mnou snažili třeba utajovat. Když jsem se jich ptala na přetvářku, oba se shodli na tom, že se ve vztahu rozhodně nepřetvařují v důležitých věcech. Ale třeba takové drobné věci, jako když je jeden kvůli něčemu našťvaný a nechce to dát najevo, tak to se u nich, tak jako jinde, objevuje. V rozhovoru také Bohumil povídá své přítelkyni: *„No, ty se ale přetvařuješ před ostatníma, protože, když jsme tu s někým dalším, tak mlčíš, ale když jsme tu sami dva, tak seš upovídaná až dost.“*

Z toho je vidět, že se každý na cizího člověka snaží působit jinak, než jaký je. Jen je to pokaždé z jiného důvodu, ať už z důvodu toho, že chce působit lépe, nebo třeba z toho důvodu, že se nesnaží moc projevovat, dokud neví, co od toho druhého čekat.

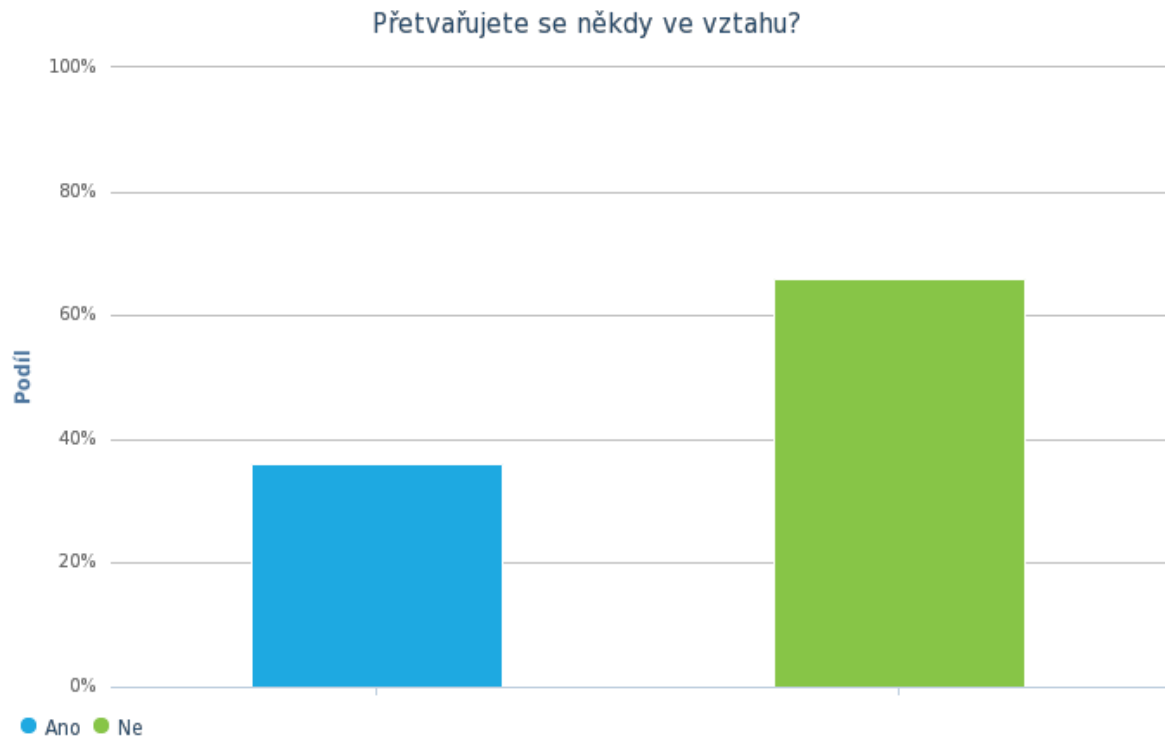
Sama ze své vlastní zkušenosti mohu říct, že i já se ve vztahu občas přetvařuji. Není to z toho důvodu, že bych chtěla svému partnerovi nějak lhát. Je to spíše z toho důvodu, že se snažím zbytečně neotevírat nějaký již uzavřený problém. Nebo když přijdu domů ze školy, jsem unavená a nechce se mi už nic dělat, přesto udělám partnerovi radost třeba tím, že s ním jedu na výlet.

„Jen těžko nalezneme legitimní každodenní zaměstnání nebo vztah, jehož účastníci se nepodílejí na utajovaných praktikách, neslučitelných s dojemem, který účinkující v obecnstvu³ vyvolávají.“ (Goffman 1999: 64)

Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina dotázaných, tedy 66 %, tvrdí, že se ve vztahu nepřetvařují.

---

³ Dle autora knihy jsou účinkující ti, kteří se zúčastňují rozhovoru. (pozn. autorky)

Graf 8: Přetvařujete se někdy ve vztahu?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázkou však je, zda dotazovaní mysleli pouze na podstatné věci ve vztahu, jako jsou např. společné bydlení, návštěva rodiny, pořízení si dítěte, názoru na práci, názoru na školu, apod., nebo zda si uvědomili, že přetvářka může souviset, jak jsem výše zmínila, i jen v tom, že třeba sama nemám náladu, ale druhému chci udělat radost. Je pak otázkou, jak je takový dotazník, když s nimi nemohu provést rozhovor, zkreslující.

Goffman dále říká, že i když „účinkující“ nemá co skrývat, protože se ve své roli cítí dobře, tak se v určitém bodě trvání činnosti naskytne něco, k čemu není najednou tak otevřený. (Goffman 1999: 64)

Velmi nám o člověku také řekne neverbální chování. To, jak se člověk vrtí na židli, když s někým mluví, nebo to, jestli mu cuká koutek oka, či přechází sem a tam, to všechno nám

řekne o člověku mnoho dalšího. Můžeme vypožorovat, zda cítí nervozitu, nebo zda je v klidu. Nebo taky můžeme vypožorovat, zda chování po někom opakuje. Snaží se ho napodobit.

To, jak mluví samo tělo, nám napoví o člověku mnohdy mnohem více, než to, co nám on o sobě doopravdy řekne. Někdy se člověk právě nějakými neverbálními projevy brání, a nechce dojít k uvědomění. Nechce si třeba přiznat pravdu. (La Barre 2004: 18)

„Dekódovací pravidla jsou kulturní pravidla pro interpretaci a pozornost vůči neverbálním signálům. Jejich učení může být situačně specifické.“ (Blažek, Trnka 2008: 143)

Zaměřila jsem se na otevřenou otázku, proč se ve vztahu přetvařují a proč se nepřetvařují. Dostalo se mi odpovědi jako např.: občasná přetvářka ke vztahu patří, abych předešla zbytečným konfrontacím, aby nedocházelo k hádkám, pro klid v domácnosti, aby nebyl partner nešťastný, nebo že každý musí občas ustoupit a myslet si své. Pokud dotazovaní zaškrtli, že se nepřetvařují, odpovídali ve většině případů, že není důvod se přetvařovat, že to není potřeba, že to do vztahu nepatří, že by měla být upřímnost nadevše, nebo že se přetvářka nevyplácí, že stejně jednou vše vyjde najevo.

Zajímavý progres lze sledovat v další položené otázce, zda si partneři říkají vždy pravdu. Zatímco v předchozí otázce odpovědělo 53 dotázaných, že se ve vztahu přetvařují, tak v další otázce pouhých 42 dotázaných odpovědělo, že si pravdu neříkají. Zvláštní je, že tento počet není stejný. Je těžké tomu potom porozumět, protože podle mě, kdyby mi 53 osob odpovědělo, že se občas ve vztahu přetvařuje, tak by mi mělo také 53 osob odpovědět, že si ve vztahu neříkají vždy pravdu. Tomu tak není, počty se liší. Vyplývá z toho, že ne všichni informanti si jsou svými odpověďmi jistí a trvají si na svém názoru. Rovněž z toho také vyplývá, že lež a přetvářka není v české kultuře považována za totéž.

3.5 Rituály

Rituály existovaly ve všech dobách a existují dodnes. Provádí se v určitých časech, je to úkon, který se opakuje a tím získává sílu a moc. „*Ve všech dobách a ve všech kulturách určovaly obřady, rituály a opakující se svátky společenský život lidí.*“ (Rulandová 2004: 17) Já pojala rituál jako něco, co je zažité a co si informanti vytvořili sami ve vlastním vztahu. Zajímalo mě, jak jejich vztah funguje a zda se u nich tyto rituály objevují. Má domněnka je, že si každý pár vytvořil jistě nějaký rituál, který jejich vztah charakterizuje a který ho určitým způsobem pojmenovává. Vycházím v tom ze svého vlastního vztahu. My s Kryštofem jsme zvyklí spolu vstávat a chodit spát. Jsme zvyklí, že si večer leheme do postele a pustíme si nějaký pěkný film, nebo si zapálíme svíčky a povídáme si. Velmi často chodíme na procházky do přírody anebo často bereme auto a jen tak jedeme na noční projížďku kolem okolních vesnic. Také spolu snídáme a večeríme. Čistíme si spolu zuby. Je u nás mnoho rituálů, které se opakují dennodenně a my už je máme přijaté jako každodenní rutinu, kterou kdybychom vynechali, budeme se cítit nesví a vždycky se tomu pak i oba smějeme, že dneska jsme spolu třeba nesnídali a že je to divné, že na to nejsme zvyklí. Když začal Kryštof pracovat na noční směny, dlouho jsme si zvykali na to, že nejsme v noci spolu. Dodnes nám to přijde divné. Já v noci bez něj nemohu usnout, nebo se často budím. Je zvláštní, jak si člověk zvykne na určité rituály, nebo na nějakou, když to tak řeknu, každodenní rutinu a najednou, když se něco změní, jak ho to ovlivní.

„*My spolu třeba vždycky vstáváme nebo chodíme spát. Ještě se nám nestalo, aby někdy šel spát jeden a ten druhý třeba v obýváku koukal na televizi. To vůbec ne. To by nám přišlo, jako kdybychom si každý žili svůj vlastní život,*“ povídá Bohumil a jeho přítelkyně ho doplňuje: „*To je teda fakt, já, i když jsem chodila na praxe a chodila na noc, tak jsem vždycky*

ráno s Bohumilem posnídala, vždycky jsem prostě vstala, abych byla s ním, než on šel do práce a pak jsem si šla zase lehnout. Ale ta snídaně je u nás vážně taková tradiční.“

„My třeba každé pátek chodíme na pivo, ale jinak mě nic nenapadá,“ povídá Pavel. „No my jsme chodili cvičit, furt. Akorát, že Pavla teď chytly ty záda a tak jsme to museli teď nechat být. Ale dost nám to chybí. V pátek si spolu taky děláme dost často večeři, nějakou dobrou, teplou večeři. Vymýšlíme spolu, co budeme vařit,“ doplňuje ho Simona.

„My chodíme na dlouhé procházky, skoro každý víkend. A taky jezdíme skoro každý víkend, když vyjde čas, na noční plavání, což je naprosto super. Moc nás to baví. Často se snažíme taky jezdit na výlety. Už to máme tak nějak zažitý, že já i Klára jsme hodně aktivní, takže každý víkend spolu něco podnikáme, nedovedeme si představit, že bychom seděli jen tak doma a koukali na televizi,“ odpovídá František a Klára přitakává.

„Ty jo, to je těžký, protože Zdeněk nemá furt na nic čas. Ale tak jako, snažíme se, abychom měli aspoň každou neděli volnou a trávili jí spolu. Neděle je takový náš rituál, že víme, že budeme jen spolu a vymýšlíme si nějaký aktivity. V létě je většinou náš rituál zahrádka. My oba rádi pracujeme na zahrádce a tak když to jde, tak jsme tam. Přes zimu to je horší no,“ odpovídá na moji otázku Adéla. „No v neděli jezdíme k vám většinou. Takže to je takový náš rituál, že každou neděli trávíme v Točicích,“ dodává Zdeněk.

„My vždycky když jdeme z tanečních, tak chodíme na tatarák. Milujeme oba s Karlou tatarák. Chodíme na něj dost často,“ odpovídá Luděk. Karla dodává: „No a taky mě napadá, to jsem nezažila nikdy v žádném vztahu, že náš rituál je, že před tím, než někam odcházíme, tak si dáváme pusy. Vždycky.“ „Jo, to je pravda, na to Karla nebyla nikdy moc zvyklá, a když jí náhodou zapomenou dát pusy, tak je na mě pak hrozně naštvaná,“ odpovídá Luděk a oba se tomu smějí.

Když jsem se doptávala ještě do větší hloubky, stalo se mi, že se oba informanti začali smát a nepřímo naznačovali, že rituály si spojují hodně také se sexualitou. Může se stát a vím, že se to stává velmi často, že reciprocita může být se sexualitou spojována. Je to velmi citlivé téma a neptala jsem se na něj informantů přímo, protože jsem nechtěla do takových detailů zacházet, a také jsem neměla v plánu toto téma hlouběji rozebírat. Z rozhovorů s kamarádkami, které jsou právě mými informantkami, ale vím, že to tak také funguje. Pokud např. chtějí udělat partnerovi radost, zachází se i do této roviny, nebo když se jim něco nechce udělat, použijí to ženy jako možnost „vykoupení“.

V dotazníku jsem se na partnerské rituály také vyptávala a sex se v odpovědích objevoval velmi často. Jako další rituály dotazovaní nejčastěji uváděli např.: kino, společnou kávu, procházku, společné snídane, vaření, dívání se na seriály, koupání, nákupy potravin, kulturní akce, návštěvy a společné čištění zubů. Dále dotazovaní velmi často uváděli rituál slavení výročí a s tím spojené večere a nošení květin.

Svatba je také velkým tématem partnerských vztahů. I já jsem se na ni svých informantů doptávala. Svatba se dá považovat jako přechodový rituál, který Arnold van Gennep rozdělil na tři fáze – preliminární (odloučení), prahové (pomezí) a postliminární (sloučení, přijetí). (Van Gennep 1996: 19). Zajímalo mě, zda mají informanti do budoucna svatbu v plánu, zda o ní hovoří, popřípadě jestli již řeší nějaké majetkové poměry, které by se po svatbě změnily. Informanti mi odpověděli, že nejsou v takové fázi vztahu, kdy by toto téma hlouběji rozebírali. Většinou se v odpovědích objevovalo, že by se svatbě nebránili, ale že pro ně není vyloženě důležitá k tomu, aby to vztah upevnilo, nebo aby to vůbec něco pro vztah znamenalo. Z toho vyplývá, že v současné době, v roce 2018, na území České republiky, není pro partnery svatba zásadní a nesymbolizuje pro ně upevnění vztahu nebo nějaké posunutí do

další fáze jejich partnerského života. Pouze jeden pár, kterým byl Bohumil a Dorota, vypověděl, že svatbu plánují a že je to pro ně takové ucelení jejich partnerství.

Zajímavé bylo, že informanti spíše plánují děti, než svatbu. Já sama si nedovedu představit, že bych měla děti dříve, než svatbu. Pro mě je svatba důležitá k tomu, abychom s partnerem mohli založit ucelenou rodinu, abychom měli stejné příjmení. O takových symbolech vztahu rovněž hovoří Jaroslav Skupnik. On se ve svých výzkumech právě sexualitou, manželstvím a reprodukcí zabývá (2010). Z výpovědí informantů však vyplývá, že ani tato spojitost – reprodukce a manželství pro ně není podstatná. Často jsem slýchávala odpovědi typu, že oni rodina být můžou i bez nějakého „papíru“, že „papír“ pro ně nic neznamená. Že pro to, aby měli dítě a aby dítě dobře vychovali, „papír“ nehraje žádnou roli.

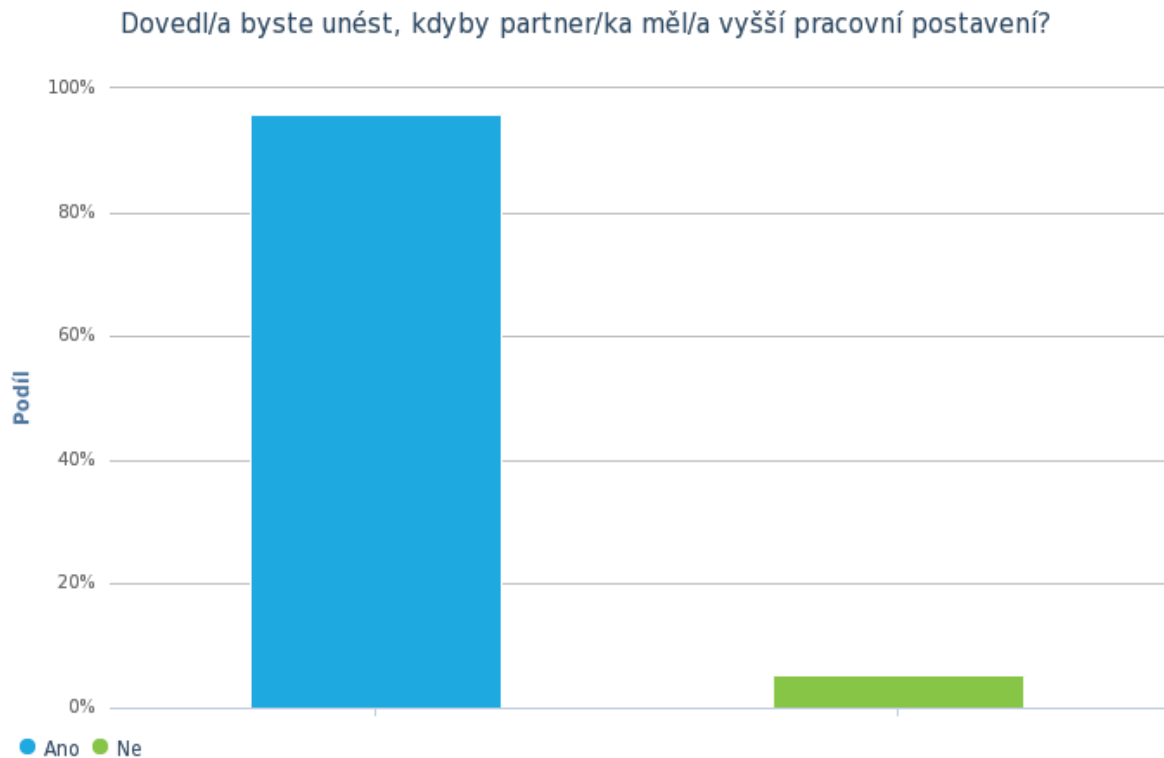
„Regulace reprodukce a diskriminace sexuálních aktivit může být v některých společnostech natolik silná, že sexualita, reprodukce a manželství mohou téměř splývat: společnost může sexualitu kontrolovat natolik, že jiný koitus než manželský téměř není realizovatelný“ (Skupnik 2010: 198)

3.6 Symbolický kapitál

Co se dá považovat za symbolický kapitál ve vztahu pracujícího a studujícího? Jeden ze symbolického kapitálu byl již zmiňovaný – může to být například čest. Čest muže, který se snaží udržet si své postavení ve vztahu jakýmkoli způsobem, ať už se jedná o domácí práce, nebo již zmiňovanou a pro mě nejdůležitější ekonomickou část. To samé platí u ženy. Žena studentka se snaží vyrovnat svému partnerovi ať už ve finanční rovině, když chodí na brigády, nebo třeba v sociální roli ženy v domácnosti, když se snaží zajistit vhodné zázemí v jejich vztahu pro pracujícího partnera. Snaží se si svoji čest udržovat zase v jiné rovině (viz kapitola 3.2 a 3.3).

Bourdieu tvrdí, že symbolický kapitál může mít jakoukoli rovinu. Ať už se jedná o rovinu ekonomickou, fyzickou, kulturní, sociální, nebo to může být právě čest. Musí to být však něco, co je v dané společnosti uznávané jako to „lepší“. Je to tedy nějaké společenské přesvědčení. (Bourdieu 1998: 81)

Symbolickým kapitálem může být také výše vzdělání nebo vyšší pracovní postavení. V dotazníkovém šetření jsem také položila otázku, která se týkala vyššího pracovního postavení. Konkrétně byla formulovaná takto: Dovedl/a byste unést, kdyby partner/ka měl/a vyšší pracovní postavení? Setkala jsem se s jednoznačnou odpovědí, protože v 95 % převažovala odpověď ano. Pouze 5 % odpovědělo, že ne. Z výsledku vyplývá, že to jsou spíše výjimky, kdo vyšší postavení ve vztahu řeší. I já jsem se u jednoho informanta setkala s tím, že by neunesl, kdyby přítelkyně měla vyšší vzdělání nebo postavení, a tím byl informant Luděk R, který má v sobě uložen pocit, že muž by měl být ten, který by měl mít vyšší vzdělání a postavení. Sám, když se mnou hovořil, říkal, že tuto domněnku má zřejmě zakódovanou ze své výchovy doma.

Graf 9: Dovedl/a byste unést, kdyby partner/ka měl/a vyšší pracovní postavení?

Zdroj: vlastní zpracování

I v dotazníkovém šetření jsem se doptávala, proč to tak cítí a dostalo se mi odpovědí typu, že to partnerovi přejí, nebo že nevidí důvod k tomu to partnerce nepřát, že by měli aspoň více peněz, že podpora partnera je důležitá a že je to normální projev v partnerství. Objevily se zde také odpovědi, které nasvědčují, že si sice dotazovaní myslí, že je to tak správné, v sobě ale řeší třeba lehké dilema. Např.: *„Je to časté, takže jsem s tím smířená (že muž má vyšší pracovní postavení než žena), tím spíš, že netoužím po kariéře, zatímco partner ano.“*, *„Mé ego by se s touto hypotetickou situací pravděpodobně smířilo, ale to ženské asi nikoliv.“*, *„Vztah by měl být ve vzájemné podpoře...I za cenu vlastního ega!“*, *„Ano i ne. Pokud by můj partner působil ve stejném odvětví, jako já, bylo by mi to nepříjemné, protože jsem soutěživá a v takovém případě bych vnímala partnera jako svého rivala. Na druhou stranu by to pro mě byla dobrá motivace k lepším výkonům v kariéerní oblasti. Druhá věc je, zda by to bylo*

příjemné i jemu. Pokud by však působil v jiné sféře, podporovala bych ho mnohem více.“

V dotazníku se objevila také odpověď, která nasvědčuje tomu, že si někteří informanti uvědomují, že dříve byl (až na výjimky) muž tím, kdo měl vyšší pracovní postavení. Tato situace se ale s plynoucím časem dost zásadně mění a již neplatí, protože ženy začaly bojovat o svá práva a postupně mění zakořeněné stereotypy.

4 Metodologie

Ráda bych nastínila metody, které jsem v práci použila. Nejdůležitější pro můj výzkum byla metoda kvalitativního výzkumu.

4.1 Kvalitativní výzkum

Metody, které jsou používány kvalitativními výzkumníky, mohou zprostředkovat hlubší porozumění společenským fenoménům, než by se zjistilo pouze z čistě kvantitativních metod. Jedná se především o rozhovory, kterými se snažíme dokumentovat svět z pohledu zkoumaných lidí. Nejsou to však pouze rozhovory jako takové, ale jedná se, a to v antropologii především, o zúčastněné pozorování. (Silverman 2005: 20)

Věnovala jsem se kvalitativnímu výzkumu zhruba půl roku (od července do prosince 2017), ve kterém jsem se svými informanty vedla nejen rozhovory, ale také jsem zvolila metodu zúčastněného pozorování.

4.2 Zúčastněné pozorování

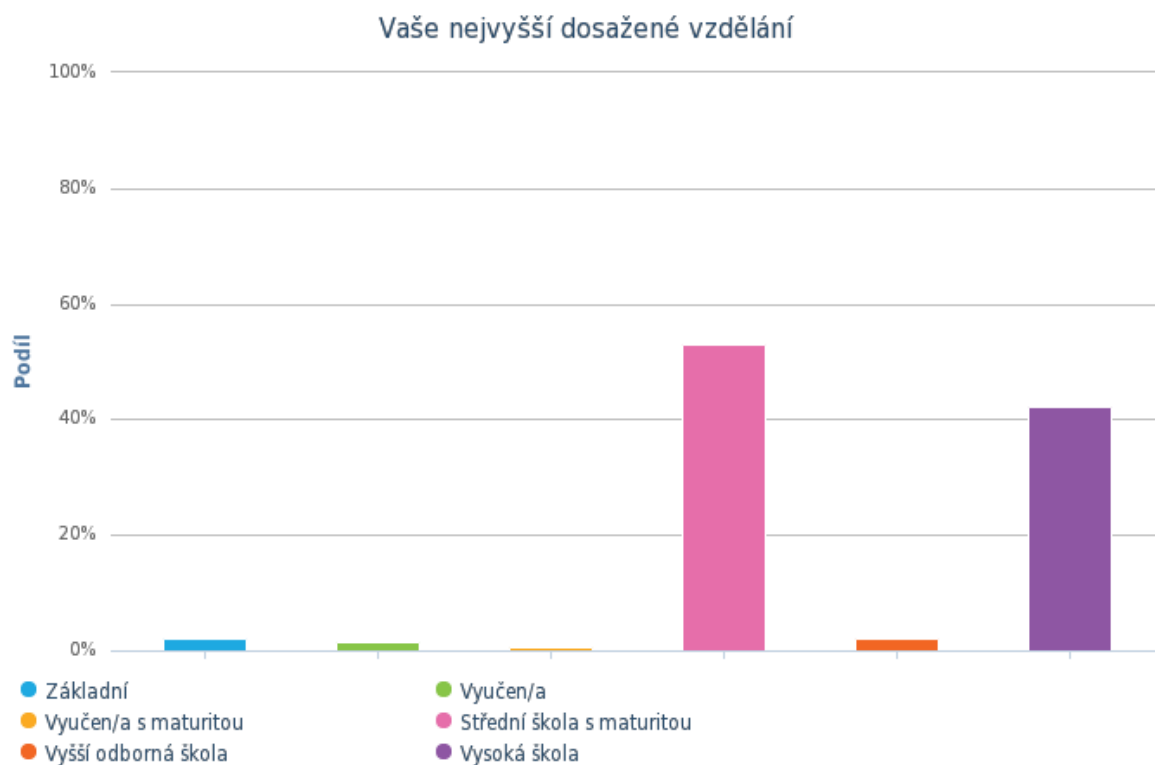
S informanty jsem vedla nejen polostrukturované a nestrukturované rozhovory, ale také jsem použila metodu zúčastněného pozorování. Vzhledem k tomu, že většina informantů jsou moji přátelé, tak mi zúčastněné pozorování nedělalo větší problém, neboť jsem mezi touto skupinou ve většině případů insider. Nemohu tedy specifikovat, jak dlouho jsem vedla svůj výzkum, protože se s nimi znám již dlouhé roky, ale čistě aktivní část výzkumu jsem vedla zhruba půl roku, během kterého jsem s informanty dělala rozhovory a točila závěrečnou audiovizuální práci. To, že působím ve většině výzkumu jako insider, si velmi dobře uvědomuji. Snažím se vyvarovat u mých přátel přejímání jejich diskurzu, držet si jistý profesionální odstup a podávat jejich názory v širší perspektivě.

4.3 Dotazníkové šetření

Proč jsem se rozhodla doplnit výzkum o tuto kvantitativní metodu? Protože si uvědomuji, že nikdy nemohu výzkum o vztazích udělat pouze mezi pěti páry. Hodnotu výpovědí však přesto beru jako tu hlavní a dotazníkové šetření slouží pouze k rozšíření povědomí o tom, jak vztah mezi studentem a pracujícím funguje. Uvědomuji si, že stručnost dotazníku nemá takovou výpovědní hodnotu jako několikahodinový rozhovor, avšak velmi mi pomohl k pochopení a ucelení dané problematiky. Dotazník obsahoval padesát otázek, vyhodnocení některých z nich jsem již uvedla na předchozích stranách. Střídaly se otázky uzavřené, kde byla možnost odpovědi ano/ne, a otázky otevřené, kde jsem se většinou ptala otázkou proč. Tyto otázky navazovaly na problematiku v otázce předchozí. V některých otázkách jsem chtěla uvést po informantech příklad, třeba u rituálů ve vztahu, nebo jsem jim v poslední otázce zadala, aby mi charakterizovali pěti slovy jejich vztah. Zajímalo mě, jak dotazovaní charakterizují vztah studenta a pracujícího a všechny výsledky jsou vypsány v příloze č. 7.

Dotazník jsem vytvořila v programu survio.com a byl přístupný přesně třicet dní. Během těchto třiceti dní mi na něj odpovědělo 145 dotázaných. Z nich bylo 25 mužů a 120 žen. Již z toho vyplývá, že muži o vztahu nehovoří rádi, nepřijde jim podstatné ho rozebírat, nebo ho neřeší, přestože jak muži, tak ženy měli dotazník přístupný stejnou měrou. Na dotazník odpovídali především občané, kteří mají vystudovanou střední školu s maturitou a druhou nejpočetnější skupinou pak byli informanti s vysokou školou. Informanti rovněž vypověděli, že převážná většina z nich jsou stále ještě studenti, kteří si přivydělávají občasnými brigádami. Pracujících na dotazník odpovědělo mnohem méně (23 %).

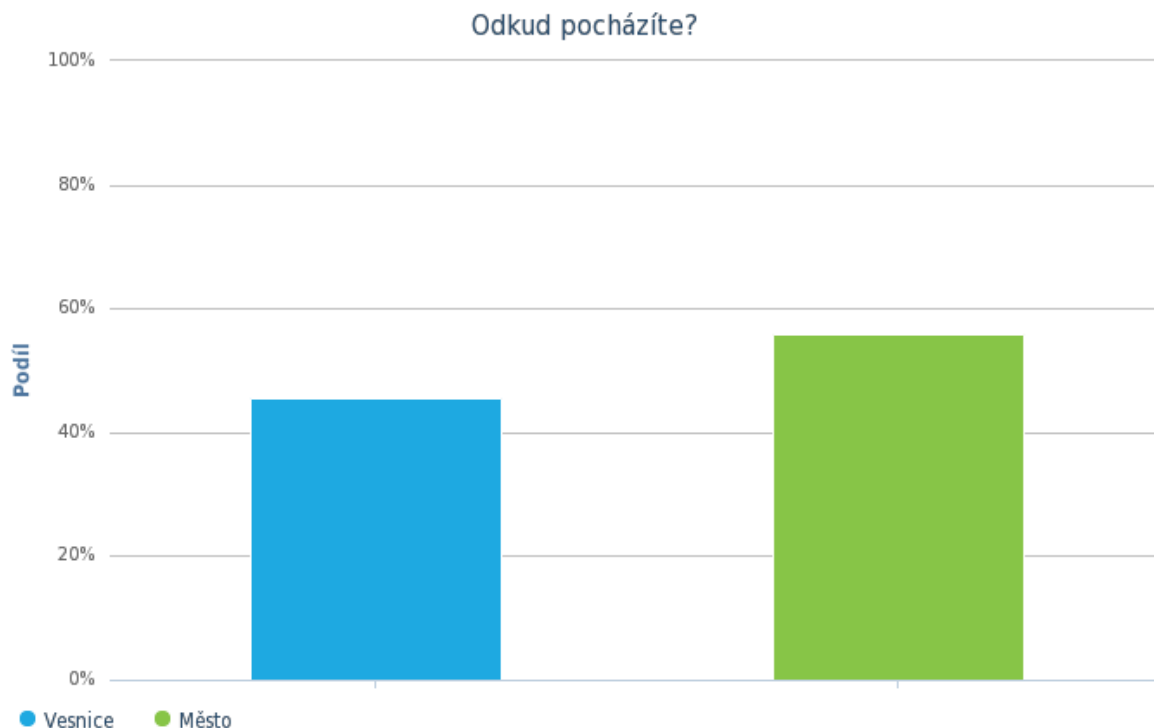
Graf 10: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní zpracování

Rozhodla jsem se, že dotazník umístím na internetovou sociální síť facebook, protože si myslím, že zde moji vrstevníci tráví nejvíce svého volného času. Předpokládala jsem tedy, že bude mít dotazník na facebooku největší úspěšnost. Prvotní nápad byl využít metodu sněhové koule a přes mé přátele dotazník rozeslat jejich přátelům. Nakonec jsem tuto metodu nevyužila, protože jsem si uvědomovala, že bych dotazníkové šetření ovlivňovala dopředu vybraným vzorkem odpovídajících. Na facebooku jsem neovlivnila, kdo mi na dotazník odpovídal, a proto pro mě mají tyto odpovědi relevantní výpovědní hodnotu. Uvědomuji si však, že si nikdy nemohu být jistá, že dotazovaní, kteří mi na dotazník odpovídali, jsou opravdu ve vztahu studenta a pracujícího. To ovšem nemůžeme ovlivnit v dotaznících nikdy.

V následující části diplomové práce rozeberu některé další, pro mě podstatné otázky, na které jsem se informantů ptala.

Když jsem vytvářela dotazník, věděla jsem, že nechci opomenout otázku, odkud informant pochází. Mojí domněnkou bylo, že je možné, že lidé z města budou třeba o vztahu uvažovat poněkud odlišně než lidé z vesnice. Říkala jsem si, že přece jen život ve městě je více uspěchaný a není čas nad některými věcmi tak detailně uvažovat. Zatímco lidé na vesnici všeobecně vztahy nejen své, ale i sousedské, více řeší. Když jsem se však zaměřila na tuto perspektivu pohledu a oddělila jsem si informanty z města a informanty z vesnice, zjistila jsem, že v přemýšlení o vztahu mezi nimi není rozdíl. Informanti reagovali na otázky velmi podobnými odpověďmi. Struktura tedy zůstává stále stejná. Odlišuje se samozřejmě pouze finanční výše, o které se hovořilo. Protože je všeobecně známé, že lidé ve městě mívají vyšší příjem, ale také vyšší výdaje, než lidé na vesnicích. Ale o výši výdajů mi v zásadě nešlo. V diplomové práci řeším spíše to, jak lidé nad vztahem uvažují a proč.

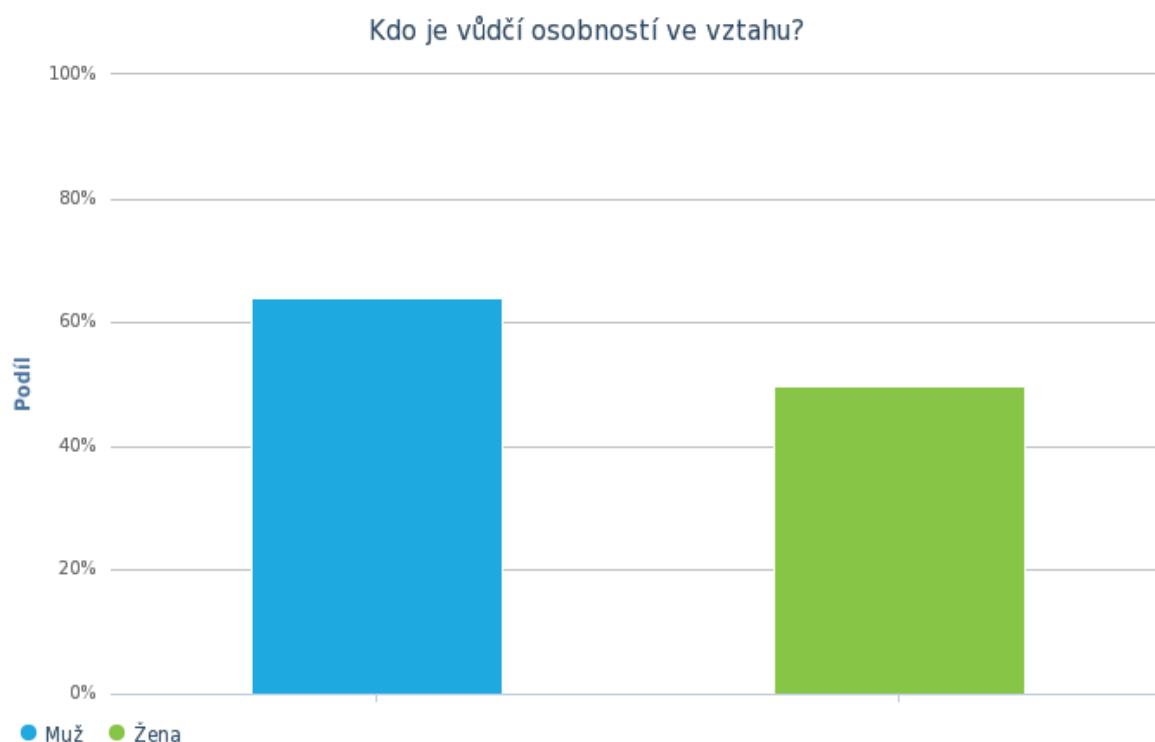
Graf 11: Odkud pocházíte?

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je vidět, že přes 55 % dotazovaných pocházelo z města. Rozdíl ve výpovědích však není tak markantní, neboť rozdíl 10 % není příliš vysoký.

Mezi informanty, se kterými jsem měla možnost mluvit naživo, se objevují také páry, které žijí jak na vesnici, tak ve městech. Město však převažuje u třech párů. Ale ani mezi nimi jsem nepocítovala výrazné odlišení se od párů z vesnice.

Jediné, v čem se všechny páry odlišují, jsou zřejmě rituály. Z výzkumu vyplývá, že ve městech jsou zvyklí spolu trávit čas spíše v kinech, v restauracích, na bowlingu, nebo se hodně vídají s ostatními přáteli. Zatímco páry, které žijí na vesnici, více tráví svůj volný čas procházkami, přírodou nebo prací na zahradě – to jsem hodně slyšávala např. u páru Adély a Zdeňka.

Graf 12: Kdo je vůdčí osobností ve vztahu?

Zdroj: vlastní zpracování

Kdo to je vlastně vůdčí osobnost? Já si představuji vůdčí osobnost jako někoho, kdo více rozhoduje nebo kdo má spíše poslední slovo. Když bychom to opsali metaforou, tak podle Steigaufa byl vůdce ten, který na moři ukazoval směr, nebo ten, který na souši kráčel v čele a převzal vedení. Vůdce je tedy jednatel, který má přirozenou autoritu a nějakým způsobem ovlivňuje skupinu. (Steigauf 2011: 13)

Z grafu vyplývá, že, podle informantů, je ve vztahu vůdčí osobností muž. Avšak rozdíl již opět není tak markantní. Vztahy začínají být více vyrovnané.

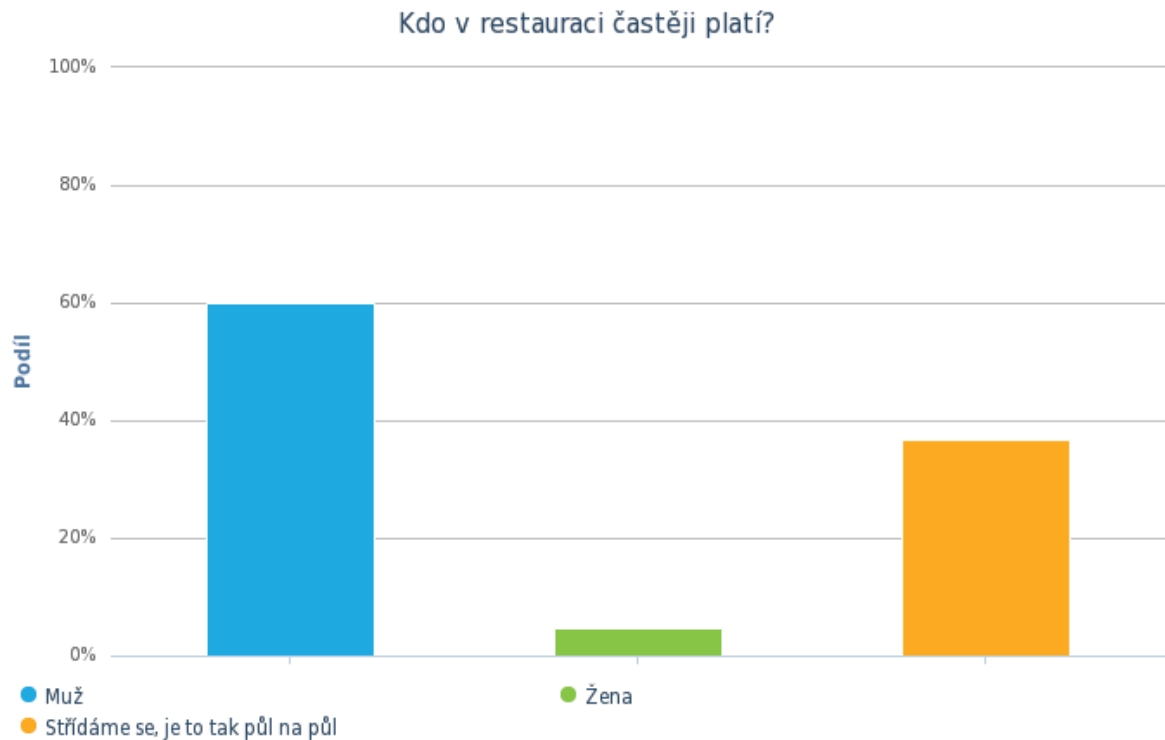
Jsem ráda, že mi odpovídala přibližně stejná část informantů, kteří spolu s partnerem/kou již bydlí (57 %) i nebydlí (43 %). Podle mě totiž ve vztahu student/pracující nejde ani tak o problém bydlení nebo o přesnou částku výdajů, i když samozřejmě faktory toho, kdo pak přidává více na společné výdaje, se mohou odlišovat. Sama se ovšem snažím vypátrat to, jak

přichází partneri na to, že se to takto rozdělí, jak se na tom domluví, jestli je to pro ně přirozené, či nikoli a vzniká mezi nimi konflikt. Zda jsou k tomu donuceni okolnostmi, či rodinou, nebo jsou tak vychováváni. Zda si student snaží přivydělávat a co ho k tomu vede.

Zjistila jsem, že se dnes starají o společné finance spíše oba partneri, než že by se o finance staral pouze jeden z nich. 79 % dotázaných tak odpovědělo. Já sama žiji ve vztahu, kde se starám o společné finance převážně já. Přítel se stará o své peníze a já o své, ale o peníze, které si ukládáme do společné obálky a ze kterých se pak platí společné výdaje, ty mám na starosti já. Na tom jsme se domlouvali dopředu. Viděla jsem na příteli, že on o tento závazek moc nestojí, proto jsem si to vzala na starost já. Počítáme do budoucna, že i finance ohledně společné domácnosti, rodiny apod., budu mít na starosti opět já sama. Když jsem mluvila s informanty o tom, jak to mají s penězi, kdo se stará o společné finance, většinou mi odpovídali, že spíše muž. Překvapilo mě tedy dotazníkové šetření, kde má domněnka, že se o peníze jistě více stará muž, nebyla potvrzena. Páry se přiklání spíše ke společnému řešení financí.

Z výzkumů, které byly provedeny, vyplývá, že ženy mají rády spíše společný tok financí, než kdyby se o finance staral pouze jeden z partnerů. Je to kvůli tomu, že partneri považují za nepříjemné a nedůstojné, pokud by kasu držel jen jeden z nich a oni by ho museli prosit o peníze. (Novák, Pokorná 2007: 27)

Já se ovšem přímo s důrazem na to, že by bylo partnerům nepříjemné požadovat po druhém peníze, nesetkala. Myslím, že i přes to, že v některém vztahu se stará o finance pouze jeden z partnerů, tak že to mají společně dohodnuté a nevidí v tom nějaký zásadní problém. Podle mě by se takový problém např. společného účtu dal vyřešit jednoduše, a to jen přístupem do účtu pro oba dva, nebo vydáním kreditních karet oběma partnerům.

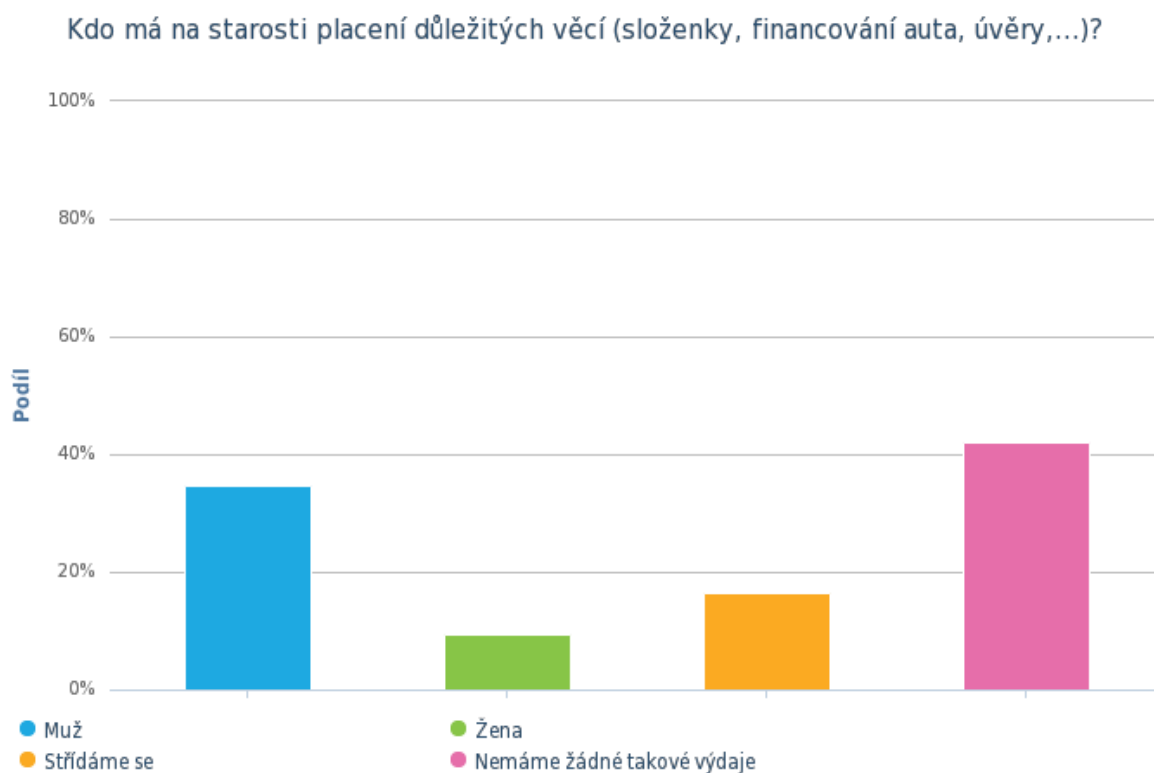
Graf 13: Kdo v restauraci častěji platí?

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu vyplývá, že častěji v restauraci platí muž anebo se střídají páry půl na půl. V převyšující dominantě odpovědí, že v restauraci platí častěji muž, vidíme, že některé genderové stereotypy se stále udržují i dnes. Varianta střídání se však začíná nabývat na síle. Můžeme tedy pozorovat, že se stereotypní genderové rozdělení rolí začíná odbourávat, což potvrdili ve svých výpovědích také moji informanti. Já sama ovšem mohu říct, že v našem vztahu, mezi mnou a mým partnerem, to funguje tak, že v restauraci platí vždy on. V jiném obchodě, např. s potravinami, platím zase častěji spíše já, ale co se týká platby v restauraci, tam oba stále upřednostňujeme variantu, že lépe vypadá, když platí za ženu muž. Přijde mi to více gentlemanké.

Když se podíváme třeba na to, kdo častěji platí důležité věci, jako jsou složenky, benzín, apod., převažuje odpověď, že platí spíše muž, nebo informanti odpovídali, že ještě žádné

takové výdaje nemají. V našem vztahu to funguje tak, že vše potřebné platím já a partner na mě spoléhá, že jsem to uhradila. Na modelu mé rodiny vidím, že oni to mají zařízené naprosto stejně jako my s přítelem. O finance se stará pouze jeden. Rozdíl je pouze v tom, že tím, kdo se stará o finance mezi mými rodiči, je můj otec. Když se podívám na model partnerovy rodiny, tak tam se o důležité věci stará také pouze jeden a tím je partnerova matka. Od informantů jsem slyšela názory, že o finance by se měl starat hlavně muž, protože on je ten, který tomu rozumí, zatímco žena se ve všech složenkách nevyzná. To mi přijde dost přehnané tvrzení, ale překvapilo mě, že i v odpovědích z dotazníku převažuje odpověď muž nad odpovědí žena. Moje domněnka byla, že budou častěji odpovídat, že důležité věci platí půl na půl. Ta se ovšem nepotvrdila.

Graf 14: Kdo má na starost placení důležitých věcí?

Zdroj: vlastní zpracování

4.4 Analýza dotazníků

Dotazníky jsem vyhodnocovala pomocí programu survio.com, což je stejný program, ve kterém jsem dotazníky vytvářela. Rozdělila jsem si muže a ženy a jednotlivě zkoumala jejich odpovědi. Jednotlivé odpovědi, které byly v otevřených otázkách, jsem vypsala v kapitolách 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.6 a dále jsem vložila do přílohy č. 7 odpovědi dotazovaných, kteří mi měli popsat svůj vztah v pěti slovech.

Dotazník byl pro mě velmi přínosným, protože jsem si díky němu ucelila některé poznatky, které jsem získala již z výpovědí mých informantů. Především si velmi cením otevřených odpovědí, které mi nabídly mnoho různých úhlů pohledu na partnerský vztah studenta a pracujícího.

Na závěr dotazníku jsem dala prostor dotazovaným, aby se mohli vyjádřit, pokud by mi chtěli něco sdělit. Objevila se kritika na délku dotazníku. Já mohu říci, že kdybych dotazník udělala o polovinu kratší, možná by na něj odpovědělo informantů více, ale na druhou stranu by pro mě neměl takovou vypovídající hodnotu. Všechny otázky, které v dotazníku byly, považuji za důležité, a pokud bych některou vyřadila, nedávala by pak celá moje práce smysl. Nedožvěděla bych se od párů ucelených odpovědí, ale byly by to nenavazující, krátké útržky jejich partnerského života a to jsem nechtěla. Velmi mě potěšilo několik komentářů, že si díky dotazníku teprve uvědomili, co vše se ve vztahu vlastně musí řešit a jak to na sebe navazuje. Protože, dle dotazovaných, si to před tím ani neuvědomovali, neboť to brali jako běžnou každodenní rutinu.

4.5 Terén a vlastní výzkum

V následující kapitole se budu věnovat podrobněji tomu, jak probíhal samostatný výzkum. Více přiblížím problematiku financí, které jsou mým hlavním tématem, a dále také problematiku času, který hraje v takto utvořeném vztahu velkou roli, jak již bylo vidět z výpovědí informantů v kapitolách předtím. V této části se budu snažit zodpovědět výzkumné otázky, které jsem si na začátku diplomové práce položila. Výzkumné otázky jsou následující: **Jakým způsobem se promítají finance do heterosexuálního partnerského vztahu student/pracující?**

Jakou roli hraje v heterosexuálním vztahu mezi studentem a pracujícím čas?

Když jsem se před rokem rozhodla o tom, co bude tématem mé diplomové práce, začala jsem oslovovat své informanty. Vždy jsem jim vysvětlila, proč bych měla o spolupráci s nimi zájem, o čem práce je a co bych ráda zjistila. Viděla jsem, že mi nejdříve moc nedůvěřovali a obávali se, aby nebyly jejich informace zneužity. Ujišťovala jsem je, že rozhovory se mnou budou anonymní a že jejich jméno nebude nikde figurovat. Poté souhlasili s rozhovory. První rozhovory jsem začala dělat v září 2017. Tři páry jsou moji několikaletí přátelé, takže s nimi jsem měla situaci ulehčenou, protože jsem měla představu o tom, jak to v jejich vztahu funguje, již na začátku výzkumu. Dva zbývající páry znám necelý rok. O těch jsem přesně nevěděla, jaký mají vztah, ale samozřejmě, když jsme se několikrát viděli, již jsem začala rozpoznávat, kdo má v jejich vztahu větší slovo, kdo si jak umí prosazovat své názory, jak spolu mluví, jakou plánují budoucnost, v čem se shodují a v čem naopak ne.

4.5.1 Klára a František

První rozhovor jsem dělala s Klárou a Františkem. Tento pár je jeden z těch dvou, které znám kratší dobu. Jsou to přátelé mého přítele. Klára je studentka, spíše tišší povahy. Nechá

se snadněji přemluvit, ale jen do určité míry. Snaží se využívat svých, mohu-li to tak popsat, ženských zbraní, či strategií. Ženskými zbraněmi a strategiemi je myšlen například vzhled ženy, či to, že partnerovi uvaří, nebo s ním stráví pěkný romantický večer. Je si dobře vědoma toho, co na Františka platí a co na něj naopak nemá zkoušet. František je více ten, který rozhoduje, je ve vztahu více aktivní. Jak jsem popisovala v kapitole 3.2, velmi často narušoval výpovědi své přítelkyně. Snažil se neustále prosazovat své názory, které velmi často považoval za „názory obou“. Zpozorovala jsem, že František je ten, který více určuje, jak vztah funguje. Klára si velmi dobře uvědomuje, že ve vztahu její status studentky velice často figuruje. Z rozhovorů s nimi vyplynulo, že František je ten, který více do vztahu přispívá. Přiznali, že se do určité míry snaží finančně přispívat rovnoměrně (např. když chodí do kina, nebo do bazénu), ale u vyšších částek, např. při platbě benzínu nebo při platbě dovolené, platbě v restauracích, více platí pracující, tedy František „*Já беру placení v restauraci jako takovou chlapeckou záležitost, to by mi bylo hloupý, kdyby Klára musela za mě v restauraci platit.*“ (zdroj: František J.) Informantka Klára vypověděla, že si dobře uvědomuje, že je ve finanční rovině vztahu ten „slabší“ článek a že se to snaží partnerovi vynahradiť jinými věcmi. Snaží se pečovat o domácnost, vařit, uklízet, aby byl partner spokojený a aby se ona necítila ve vztahu méněcenně. V tomto případě je jasně vidět, že to, že nemá informantka tolik peněz jako její partner, přispívá k tomu, že se snaží tuto situaci řešit reciprocitně. Snaží se partnerovi vyrovnat v situacích, které jí to dovolují. „*Já na brigádu chodila akorát o prázdninách, ale jinak teď přes rok, když chodím do školy, tak na brigády nechodím a finančně mi hodně přispívají rodiče. I to, že u Františka bydlím, tak na to mi také přispívají rodiče, protože to berou, během studia, jako kdybych bydlela na internátu.*“ (zdroj: Klára A.) Je dobré říci, že Klára se přistěhovala do domu k Františkovi, kde bydlí ve vrchním patře. V dolním patře domu bydlí Františkovi rodiče. Snaží se s nimi vycházet dobře, na bydlení se s nimi, před Klářiným nastěhováním, dohodli. „*Jinak jsme finanční situaci ale s rodiči neřešili. Všechno*

jsme si uspořádali tak, jak jsme chtěli my.“ (zdroj: František J.) Partnerka Klára přikyvovala. Bylo vidět z jejich výpovědí, že se na tom, jak funguje jejich vztah po finanční stránce, společně shodli a že jim to nedělá takový problém. Oba shledávají jako velké minus na svém vztahu student – pracující hlavně čas. Klára je ve škole od rána a vrací se kolem čtvrté odpoledne. Někdy se časově shodují s Františkem, že se vrací oba domů stejně, ale někdy má František denní, takže se vrací déle, nebo odchází na noční. Času, který tráví spolu, nemají nazbyt. František však uvedl, že výhodou toho, že je Klára studentka a do práce na odpolední nebo noční nechodí, je to, že se může postarat o domácnost a že když on přichází domů, má doma připravené teplé jídlo. To, že je stále Klára studentka, bere v tomto ohledu jako přínosnou věc.

Je důležité zmínit, že s každým párem jsem si během rozhovoru zahrála krátkou hru. Díky této hře jsem si ověřovala, jak se mezi sebou shodují jejich názory. Hra spočívala v tom, že si informanti sedli zády k sobě, vzali si do jedné ruky pánskou botu a do druhé dámskou. Vždy, když si při otázce mysleli, že to dělá více partner, zvedli jeho botu, když si mysleli, že to sedí spíše na ně, zvedli vlastní botu. V příloze č. 1, 2, 3, 4, 5 a 6 jsou uvedeny odpovědi všech párů, včetně mé a mého partnera. Bylo zajímavé sledovat také mimiku v jejich tvářích, když k sobě byli otočeni zády. Nebyla tak pro mě vypovídající hodnota pouze to, jakou botu zvedli, ale také to, jak byli z otázky překvapeni, nebo jak je pobavila, jak na ni celkově reagovali.

Mimické výrazy nejsou statické, ale rozvíjejí se, mají určitou dynamiku obsahující dodatečnou informaci o síle upřímnosti nebo neupřímnosti toho, co člověk řekl. (Blažek, Trnka 2008: 141)

Z odpovědí páru Kláry a Františka je vidět, že se na důležitých věcech shodují. Neshodují se pouze v otázce č. 3, 8, 17 a 19. Překvapena jsem byla hlavně z odpovědi na otázku č. 3, kdy František odpověděl, že má větší slovo ve vztahu žena. Samozřejmě, nemohu vědět, jak

to chodí v jejich soukromí, když s nimi nejsem, ale jak jsem již vypověděla výše, přišlo mi, že větší slovo v jejich vztahu má rozhodně spíše muž.

4.5.2 Dorota a Bohumil

Jako druhý pár, se kterým jsem dělala rozhovor, byl pár Dorota a Bohumil. Je to ten druhý pár, který znám kratší dobu. Patří do rodiny mého přítele. Tento pár mi přišel více vyrovnaný. Měla jsem z nich pocit, že se na důležitých vztahových otázkách shodují. Což vyplývá také z otázek, které jsem jim pokládala, během hry. Jejich výpovědi jsou zmíněny v příloze č. 2. Neshodli se pouze v otázce č. 19, což byla otázka, kdo více utrácí. Je pravda, že tato hra byla spíše velice okrajová a byla pouze pro zjištění rychlých reakcí páru, kdy nemají moc čas se rozmýšlet a spíše odpovídají podle toho, co je napadne v první myšlence. Je samozřejmé, že to, kdo více utrácí, je velice irelevantní. Když jsem se to snažila více specifikovat při rozhovoru, dostali jsme se k tomu, že to hodnotili podle toho, že Bohumil, více kupuje třeba benzin do auta a Dorota si zase častěji kupuje oblečení a že tedy Dorota nepřemýšlela nad tím, že kupování benzínu do auta je „utrácení“, zatímco Bohumil o tom takto uvažoval. V odpovědích je vidět, že Bohumil je více ten, který nechtěl odpovědět přímo, protože mi u mnoha otázek odpovídal stylem „oba“. I to, že za Dorotu častěji odpovídal a Dorota pouze přikyvovala, mi přišlo jako to, že on je ten, který má ve vztahu větší slovo. Jak Dorota sama přiznává: *„Jako je pravda, že finančně jsme hodně závislí hlavně na Bohumilovi. On je ten, který platí byt, protože spolu bydlíme v podnájmu, on je ten, který více přispívá na benzin, i když se snažíme třeba na takovýchle věci jako hodně půl na půl, ale stejně prostě je to vidět, že já těch peněz mám méně. Když třeba jedeme na dovolenou, tak je pravda, že mi na ní přispívají rodiče, protože jinak bych to sama nezvládla a po Bohumilovi bych nechtěla, aby mi dovolenou platil.“* (zdroj Dorota T.) *„No, já si teda myslím, že moc ve vztahu ty finance neřešíme, že to tak nějak bereme, jak to je. Prostě víme, že Dorota moc peněz teď nemá a mně*

to nevadí, protože vím, že až začne pracovat, tak to pak už bude lepší. Nám spíš hodně vadí ten čas. S tím je to na nic a ten vztah to dost ovlivňuje. Protože já jsem v práci od nevidím do nevidím a Dorota je doma pořád sama. Protože, jak studuje vysokou školu, tak jí má třeba jen třikrát do týdne a když není zrovna na brigádě, tak prostě sedí doma sama.“ (zdroj Bohumil V.) Jak ale pak uvedl, výhodou pro něj je na druhou stranu to, že když přijde domů, je uvařeno a to bere jako pozitivní věc. Což bylo v rozhovorech s mými informanty zmiňováno velmi často. Trochu s nadsázkou by se na to dalo použít české přísloví, že láska u mých informantů prochází žaludkem.

4.5.3 Simona a Pavel

Třetí pár, který bych ráda více rozebrala, je pár Simona a Pavel. Tento pár znám velmi dlouho, jsou to moji přátelé již více jak pět let. Simona chodí po celou dobu vysoké školy na brigády a teď je již v pátém ročníku studia. Přivydělává si v administrativě. S partnerem jsou spolu již čtyři roky, ale nežijí spolu, neboť Simona studuje v Brně a její přítel žije na Vysočině. Vídají se pouze o víkendech. O víkendu spolu bydlí u rodičů partnera. Simona je k nim natrvalo přestěhovaná. V současné době mají v plánu přestěhovat se do bytu do malého města, kousek od Pavlova bydliště. Když jsem se jich ptala na finanční stránku jejich vztahu, oba shodně vypověděli, že vše platí napůl. Jediné, co platí více muž, je benzin (což se zatím shoduje ve všech vztazích, ale je to tím, že ani jedna z mých informantek auto nevládní), a to, že doma přispívá na bydlení on, protože Simona je většinu času ve škole a jezdí k nim jen na víkendy. Když jsem se jich doptávala, jak to budou řešit s financemi teď od března, kdy se chystají k sobě sestěhovat natrvalo a pronajmout si malý byt, řekli mi, že to zatím moc neřešili. Každopádně se přikláněli k tomu, že oba budou vše platit na půl. V tom, že je Simona studentka, dle jejich výpovědí, nepocítují velký rozdíl finanční, jako spíš časový. Což ostatně vypověděly všechny páry, se kterými jsem vedla rozhovor. V tomto vztahu to je však

opačně, neboť Simona je doma pouze o víkendech, takže ten, kdo se stará o domácnost a o jídlo, je spíše partner. „*Joo to Pavel více vaří než já. Já, když přijedu domů na víkend, tak stejně furt dělám něco do školy a Pavel o mě víc pečuje, než já o něj. Já jsem spíš kariéristka, než abych někde stála u plotny no. Jako já doufám, že po škole seženu nějaký hodně dobrý zaměstnání, abych měla dost peněz na všechno. My ale nějak nemáme rozdělený jako, že vařit by měla holka a chlap by měl být třeba u auta a opravovat ho a tak. Faktem je ale to, že já bych si na autě nevyměnila ani píchlý kolo. Až budeme mít děti, tak je jasný, že mě to, že budu muset být žena v domácnosti, taky čeká a že Pavel bude muset hlavně vydělávat. Ted' to zatím tak neřešíme.*“ (zdroj Simona I.) Sama mohu říct, že to, co mi Simona vypověděla, je naprostá pravda. Simona se snažila již od střední školy být ta lepší, ta uznávaná. Vím, že je k tomu hodně vedená z domu a že jakmile nosila nějaké špatné známky, doma to nesli dost těžce. To, že v tomto vztahu je spíše Simona ta, která jde za penězi, mě nepřekvapilo. Pavel je ale podle mého ten, který ve vztahu více rozhoduje. I když se to na první pohled nemusí tak zdát. On je však ten, který rozhoduje o tom, jak budou trávit víkend, když Simona přijede ze školy. Na něm stojí rozhodnutí, kde se rozhodli bydlet. „*Já jsem chtěla nejdříve Pavla přetáhnout do Brna, však to si pamatuješ. No, ale nepovedlo se mi to. Nakonec zůstaneme tady na Vysočině, jsme se dohodli. A já jsem asi nakonec taky ráda, i když nevím moc, co tady budu dělat, protože já jsem hodně akční člověk. Chodím sportovat, na meeting⁴, ale tady moc nevím, co budu dělat. Ale ono se to časem nějak srovná. Chtěli bychom si postavit časem domeček, tak tam bude starost o zahradu a tak, tak si myslím, že to bude v pohodě. Kromě toho, sportovat chodím do Ždírcy, což je kousek od nás, tam je fitness centrum.*“ (zdroj Simona I.) Pár se ve většině svých výpovědí shoduje také ve hře, jejich odpovědi jsou v příloze č. 3.

---

⁴ Meeting bere informantka jako setkávání s přáteli. (pozn. autorky)

4.5.4 Adéla a Zdeněk

Dalším párem, se kterým jsem spolupracovala, byl pár Adéla a Zdeněk. Další z mých dlouholetých přátel. Mezi nimi se velmi často objevují neshody, které se týkají Zdeňkových rodičů. Zdeněk pracuje v rodinné firmě. Jeho otec vlastní benzinovou pumpu. V tomto páru hraje čas největší roli. Co je znám, mají mezi sebou neshody v tom, že Zdeněk nemá na Adélu neustále čas, protože musí pracovat. Zdeněk je hodně pod vlivem otce, který mu vymýšlí, co je potřeba na pumpě udělat, a Zdeněk i přes to, že mu je 29 let, ho poslouchá. Několikrát to v tomto vztahu vypadalo, že se díky tomuto problému rozejdou. Jak říká Adéla: *„Mně na Zdeňkovi nic nevadí. Vůbec nic, já si vždycky říkám, že to je nejlepší chlap, kterého jsem mohla potkat. Ale ten čas a to, že neustále poslouchá svého tátu, to prostě asi nepřežiju. Hádáme se kvůli tomu neustále.“* (zdroj Adéla I.) *„Adéla nechápe, že prostě rodiče jsou rodiče. Já sám moc dobře vím, že takhle je to celý špatně, ale nevím, co s tím mám dělat. Přece nemůžu tátovi říct, ať jde někam a udělá si to sám. Kromě toho, táta už je starej a sám by na to nestačil. Je ale pravda, že náš vztah tím trpí. Ale podle mě to je taky tím, že prostě Adéla neví, co to obnáší chodit do práce. Ona si přijde ze školy a má padla. Jo, sice se furt učí, nebo něco dělá do školy, ale vlastně jí jinak nic nelimituje. Ale já prostě makám od nevidím do nevidím a prostě to ona nechápe. Kromě toho taky nechápe, že já nemám pracovní dobu od – do. My prostě pracujeme furt, protože jak je ta pumpa naše, tak tam furt něco vylepšujeme, nebo se musí objednávat nové zboží, nebo prostě furt něco. Ale není to tak, že bych ve čtyři skončil a padla, jako to je normálně, když chodí lidi do práce někam k zaměstnavateli. Čas u nás v tomhle případě hraje hlavní roli, protože si Adéla nedokáže prostě představit, jaký to vůbec je. V tomhle se teda dost neshodujeme. To je fakt.“* (zdroj Zdeněk M.) Když jsem se jich ptala na to, jak to zvládají finančně, Zdeněk byl ten, který vypovídal, že cítí, že on, jako muž, musí vztah zajistit finančně. Že do budoucna budou potřebovat peníze i kvůli dětem. Je tak vychovávaný i jak ze strany matky, tak ze strany otce,

který se o jeho matku musel postarat, když ještě byla na vysoké škole, protože brzy otěhotněla. Takže Zdeněk chodí do práce také nejen kvůli svému otci, protože, jak on říká, „musí“, ale také hlavně kvůli svému přesvědčení o tom, že peněz není nikdy dost. „*On si vůbec neuvědomuje, že ale peníze nejsou všechno. My se o tomhle furt dohadujeme. Já chci jet na výlet, a buď nemá Zdeněk čas, nebo to je „škoda“ peněz. Já sice peněz během studia moc nemám, ale zase si říkám, že si ten život přeci chci užít a ne si všechny peníze šetřit na hromádku a pak z nich nic nemít. No, takže na výlety teda taky nejezdíme moc. Ale zase musím jako říct, že, když už jedeme, tak všechno platíme půl na půl. Ono to je taky docela v pohodě, protože, jak často nikam nejezdíme, tak já si vždycky za tu dobu, než ho někam vytáhnu, stihnu peníze našetřit.*“ (zdroj Adéla I.) Kromě toho, informanti spolu před rokem koupili řadový dům. Tři kilometry od benziny, kde Zdeněk pracuje. Takto blízko to koupili kvůli tomu, aby mohl Zdeněk dojíždět snadněji do práce. Ve stejné vesnici dům nechtěli kvůli tomu, že si Adéla myslí, že, když bude muset Zdeněk jezdit dál, tak, že na benzině nebude tak často. Momentálně jsou ve fázi rekonstrukce, která, i když měli na Vánoce 2017 už bydlet, stále trvá. „*Zdeněk nemá čas ani na to, aby byl na baráku a něco na něm dělal. Myslím si, že bydlet budeme, až kdo ví kdy. Vůbec nevím, jak se to s tou opravou stihne.*“ (zdroj Adéla I.) To, že koupili dům, i když je Adéla stále studentka, mě zaujalo. Jak ho financovali? „*Část platil Zdeněk z toho, co měl našetřeno. Část si půjčil od mámy a část zaplatili moji rodiče, kteří nám na to také půjčili. Ted' jim to budeme postupně splácet, hlavně teda, až já dostuduju a začnu pracovat, což už snad bude brzy.*“ (zdroj Adéla I.) Informanti spolu bydlí momentálně u Zdenkových rodičů. Vypověděli mi, že jídlo nakupují ze společných peněz, které si schovávají nebo že Adéla hodně často vozí od svých rodičů navařené jídlo, protože k nim jezdí na víkendy. Takže o jídlo mají docela postaráno. Ale nájem rodičům platí hlavně Zdeněk. I přes to, že se může zdát, že neshody v tomto páru jsou na denním pořádku,

překvapilo mě, že ve hře, kterou jsem s nimi také hrála, se shodovali skoro na všem. Z výsledků pozoruji, že mají ucelené představy o tom, jak to v jejich vztahu chodí.

4.5.5 Karla a Luděk

Posledním párem, se kterým jsem spolupracovala, je pár Karla a Luděk. Tento pár znám přes dva roky a jsou to moji přátelé. Žijí spolu přes rok. Když jsem se jich ptala, jak to chodí v jejich vztahu, oba mi shodně odpověděli, že se na všem domlouvají a snaží se do vztahu investovat oba shodným dílem. I co se financí týká, mají nejvíce propracovaný systém. Dozvěděla jsem se, že si před rokem, když spolu začali bydlet, založili společný bankovní účet, na který oba posílají stejnou částku. Tento společný bankovní účet slouží k placení potravin a volnočasových aktivit jako je kino, divadlo, bazén, apod. Ptala jsem se jich, jak platí např. nájem v bytě, ve kterém žijí. To mají rozdělené tak, že Luděk platí tři čtvrtiny nájmu a Karla doplácí zbytek. Mají to tak kvůli tomu, že Luděk vydělává a Karla ne. Karla přiznává, že se cítí tím, že nevydělává, ve vztahu limitovaná. Jak sama říká: *„Já jsem ráda, že nás hodně zásobuje třeba jídlem mamka, když k nim přijedeme na víkend. Takže vím, že nemusíme pak tolik nakupovat a dost se tím ušetří. A hlavně mi to dost pomáhá i v tom, že vím, že jako nějakou zásluhu na tom, že se ušetří, aspoň trochu mám. Že jako jak neplatím půlku nájmu, tak si říkám, že je prima, že nás mamka tak zásobuje, že se za jídlo tolik neutratí, a když už nakupujeme potraviny, tak se snažím, abych něco uvařila, abych prostě v tom vztahu nebyla jen ta, která se veze.“* (zdroj Karla L.)

Vím, že Karla se mnou velmi často mluvila o tom, že třeba, když se vrátíme k darům, snaží se hodně Luděkovi přiblížit. Ví, že tolik peněz nemá, tak že se snaží aspoň domlouvat na tom, kolik bude dárek stát, aby si ho dávali v podobné finanční hodnotě, aby se necítila tak, jak ona říká, „trapně“. Sama se mi svěřovala s tím, že je dobře, že chodí na brigádu, protože se cítí po psychické stránce mnohem lépe. Uvedla však také to, že jejich vztah tím, že chodí do školy,

hodně trpí. Vyprávěla mi o tom, jak si uvědomuje, že je ze školy dost často psychicky nesvá a že si to velmi často na Luděkovi vylívá, když přijde domů. Snaží se se svojí psychikou pracovat a uvažuje, že vyhledá i pomoc psychologa. Je si vědoma toho, že ji to, že chodí na vysokou školu, velmi zatěžuje a „*už se těší, až skončí a bude mít od školy klid.*“ (zdroj Karla L.) To, že by byli omezeni časově, tolik tento pár nepocítuje. Spíše se na nich odráží Karly psychická stránka, že školu nezvládá podle svých představ. Je to zajímavé, s něčím takovým jsem se u svých předchozích informantů nesetkala. I tohoto páru jsem se dotazovala na otázky ve hře, v mnoha věcech se shodují, jak je vidět v příloze č. 5. Situace tohoto páru mi trochu připomíná samu sebe a můj vlastní vztah.

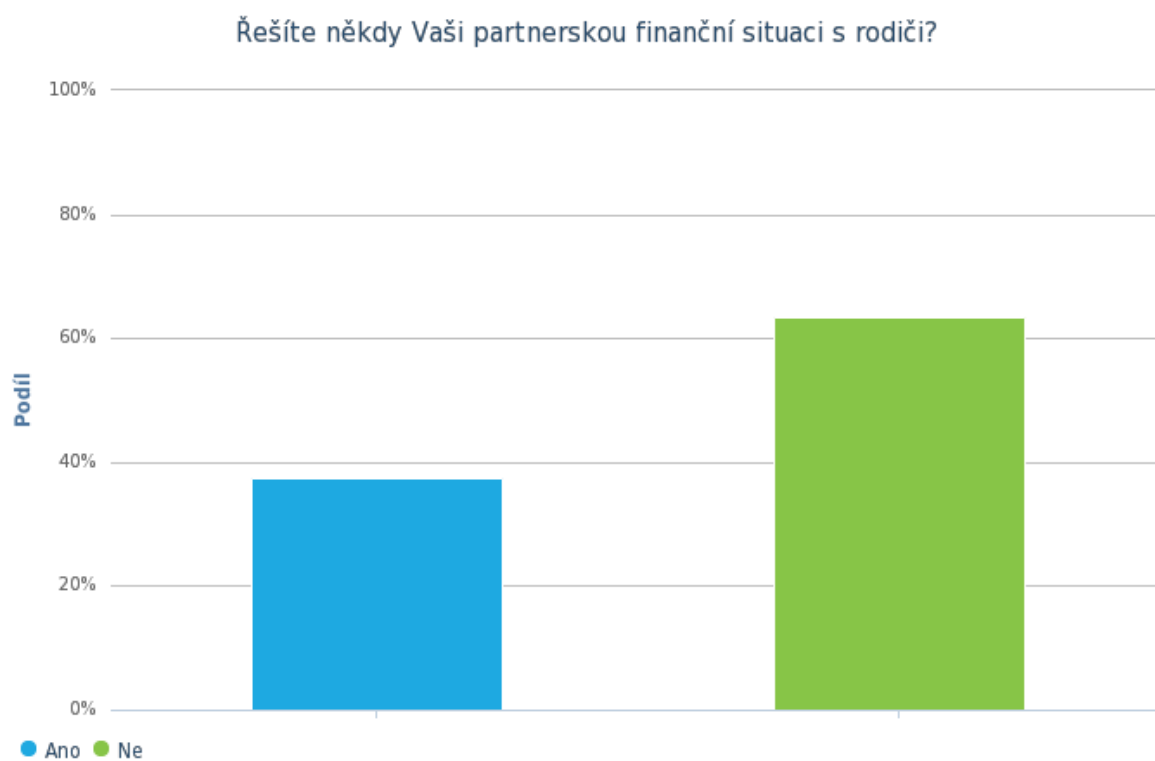
4.5.6 Můj vztah

V mém vztahu se celá situace nese dost obdobně. Vždy jsem si myslela, že je chyba pouze ve mně a že jsem určitě „jediná“ na světě, která školu nezvládá po psychické stránce tak, jak by si člověk představoval. Ale není tomu tak. Takových studentů je mnoho. Já sama trpím neuvěřitelnou nervozitou, a proto když nezvládám dané termíny, nebo když mám pocit, že něco nemůžu dát, myslím si, že je chyba ve mně a že bych měla skončit, že na tu vysokou školu nemám. Zatím vše vždy dobře dopadlo a dostala jsem se až do pátého ročníku studia a budu končit. Je ale pravda, že mé studium se do vztahu promítá. Hodně mě to ovlivňuje v chování. Velmi často jsem nervózní a přítel to z mého chování pocítuje. Naštěstí se zatím Kryštof statečně drží a je mi při studiu oporou. Pravdou ale je, že náš vztah si během mého studia prochází velkou zkouškou. Když vezmu náš vztah po finanční stránce, i my snažíme přispívat do vztahu stejnou částkou. Ve všedních dnech určitě. Dáváme si každý měsíc do obálky stejnou částku, ze které čerpáme, když potřebujeme nakoupit potraviny, nebo nám finance slouží pro volnočasové aktivity. Překvapilo mě, že taková, pro mě samozřejmá věc, funguje z pěti párů, které jsem zkoumala, pouze u jednoho (u Karly a Luděka). Jiné to pak

u nás je při výročích, nebo svátcích, narozeninách, či popisovaných Vánocích (viz kapitola 3.1). Při takových událostech se projeví rozdíl v příjmu, který oba máme. Já chodím na čtyři brigády, ale přesto nikdy nemohu dosáhnout finančních příjmů, jaké má můj partner. Cítím se pak jako slabší článek a snažím se to partnerovi různě vynahradit. Je pravda, že velmi často využívám, stejně jako mé informantky toho, že muži jsou, což je v České republice všeobecně známo, prostě zaměřeni na jídlo. Takže když partnerovi uvařím dobrou večeři a on je spokojený, mám pocit, že je vše v pořádku a že jsem se mu vyrovnala. To si vždycky říkám, že to nevadí, že on mi kupuje dražší dárky, že já mu to zase vynahradím tím, že si uděláme pěkný večer a že mu uvařím nějakou dobrotu, kterou má rád. Musím přiznat, že na našem vztahu pojetí daru a závazku velmi pociťuji. Co se týká času, to v našem vztahu nehraje takovou roli. Teď jsem limitovaná tím, že jsem v posledním ročníku a že psaní diplomové práce mi zabíralo veškerý můj volný čas. Jinak ale jako studentka vidím, že partner, jakožto strojvedoucí nákladního vlaku, nemá času nazbyt. Jsem často doma sama, buď odpoledne, nebo v noci, protože on má většinu směn hlavně nočních. Neberu však to, že na sebe nemáme tolik času, jako něco, co by nás ovlivňovalo. Když on je v práci, tak já mám čas na školu, nebo na své vlastní aktivity a přátele, a když jsem já ve škole a on zrovna nemá službu a je doma, tak má zase on čas na svoje aktivity. Myslím si, že to má občas i své výhody. Hlavně, my oba jsme takoví, že život bereme tak, jak přijde, a víme, že může být mnohem hůř. I my s přítelem jsme si zahráli hru, stejně, jako informanti, abychom zjistili, jaké jsou naše prvotní reakce a odpovědi na danou otázku. Výsledek je vidět v příloze č. 6.

Velmi mě na výpovědích zaujalo to, že většina mých informantů nějakým způsobem řeší svoji finanční situaci s rodiči. Ať už se jedná o to, že rodiče vypomáhají s nakupováním potravin, či navaří, nebo o to, že rodiče finančně vypomohli s koupí domu nebo přispěli na dovolenou. Zeptala jsem se na tuto věc i v dotazníkovém šetření, ve kterém jsem se ovšem

setkala s opačným názorem. Přes 60 % dotazovaných odpovědělo, že partnerskou finanční situaci se svými rodiči neřeší.

Graf 15: Řešíte někdy Vaši partnerskou finanční situaci s rodiči?

Zdroj: vlastní zpracování

4.6 Vizuální část

Když jsem se rozhodovala, zda budu pokračovat opět ve vizuální antropologii, tak jsem ani na minutu neváhala. Myslím si, že je důležité o lidech nejen psát, ale také se je snažit zobrazit. Aby lidé, kteří o nich čtou, také věděli, jak vypadají, aby si to dokázali lépe představit. Podle mě je důležitá vizuální forma už jen kvůli prožitku a též kvůli tomu, aby si lidé uvědomili, že ti, o kterých my antropologové píšeme, neexistují pouze na papíře, ale existují doopravdy. Doopravdy to jsou živí lidé a ne pouze smyšlené postavy. Podle mě až

tehdy, když si člověk uvědomí, že problematika, o které píšeme, je skutečná, až tehdy můžeme říct, že náš výzkum k něčemu byl, protože donutil lidi se nad ním hlouběji zamyslet.

Film je ten, který hýbe s emocemi. A já s tím naprosto souhlasím, protože až film otevře doopravdy tu skrytou třináctou komnatu. Film je totiž „nástroj komunikace“. (Petráň 2011: 88)

Točila jsem v průběhu celého výzkumu vždy po pár záběrech, protože točit najednou mladý pár a jejich život snad ani nejde. Jsem vděčná, že se mnou pár spolupracoval a zaznamenávání na kameru mu nevadilo. Ve filmu je tento pár tedy vizuálně přiznaný. Ostatní páry s natáčením nesouhlasily. Ve filmu jsme také zobrazeni my s přítelem. Pravdou je, že kdyby měl přítel spolupracovat s jiným antropologem, který by ho chtěl natáčet, pravděpodobně by nesouhlasil. Tím ale, že jsem ho natáčela sama, byl ochotný s tím souhlasit, avšak pod podmínkou, že film nebude nikde zveřejněn. I zde se mohu vrátit k tématu reciprocity. V tomto příkladu, který jsem uvedla na svém příteli, je velmi patrná. Já ho mohla natáčet, ale musela jsem mu slíbit, že film nebude zveřejněný. Navíc zde hrála roli také jistota, kterou ve mně má. Důvěřuje mi.

4.7 Etika výzkumu

Příkladem, který jsem uvedla, se přesouvám k etice výzkumu. To, že člověk dělá výzkum, je již samo o sobě eticky velmi citlivé. Paradoxní je, že když se nad tím zamyslím, že by o mně někdo dělal nějaký výzkum a ještě mě chtěl točit na kameru, nejsem si jistá, zda bych k tomu svolila. A to i přes to, že jsem sama z oboru a vím, jak je pro antropologa zaznamenávání informantů na kameru důležité. I kvůli tomuto svému pocitu jsem se snažila informantům ve všem vyjít vstříc a hlavně je do ničeho nenutit. Snažila jsem se celý proces výzkumu brát tak, jak to přišlo a když mi informant řekl, že už stačí, že už nechce natáčet, respektovala jsem to. Pro mě samotnou nebylo jednoduché vytahovat na mé informanty

takovou zbraň, jakou kamera je. A i když jsem již měla zkušenosti s natáčením filmu k bakalářské práci, připadala jsem si stále, jako nováček a byla jsem stále stejně nesmělá. I podle Gauthiera vlastně ani sám filmař není vždy pánem situace, jak by se mohlo na první pohled zdát. (Gauthier 2004: 173) Pánem situace je totiž občas velká náhoda nebo štěstí, nebo jak jinak to nazvat. Myslím, že informantům velmi pomáhal pocit, že já sama se také nechávám natáčet a že já i můj přítel budeme ve filmu také zobrazení. Myslím, že to bylo to, co je přesvědčovalo o tom, že film je neškodný a že mi mohou dát důvěru, že tato data nezneužiji ve svůj prospěch, ale že je doložím opravdu tak, jak se to odehrálo. Abych situaci ještě více odlehčila, snažila jsem se s nimi vyjít ven, někam na procházku, nebo do restaurace na jídlo, nebo si s nimi zahrát bowling. U toho jsme si užili nejen spoustu legrace, ale také se atmosféra uvolnila a informanti měli větší chuť do rozhovorů.

4.8 Samotná tvorba mého audiovizuálního díla

První střípky mého krátkého dokumentárního filmu se začaly skládat dohromady na začátku podzimu 2017. To ke mně přijeli na návštěvu Karla s Ludškem a společně jsme natočili hodiny rozhovorů. Vzala jsem je na výlety do okolí a oni mi vyprávěli svůj příběh, jak se seznámili, jak spolu začali žít a jak to u nich v domácnosti všechno chodí. Oni jsou ti, kteří jsou ve filmu vizuálně přiznaní. S natáčením na kameru neměli větší problém. Jen ze začátku z nich byla cítit lehká nervozita, ale vzhledem k tomu, že oni si oba prošli / prochází vysokou školou, tak mě chápali a věděli, že je natáčení důležité pro můj film a celkově pro diplomovou práci. Myslím, že někdy jsem s kamerou měla větší problém já sama, než oni. I když jsem se snažila být velmi nenápadná, stále jsem cítila, že jsem s kamerou proti nim silnější a že je to vůči nim nevyvážené. Oni to ovšem tak ale vůbec nebrali. Když řekli, že některou část nechtějí, aby se ve filmu ukázala, respektovala jsem to.

Čas natočených záznamů se všemi informanty se pohybuje kolem šesti hodin. Bylo pro mě těžké vybrat jen to nejpodstatnější. Chtěla jsem ve filmu vystihnout to, co jsem ve výzkumu zjistila, ale stále jsem nevěděla přesně, jak to v co nejkratším čase co nejlépe popíši.

„Tvůrci dokumentárních filmů mají, stejně jako instituce, jež je podporují, o filmařské práci své názory a představy. Přesto, že každý institucionální rámec stanovuje určité hranice a pravidla, konkrétní dokumentaristé je nemusejí akceptovat. Právě z onoho napětí mezi předem danými představami a novátorským přístupem jedince se často rodí změny.“ (Nichols 2010: 39)

4.9 Výsledný film

Máme něco společného, něco, co se nedá zúžit pouze na jednu složku, protože to společné se dá zredukovat do jednoho díla a až potom to začne dávat smysl. Celé dílo a celý jeho smysl ale může existovat až po té, co má svého diváka. Dílo, na které se divák dívá, již není pouze hra se segmenty, ale je to něco, co je uzavřeno do jednoho celku a divák to vnímá jako něco, co má již smysl. (Motal 2014: 24)

To stejné jsem měla i já. Měla jsem několik hodin (cca 6 hodin) materiálu a všechny materiál měl něco společného. Byly to jednak samotné páry, ale hlavně to bylo mnoho natočených symbolů, které pro mě byly mnohem důležitější než samotné výpovědi. Cítím, že partnerské vztahy se točí především kolem symbolů. Ať už se jedná pouze o symbol srdce, který můžeme vidět namalovaný po celém světě, který je vidět v televizi, je napsán v knihách. Nebo se může jednat o typický symbol hodin, času, který je nejen pro vztah, ale pro život každého jednotlivce tak vystihující. Člověk se celý život snaží ovládnout čas, ale i přesto, že stále nebyla vynalezena metoda k ovládnutí času, byl vynalezen film. Filmem se můžeme vrátit v čase. Co se stane, když si člověk dá otázku na určitý čas? Odpoví mu prostor. A když si dá otázku na určitý prostor? Odpoví mu čas, který se mu v hlavě vybaví, jakožto čas, který

v daném prostoru strávil. Člověk a čas, to je to, o co jde. A je to také to, o čem mimo jiné hovoří tato diplomová práce. Proto jsem se rozhodla, že dokumentární dílo, které je k této diplomové práci přiloženo, postavím na čase, který je pro každého nemilosrdný a který vládne životem všech.

Film začíná hrou, kterou informanti hráli. Snažila jsem se v krátkosti vložit do filmu probíranou ekonomickou část. Díky ní jsem se snažila popsat, jak jejich vztah funguje. Jak umí bezprostředně reagovat na pokládané otázky a jaké jsou jejich odpovědi. Pak už se film postupně přetáčí do části plné symbolů.

Film můžeme pojmut z více perspektiv. Můžeme ho pojmut jako poukázání na rozdíl mezi studentem a pracujícím, anebo je to pojato jako průběh partnerského dne. Každý si v tom může nalézt to své, v čemž mi film přijde zajímavý.

Nichols zmiňuje, že my jako diváci si ve filmu také velmi často nacházíme to, co chceme, nebo co potřebujeme. Je to však všechno na úkor toho, co může film nabídnout druhým. Diváci vidí různě, protože každý je jiný, a tak se pomocí různých podob uvedení filmu snažíme diváky nasměrovat, aby film vnímali určitým způsobem. (Nichols 2010: 114)

Pomocí času, který je zde ukázán jak na hodinkách ženy, tak na hodinkách muže, se posouváme v myšlení více do hloubky. Nechtěla jsem také vyloženě genderově rozdělovat, že studující musí být vždy žena, ale film je točen k této diplomové práci a v ní jsem měla štěstí na studující ženy a pracující muže – takže je film postaven dle výpovědí.

Přes večer se přehoupne ráno, které je u studujícího a pracujícího odlišné. Je zde poukázáno na to, že žena dbá více na svůj zevnějšek, zatímco muž je více ten, který to neřeší a který stíhá i další aktivity, jako je např. vyvenčení psa. Prostříhy na muže a ženu to více charakterizují. Film se volně prolíná do běžného dne ve škole a běžného dne v práci.

Pokud spolu partneři tráví volný čas, žena jakožto studentka se snaží o zajištění rodinné pohody tím, že partnerovi uvaří dobré jídlo. Partner jí reciprocitně umyje nádobí a pomůže s úklidem. Mezi těmito všemi záběry se nám neustále prolíná čas. Ať už to je symbolicky hodinkami, ale též tekoucí nebo bublající vodou, která nám ukazuje, jak čas plyne. Plyne jako voda. Nebo to může být ukázáno kresbou, kterou si muž zkracuje dlouhé chvíle – anebo je zde nějaká paralela s tím, že muži na jídlo spíše čekají, než že by ho sami uvařili?

Ve filmu je dále ukázán volný čas, který spolu partneři tráví. Někdy ho tráví o samotě, někdy s přáteli. Hrají spolu hry nebo jezdí po výletech. Užívají si minuty, které pro volnočasové aktivity mají. A i přes to, že čas je neustále tlačí dál a zkracuje jim tento volný čas, oni si ho nenechají vzít ani v těch nejintimnějších chvílích.

To vše jsem se snažila zachytit v tomto krátkém snímku, který je velmi živý a plný energie. V tomto snímku jsem se snažila vžít do rolí mých informantů a aspoň na čas převzít jejich diskurs. Podle mě je totiž důležité, aby divák, který snímek shlédne, pochopil, co se mu snaží režisér říct. Je důležité, aby došlo k určitému porozumění a zamyšlení se nad danou problematikou.

5 Shrnutí výzkumu a závěr

Ve své práci jsem se věnovala těmto výzkumným otázkám: Jakým způsobem se promítají finance do heterosexuálního partnerského vztahu student/pracující? Jakou roli hraje v heterosexuálním vztahu mezi studentem a pracujícím čas? Rovněž jsem se snažila popsat, jak takový vztah mezi studentem a pracujícím funguje – např. jaké mají ve vztahu rituály, jak mají rozděleny domácí práce a proč, zdali a proč se ve vztahu přetvařují, nebo jaké bylo jejich seznámení a co si o sobě mysleli.

Když jsem vstupovala do terénu, měla jsem v sobě zakódované určité hypotézy, které, musím přiznat, pravděpodobně plynuly z mého partnerského vztahu. Jelikož jsem sama studující, cítím na sobě, že mi nevyhovuje role „toho, který partnera připravuje o jeho vydělané peníze“. Kdybychom byli s partnerem ještě oba studenti, nebyly by finance podstatné, ve vztahu by se neřešily. Jelikož však můj partner pracuje, cítím, že už jenom to, že jdeme na běžný každodenní nákup na snídani a večeri a platíme ho partnerovými stravenkami, ve mně zanechává určitý pocit „méněcennosti“. Je to samozřejmě v rámci mezí. Sice mi vadí, že si nevydělávám tolik a že frázi „dnes platím nákup já“ říkám velmi zřídka, ale na druhou stranu mi vlastně pozice té „opečovávané“ docela vyhovuje. Jsem docela pyšná na to, že mám partnera již pracujícího a že vím, že kdyby bylo opravdu nejhůř, tak že by nás bez problému zvládl finančně zajistit. Spíše mně samotné vadí představa, že na ty peníze musí pracovat od rána do večera a od večera do rána, protože partner dělá i noční směny. Mám pak nespravedlivý pocit vůči partnerovi, že on musí kvůli tomu, abychom měli peníze, pracovat, zatímco já si občas zajdu na brigádu, ale jinak studuji. Dle mého názoru proto, abychom měli peníze, moc nedělám. Nebo spíše nedělám dostatečně. Celý tento proces se točí neustále kolem peněz. Ale nejen to. Především je zde důležitý čas. Protože když bych chtěla partnerovi jeho pracovitost vynahradit třeba nějakým překvapením, tak není kdy. Velmi často se totiž

stává, že já jsem ve škole a partner v práci a naopak. Vídání se pouze po večerech a v brzkých ranních hodinách tak pro nás není nic výjimečného.

Během výzkumu jsem došla k několika závěrům. Pokud se začnou ve vztahu studenta a pracujícího řešit finance, začne to vztah posouvat na určitou rovinu daru a závazku. Odkazuji tedy opět na Marcela Mausse a jeho teorii o daru, kterou jsem řešila v kapitole 3. 1 a 3. 2. Je jisté, že definice, kterou přinesl Marcel Mauss o daru a závazku, se vztahuje i na vztah mezi studentem a pracujícím. Jak z výzkumu vyplývá, tak pracující, ať už se jedná o ženu či o muže, přináší do vztahu více peněz. Studující se snaží pracujícímu tento čin oplatit tím, že přebírá zodpovědnost za další úlohy ve vztahu. Jedná se např. o chod domácnosti, nebo o plánování společných aktivit. Je zde značně viditelná protihodnota, kterou se snaží student pracujícímu navrátit. Dále z výzkumu vyplynulo, že pracující (v mém výzkumu to byli častěji muži), cítí jako závazek vůči své partnerce to, že by ji měli finančně zajistit vzhledem k tomu, že nemá, jakožto student, tolik peněz. V kapitole 3.2 jsem to popisovala jako „studentka = žena na mateřské dovolené“. Z výpovědí informantů to tak vyplývalo. Pracující partneři berou své studující partnerky skoro jako „ženy na mateřské dovolené“, za které muži přebírají veškerou zodpovědnost. Mužům však, dle výpovědí, pozice „ochránce“ více vyhovuje.

To, že vztah mezi studujícím a pracujícím otevírá otázku reciprocity, se projevuje také v partnerské sexualitě. Nepřímo mi bylo naznačeno, že pokud muž je ten, který vydělává peníze, ženy se mu snaží za tuto pracovitost odvděčit nejen uvařením dobrého jídla, ale také sexem. Z toho samozřejmě nevyplývá, že žena platí muži za to, že vydělává peníze, svým vlastním tělem. Jedná se spíše o určité odreagování se po celém dni, kdy ženy vědí, že muž tuto formu odměny ocení.

Muži i ženy z mého výzkumu v sobě mají „zakódovaný“ určitý habitus. Jsou to vlastnosti, nebo chování, které si sami na sobě neuvědomují. Bourdieu říká, že habitus je vlastně

socializované tělo, tělo strukturované, které na sebe pojalo obsažené struktury určitého světa či jeho části. Nebo spíše určitého pole, a že habitus strukturuje způsob vnímání i jednání. (Bourdieu 1998: 110) To, jak byli informanti vychováváni v dětství, se velmi odráží na jejich partnerském vztahu. Zjistila jsem, že ženy i muži si do vztahu velmi často vyhledávají partnery, kteří mají „zakódované“ podobné životní hodnoty jako jejich rodiče. A sami se také velmi často svým rodičům v chování podobají. Je to dáno tím, že člověk je již zvyklý na určitý rodinný stereotyp, který si přenáší i do svého nového partnerského života. Z výpovědí informantů tedy vyplynulo, že to, jak nakládají ve vztahu s penězi, závisí hodně na tom, jak je rodiče doma vychovali. Většina informantů odpověděla, že rodiče je doma vychovávali k určité finanční gramotnosti – dá se říct, že je vychovávali tak, jak si oni (rodiče) mysleli, že je to správné. Už jen tyto tendence vypovídají o tom, že člověka to, co vidí a to, co se naučí, naprosto ovlivní i do budoucnosti.

Z výzkumu dále vyplývá, že v České republice je i dnes v roce 2018, zakódován jistý stereotyp toho, že muži by měli být ti, kteří svoji rodinu finančně zajistí, a žena by měla být ta, která se o rodinu a domácnost postará. Viz výpovědi informantů z kapitoly č. 3. 2 a 3. 3. Informanti sice vypověděli, že se genderových stereotypů tolik nadržují, ale v případech, jako např. tyto, bylo toto tvrzení vyvráceno. „*Stanovováním určitého rámce praktickým činnostem stát nastoluje a vštěpuje společné formy a kategorie vnímání a myšlení, sociální rámce vnímání a chápání či paměti, sociální struktury, státní formy klasifikace. Tím vytváří podmínky k určitému bezprostřednímu souladu habitusů.*“ (Bourdieu 1998: 88)

Ladislav Holý ve svém výzkumu, který dělal mezi českou společností kolem roku 1996, zjistil, že Češi vnímají rozdíly mezi pohlavími jako přirozeně dané, které vyplývají z biologických odlišností žen a mužů. Dále také popisuje, že muži sami sebe charakterizují jako ty, kteří jsou od přírody rozhodní a ženy naopak stydlivé, něžné a submisivní. Že muži se

více řídí rozumem, zatímco žena více svými pocity a intuicí. Že ženy více tíhnou k péči o rodinu, zatímco muži spíše k uznání např. v pracovní sféře. (Holý 1996: 154) To stejné vlastně tvrdí i Pierre Bourdieu. I já s tímto tvrzením mohu souhlasit. Z výzkumu mi ve většině případů vyplynulo to stejné. Ženy samy sebe již rovnou přiřazují k těm, které počítají s tím, že se budou starat o rodinu, zatímco muži spíše hovořili o uznání, o cti. Popisovali to právě v kontextu např. zajištění rodiny. Můžu tedy říct, že dle výpovědí ženy a muži, kteří tvoří pár student - pracující, své role přebírají dle kulturních stereotypů. Protože kulturní stereotypy ovlivnily jejich rodiče a rodiče je v nich dále vychovávali. Nyní v dospělosti si tyto kulturní stereotypy uvědomují i sami informanti a přijdou jim přirozené a dané.

Dále jsem zjistila, že do vztahu přispívá větší finanční částkou ten, který je již zaměstnaný. V tomto případě je jedno, zda je to muž nebo žena. Ženy začínají být častěji nespokojené s tím, že jsou na muži finančně závislé. Uvědomují si však a zároveň oceňují, že pokud se budou chystat na již výše zmiňovanou, mateřskou dovolenou, budou mít jistotu, že muž je i s dítětem zabezpečí. Zajímavé je se podívat také na genderový stereotyp na příkladu placení v restauraci. Více v odpovědích převažovalo, že v restauraci platí muž, a to i kdyby neměl tolik finančních prostředků jako žena. Také jsem upozorovala, že o důležité věci se spíše stará muž než žena. I zde lze pozorovat lehké stereotypní chování.

Holý říká, že kulturní stereotypy, které mu informanti v jejich výpovědích sdělovali, se velmi podobají standardním stereotypům muži ovládané západní společnosti. (Holý 1996: 154)

Symbolický kapitál, kterým finance rozhodně jsou, také otevírá otázku moci a cti. Ten, kdo má více peněz, má ve vztahu častěji větší slovo. Jelikož to v mém výzkumu byli spíše muži, kteří si již vydělávají, bylo zde i vidět, že ženy jsou ty, které se jim spíše podřizují. To, že se student snaží svému partnerovi odvděčit za to, že nosí peníze, je také otázkou cti. Pokud

student cítí, že se pracující partner doma má dobře a že je ve vztahu spokojený, cítí se mu být rovnocenným partnerem. Zodpovědnost za vztah si totiž velmi často bere na svá bedra. „Podstatou symbolické nadvlády je určitý klam neboli uznávání těch principů, na jejichž základě se nadvláda uplatňuje.“ (Bourdieu 1998: 129) To znamená, že kdyby v České republice neplatily stereotypy, které jsem zmiňovala výše, tak by se ani student a pracující nemuseli svojí úlohou ve vztahu zabývat. Jelikož však tyto stereotypy v České republice jsou, tak je na nich pak vztah mezi studentem a pracujícím takto postaven.

Jak se projevuje ve vztahu čas? Čas ve vztahu mezi studentem a pracujícím hraje velkou roli, neboť se velmi často stává, že student je ve škole, kdežto pracující doma anebo naopak, že student je doma a pracující v práci. Navíc někteří studenti odjíždějí studovat dál a tak se partneři vídají pouze o víkendu, kdy se navíc student potřebuje soustředit na školu, připravuje seminární práce, nebo se učí. Z výzkumu vyplývá, že pracující má více volného času, který nemá s kým trávit. Ve vztahu je pak velmi často zmiňovaná určitá tolerance, snaha o překlenutí daného nepříznivého období pro vztah. Může zde nastávat právě fáze také určité přetvářky, protože, jak z výpovědí vyplývá, aby se zajistila pozitivní energie ve vztahu, je někdy lepší dělat, jako že člověku nevádí, co se okolo něj děje. Dále také to, že na sebe partneři nemají tolik času, otevírá opět otázku reciprocity. Opět se odvolávám na své výpovědi, ze kterých vyplývá, že si partneři tento nedostatek času velmi dobře uvědomují a snaží se si ho pak vzájemně vynahrazovat. Když si na sebe informanti čas udělají, začíná se mezi nimi tvořit jisté rituální chování. Snaží se vytvářet si mezi sebou rituály, které jejich vztah upevňují a dělají jejich vztah vztahem.

Závěrem bych chtěla říct, že pro mě byl tento výzkum velikým přínosem. Snažila jsem se alespoň částečně proniknout do tajemství ostatních vztahů studenta a pracujícího a rozšířit o nich další povědomí. Velmi často jsem se při výpovědích setkávala s tím, že rozhovory se

mnou fungují jako taková manželská poradna. Mnoho lidí, nejen z osobních výpovědí, ale také v dotazníkovém šetření, se mi svěřilo, že si během rozhovorů či během vyplňování dotazníku uvědomili, že se na vztah dá nahlížet i z mnoha jiných perspektiv a že je to donutilo se nad ním více zamyslet. Byla jsem za to velmi ráda, protože jsem měla pocit, že i když lidem zřejmě mé dotazování se na tak soukromou věc nebylo nejpříjemnější, tak že alespoň vedlo k určitým výsledkům a k určité změně. A někde třeba i k pomoci a porozumění. Myslím, že by bylo velmi zajímavé udělat podobný výzkum také mezi homosexuálními páry studenty a pracujícími, protože by mě zajímalo, zda se takový vztah chová stejně, nebo zda nějak stejný gender tento vztah ovlivní či úplně promění. To je ale téma na další samostatnou diplomovou práci, a proto jsem se již, kvůli zúžení tématu, do tohoto výzkumu nyní nepouštěla.

Bibliografie

- Bedrnová E., I. Nový. 2001. *Moc, vliv, autorita*. Praha. Management Press.
- Bourdieu, P. 2014. *Co se chce říct mluvením: Ekonomie jazykové směny*. Praha. UK.
- Bourdieu, P. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha. UK.
- Bourdieu, P. 1998. *Teorie jednání*. Praha: UK.
- Ciprová, J., V. Mertin, L. Berný. 2011. *Finanční gramotnost I*. Praha: Dr. Josef Raabe, s. r. o.
- Garrier, J. 2005. *A Handbook of Economic Anthropology*. Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Gauthier, G. 2004. *Dokumentární film: jiná kinematografie*. Jihlava: AMU.
- Goffman, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Studio Ypsilon.
- Holý, L. 1996. *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: SLON.
- Keller, J. 2004. *Úvod do sociologie*. Praha: Slon.
- Koldinská, K. 2010. *Gender a sociální právo: Rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech*. Praha. C. H. Beck.
- Kozler, J., J. Matějka. 1998. *Ekonomie Marketing Management v kostce*. Havlíčkův Brod: FRAGMENT.
- Kroupa, D. 2010. *Současné teorie moci*. Ústí nad Labem. UJEP.
- La Barre, F. 2004. *Jak mluví tělo: Neverbální chování v klinické praxi*. Praha. TRITON.
- Mauss, M. 1999. *Esej o daru*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Motal, J. 2014. *Krása ve filmovém dokumentu*. Brno. MU.
- Nichols, B. 2010. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: AMU.

Novák, T., A. Pokorná. 2007. *Peníze a manželství*. Praha. GRADA Publishing, a. s.

Oakley, A. 2000. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: PORTÁL.

Petráň, T. 2011. *Ecce Homo: Esej o vizuální antropologii*. Pardubice: UPCE.

Poněšický J. 2003. *Fenomén ženství a mužství*. Praha, TRITON.

Rulandová, J. 2004. *Rituály a magické předměty*. Olomouc: FONTÁNA.

Silverman, D. 2005. *Ako Robiť Kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, a.s.

Skupnik, J. 2010. *Antropologie příbuzenství*. Praha. SLON.

Steigauf, S. 2011. *Vůdcovství*. Praha: GRADA Publishing, a. s.

Šanderová, J. 2004. *Sociální stratifikace*. Praha: Karolinum.

Van Gennep, A. 1996. *Přechodové rituály*. Praha: NLN, s. r. o.

Další zdroje:

www.citaty.net. *Citaty.net* [online]. 2007. [cit. 2017-11.17]. Dostupné z:
<https://citaty.net/citaty-o-penezich/>.

Human Relations Area Files [online]. Connecticut, c2018 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z:
<http://hraf.yale.edu/>

Seznam grafů

Graf 1: Zavazuje vás takové jednání (pomoc od partnera, dar ve vyšší finanční výši) k „oplácení“ situace?	18
Graf 2: Dostal/a jste již dar, při kterém jste měl/a pocit, že takový dar musíte partnerovi/ce nějak oplatit?	19
Graf 3: Procento kladných odpovědí mužů i žen na otázku, zda pocítují podobnost mezi svým chováním a přemýšlením a chováním a přemýšlením jejich rodičů.	25
Graf 4: Učili Vás rodiče finanční gramotnosti?	27
Graf 5: Držíte se genderových stereotypů?	33
Graf 6: Kdo přispívá do vztahu větší finanční částkou?	35
Graf 7: Týká se přispívání větší finanční částkou toho, že je partner/ka již zaměstnaný/á?	36
Graf 8: Přetvařujete se někdy ve vztahu?	46
Graf 9: Dovedl/a byste unést, kdyby partner/ka měl/a vyšší pracovní postavení?	53
Graf 10: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	57
Graf 11: Odkud pocházíte?	59
Graf 12: Kdo je vůdčí osobností ve vztahu?	60
Graf 13: Kdo v restauraci častěji platí?	62
Graf 14: Kdo má na starost placení důležitých věcí?	63
Graf 15: Řešíte někdy Vaši partnerskou finanční situaci s rodiči?	76

Seznam příloh

Příloha č. 1: Hra, odpovědi páru Klára A. a František J.	92
Příloha č. 2: Hra, odpovědi páru Dorota T. a Bohumil V.	93
Příloha č. 3: Hra, odpovědi páru Simona I. a Pavel J.	94
Příloha č. 4: Hra, odpovědi páru Adéla I. a Zdeněk M.	95
Příloha č. 5: Hra, odpovědi páru Karla L. a Luděk R.	96
Příloha č. 6: Hra, odpovědi páru Anna V. a Kryštof Ď.	97
Příloha č. 7: Charakterizujte prosím pěti slovy Váš vztah.	98

Příloha č. 1: Hra, odpovědi páru Klára A. a František J.

Otázka	K. A.	F. J.
1. Kdo říká častěji „miluji tě“?	muž	muž
2. Kdo je hlava rodiny?	muž	muž
3. Kdo má poslední slovo?	muž	žena
4. Kdo doma častěji vaří?	žena	žena
5. Když si jdete večer posedět, kdo z vás toho více vypije?	muž	muž
6. Kdo drží kasu?	-	-
7. Kdo v restauraci platí?	muž	muž
8. Kdo má častěji pravdu?	žena	muž
9. Kdo má ve vztahu větší slovo?	muž	muž
10. Kdo se první chodí usmiřovat?	-	-
11. Kdo má na starosti placení důležitých věcí? (složenky, benzín,...)	muž	muž
12. Kdo bude v noci vstávat k dítěti, pokud se rozpláče?	žena	žena
13. Kdo více žárlí?	žena	žena
14. Kdo více uklízí?	žena	žena
15. Kdo je větší nepořádník?	oba	muž
16. Kdo myje nádobí?	žena	žena
17. Kdo je větší „mamánek“?	muž	žena
18. Kdo dělá hysterické scény?	-	-
19. Kdo více utrácí?	žena	muž

Příloha č. 2: Hra, odpovědi páru Dorota T. a Bohumil V.

Otázka	D. T.	B. V.
1. Kdo říká častěji „miluji tě“?	oba	oba
2. Kdo je hlava rodiny?	muž	muž
3. Kdo má poslední slovo?	muž	oba
4. Kdo doma častěji vaří?	žena	žena
5. Když si jdete večer posedět, kdo z vás toho více vypije?	muž	muž
6. Kdo drží kasu?	oba	oba
7. Kdo v restauraci platí?	muž	muž
8. Kdo má častěji pravdu?	žena	oba
9. Kdo má ve vztahu větší slovo?	muž	oba
10. Kdo se první chodí usmiřovat?	žena	oba
11. Kdo má na starosti placení důležitých věcí? (složky, benzín,...)	muž	muž
12. Kdo bude v noci vstávat k dítěti, pokud se rozpláče?	žena	žena
13. Kdo více žárlí?	oba	oba
14. Kdo více uklízí?	žena	žena
15. Kdo je větší nepořádník?	oba	žena
16. Kdo myje nádobí?	žena	žena
17. Kdo je větší „mamánek“?	žena	žena
18. Kdo dělá hysterické scény?	žena	žena
19. Kdo více utrácí?	žena	muž

Příloha č. 3: Hra, odpovědi páru Simona I. a Pavel J.

Otázka	S. I.	P. J.
1. Kdo říká častěji „miluji tě“?	žena	žena
2. Kdo je hlava rodiny?	muž	muž
3. Kdo má poslední slovo?	muž	muž
4. Kdo doma častěji vaří?	muž	muž
5. Když si jdete večer posedět, kdo z vás toho více vypije?	žena	muž
6. Kdo drží kasu?	-	-
7. Kdo v restauraci platí?	muž	muž
8. Kdo má častěji pravdu?	žena	muž
9. Kdo má ve vztahu větší slovo?	žena	muž
10. Kdo se první chodí usmiřovat?	žena	žena
11. Kdo má na starosti placení důležitých věcí? (složky, benzín,...)	-	-
12. Kdo bude v noci vstávat k dítěti, pokud se rozpláče?	muž	muž
13. Kdo více žárlí?	žena	žena
14. Kdo více uklízí?	žena	žena
15. Kdo je větší nepořádník?	muž	žena
16. Kdo myje nádobí?	žena	žena
17. Kdo je větší „mamánek“?	žena	žena
18. Kdo dělá hysterické scény?	žena	žena
19. Kdo více utrácí?	muž	muž

Příloha č. 4: Hra, odpovědi páru Adéla I. a Zdeněk M.

Otázka	A. I.	Z. M.
1. Kdo říká častěji „miluji tě“?	žena	muž
2. Kdo je hlava rodiny?	muž	muž
3. Kdo má poslední slovo?	žena	žena
4. Kdo doma častěji vaří?	žena	žena
5. Když si jdete večer posedět, kdo z vás toho více vypije?	žena	muž
6. Kdo drží kasu?	oba	muž
7. Kdo v restauraci platí?	muž	muž
8. Kdo má častěji pravdu?	žena	muž
9. Kdo má ve vztahu větší slovo?	žena	žena
10. Kdo se první chodí usmiřovat?	muž	muž
11. Kdo má na starosti placení důležitých věcí? (složenky, benzín,...)	muž	muž
12. Kdo bude v noci vstávat k dítěti, pokud se rozpláče?	žena	žena
13. Kdo více žárlí?	žena	žena
14. Kdo více uklízí?	žena	oba
15. Kdo je větší nepořádník?	žena	žena
16. Kdo myje nádobí?	muž	muž
17. Kdo je větší „mamánek“?	muž	muž
18. Kdo dělá hysterické scény?	žena	žena
19. Kdo více utrácí?	žena	muž

Příloha č. 5: Hra, odpovědi páru Karla L. a Luděk R.

Otázka	K. L.	L. R.
1. Kdo říká častěji „miluji tě“?	žena	žena
2. Kdo je hlava rodiny?	muž	muž
3. Kdo má poslední slovo?	žena	muž
4. Kdo doma častěji vaří?	žena	žena
5. Když si jdete večer posedět, kdo z vás toho více vypije?	muž	muž
6. Kdo drží kasu?	muž	muž
7. Kdo v restauraci platí?	muž	muž
8. Kdo má častěji pravdu?	muž	muž
9. Kdo má ve vztahu větší slovo?	muž	muž
10. Kdo se první chodí usmiřovat?	žena	žena
11. Kdo má na starosti placení důležitých věcí? (složenky, benzín,...)	žena	žena
12. Kdo bude v noci vstávat k dítěti, pokud se rozpláče?	žena	žena
13. Kdo více žárlí?	žena	žena
14. Kdo více uklízí?	žena	žena
15. Kdo je větší nepořádník?	žena	muž
16. Kdo myje nádobí?	žena	oba
17. Kdo je větší „mamánek“?	žena	žena
18. Kdo dělá hysterické scény?	žena	žena
19. Kdo více utrácí?	žena	muž

Příloha č. 6: Hra, odpovědi páru Anna V. a Kryštof Ď.

Otázka	A. V.	K. Ď.
1. Kdo říká častěji „miluji tě“?	muž	muž
2. Kdo je hlava rodiny?	muž	muž
3. Kdo má poslední slovo?	žena	žena
4. Kdo doma častěji vaří?	žena	žena
5. Když si jdete večer posedět, kdo z vás toho více vypije?	muž	muž
6. Kdo drží kasu?	žena	žena
7. Kdo v restauraci platí?	muž	muž
8. Kdo má častěji pravdu?	žena	muž
9. Kdo má ve vztahu větší slovo?	muž	muž
10. Kdo se první chodí usmiřovat?	muž	muž
11. Kdo má na starosti placení důležitých věcí? (složenky, benzín,...)	žena	žena
12. Kdo bude v noci vstávat k dítěti, pokud se rozpláče?	žena	oba
13. Kdo více žárlí?	muž	muž
14. Kdo více uklízí?	žena	žena
15. Kdo je větší nepořádník?	muž	muž
16. Kdo myje nádobí?	žena	žena
17. Kdo je větší „mamánek“?	muž	žena
18. Kdo dělá hysterické scény?	žena	žena
19. Kdo více utrácí?	muž	muž

Příloha č. 7: Charakterizujte prosím pěti slovy Váš vztah.

1. Láska, obětavost, kompromis, pravda, zájmy.
2. Důvěra, rozum, stabilita, štěstí, opora.
3. Krásný, romantický, spokojený, zamilovaný, poklidný.
4. Šťastný, podporující, dlouhý, milý, láskyplný.
5. Vyvážený, harmonický, přátelský, důvěřivý, stabilní.
6. Šťastný, porozumění, stejné názory, vstřícnost.
7. Důvěra, pochopení, respekt, láska, svoboda.
8. Fyzický, volný, povrchní, nestabilní, spontánní.
9. Kamarádský, pomoc, nejistota, adrenalin, soulad.
10. Upřímný, pětiletý, krásný, harmonický.
11. Itálie, vášně, soudržnost, empatie, láska.
12. Důvěra, tolerance, humor, pevné pouto.
13. Láska, intimita, přátelství, sounáležitost, smích.
14. Pravdivý, individualistický, obětavý, spontánní, hluboký.
15. Šťastný, harmonický, bezproblémový, upřímný, nádherný.
16. Tolerance, pochopení, láska, pomoc.
17. Stabilní, láskyplný, zábavný, o děláni kompromisů, náročný.
18. Láska, smích, upřímnost, podpora, zlobení.
19. Lež, zklamání, minulost, lhostejnost, nevyzrállost.
20. Tolerance, pochopení, láska, pomoc.
21. Radost, štěstí, důvěra, láska, rovnocennost.
22. Manželství, láska, důvěra, domov, byt.
23. Harmonický, spokojený, šťastný, klidný, vyrovnaný.
24. Láskyplný, přátelský, někdy bláznivý, ten pravý.

25. Láska, porozumění, zábava, pohoda.
26. Odříkání, důvěra, pochopení, spolehnutí se, vzájemné city.
27. Zamilovaný, chápající, kamarádský, rozumějící, milující.
28. Krásný, harmonický, vyvážený, vtipný, kompromisní.
29. Upřímný, vyrovnaný, láskyplný, pevný.
30. Nuda, jiné představy, nespokojenost, rutina.
31. Láska, kompromis, bláznovství, porozumění, jiskra.
32. Láskyplný, hodný, vášnivý, rovnocenný, upřímný.
33. Věrnost, tolerance, láska, upřímnost, vstřícnost.
34. Dominantně vyrovnaný, bláznivý, podporující vztah.
35. Upřímný, plný legrace, hravý, tolerantní, skvělý.
36. Charismatický, aktivní, intenzivní, milující, okouzlující.
37. Láska, důvěra, opora, přítel, pochopení.
38. Láska, důvěra, vstřícnost, akceptování, budoucnost.
39. Důvěra, ochota, láska, spolehlivost, přátelé.
40. Odlišný, ne klasický.
41. Pevný, přátelský, láskyplný, kompromisní, důvěryhodný.
42. Přátelský, komunikativní, veselý, nekonfliktní, dobrodružný.
43. Vztah, manželství, společný, život, detaily.
44. Zábava, vášeň, kamarádství, dobrodružství a štěstí.
45. Dynamický, nevyvážený, hezký, stereotypní, klasický.
46. Pracující, studentka, kolej, rodiče.
47. Porozumění, zábava, tolerance, nestereotypní, láska.
48. Pevný, klidný, dlouhý, důvěrný, vážný.
49. Veselý, přátelský, stejné zájmy.

50. Láska, společné zájmy, spokojenost, sranda.
51. Radost, láska, sounáležitost, společný čas, radost.
52. Upřímnost, důvěra, láska, spřízněná duše, ztřeštěnost.
53. Upřímnost, sex, láska, sranda, společná retardace.
54. Klid, pochopení, tolerance, ústupky, láska.
55. Radost, láska, sounáležitost, společný čas, radost.
56. Pevný, tolerantní, láskyplný, trpělivý, humorný.
57. Láska, jiskra, pokora, důvěra, partnerství.
58. Veselý, věrný, doplňující, milostný, neuvěřitelný, jako z pohádky.
59. Partnerova honba za penězi. U mě za titulem.
60. Dlouhodobý, rovnocenný, spokojený, otevřený, věrný.
61. Šťastný, dlouhodobý, rozumný, chápavý, romantický.
62. Důvěra, napomáhání si, vstřícnost, láska, neshody.
63. Láska, porozumění, harmonie, důvěra, budoucnost.
64. Absolutní, souhra dvou odlišných pohlaví.
65. Tolerantní, respektující, láskyplný, překvapující, dobrodružný,
66. Emoce, věrnost.
67. Láska, pestrost, občas hádky, rozumíme si, bez sebe nejsme nic.
68. Milující.
69. Láska, porozumění, souznění, legrace, kamarádi.
70. Dlouhodobý, stabilní, vyrovnaný, láskyplný, krásný.
71. Láska, porozumění, vstřícnost, ohleduplnost, výbušnost.
72. Věrnost, zamilovanost, pohoda, spokojenost, svoboda.
73. Důvěra, láska, spolehlivost, spokojenost, tolerance.
74. Láska, tolerance, respekt, pohoda, budoucnost.

75. Vztah na dálku.
76. Láska, úcta, věrnost, upřímnost, zábava.
77. Velmi dobrý, i když občas se naskytnou perné chvíle.
78. Láskyplný, upřímný, dynamický, komunikativní, důvěrný.
79. Složitý, láskyplný, pohodový, plný porozumění, milující.
80. Stabilní, harmonický, láskyplný, dynamický, nestereotypní.
81. Láskyplný, rovnovážný, porozumění, smyslnost, chtíč.
82. Láska, hádky, škola, práce, usmiřování.
83. Upřímný, láskyplný, občas s mráčky, rozumíme si, sehraný.
84. Vášnivý, bláznovství, náhoda, obtížnost, starosti.
85. Láska, štěstí, radost, sportování, klid.
86. Ohleduplnost, láska, sranda, porozumění, štěstí.
87. Důvěra, láska, sranda, blázinec, život.
88. Vášnivý, bláznovství, náhoda, obtížnost, starosti.
89. Krásný, pohodový, milující, rozumný, na dálku.
90. Skutečný život, radost a pocit štěstí.
91. Respekt, důvěra, nezaujatost, štěstí, láska.
92. Rovnost, respekt, partnerství, porozumění, odpovědnost.
93. Dlouhodobý, relativně volný, uvolněný, avšak občas stresující.
94. Upřímný, věrný, láskyplný, něžný, krásný.
95. Společný, občas bouřlivý, milující, pěkný, erotický.
96. Nejspíš jsme se konečně našli.
97. Láskyplný, stabilní, přátelský, racionální, emotivní.
98. Láska, štěstí, společné těžké i šťastné chvíle, dvě děti.
99. Harmonický, naplňující, uklidňující, motivační, vyvážený.

100. Podpora, bezpečí, věrnost, loajálnost, důvěra.
101. Cesta, rozhovory, poznávání se, něžnost, zodpovědnost.
102. Láska, důvěra, porozumění, společné zájmy, souznění.
103. Trvalost, láska, porozumění, cit, kompromis.
104. Cesta, rozhovory, poznávání se, něžnost, zodpovědnost.
105. Kompromis, láska, snaha, hádky, zvyk.
106. Láskyplný, šťastný, naplněný úctou, klidný, spokojený.
107. Láska, porozumění, trpělivost, vděčnost, komunikace.
108. Stereotyp, nespokojenost, nezájem, nuda, hádky.
109. Kompromis, láska, snaha, hádky, zvyk.
110. Pohoda, upřímnost, užívání života, přátelé.
111. Ochota, pochopení, láska, trpělivost, souznění.
112. Souhra, láska, přátelé, ohleduplnost, upřímnost.
113. Upřímný, láskyplný, zábavný, pevný, smysluplný.
114. Nejsme dokonalí, ale milujeme se.